

ΘΕΛΕΙΝΟΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

Περὶ τοῦ αἰδίου Διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου
τοῦ ἐξ Οἰκονομῶν, κτλ.

(Συνέχεια καὶ τέλος, ἔρχ. Φυλ. ΚΓ΄.)

Οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς ἰδιοσοφίας προκύψαντες εἰς μέσον ἀναμορφωταὶ τοῦ ἁεθοδόξου Γένους, τοῦ ἐσθριμμένου τῆ σοφία τῶν οἰκου-
μενικῶν αὐτοῦ πατέρων καὶ διδασκάλων, τῶν δημοπροβλήτων ἄμα καὶ θεο-
προβλήτων θεσμοθετῶν, καὶ διέθεσιν ὡς ἀντακουμενικὴν καὶ δημοσφόρον
νοσήσαντες ἐν πνεύματι ἀλλοτρίῳ, οὐ μόνον ἐγένοντο καινοὶ τινες νομοθεταὶ
(πόθεν ἡμῖν ἀπ' ἐναντίας τοῦ νόμου τοῦ ἐκ Σιών τὴν νεόμορφον εὐνομίαν εἰσ-
κομιζόμενοι εἰς τὸ ἁεθόδοξον καὶ ἄρτιον ἐν ταῖς οὐσιωδεστάταις πολιτεμαί;) ἀλλὰ καὶ θαυμαστοὶ γλωσσοθέται, τὴν Κοινὴν γλῶσσαν νοούντες σχολαστι-
κῶς καὶ ὀνοματικῶς, ὡς ἂν δύναντο συλλεγομένην ἀναιρέτως ἐν τῷ σπουδα-
στειῶν ἀπ' ἐκάστης ἐποχῆς καὶ ἀπ' ἐκάστου χωρίου καὶ ἰδιώματος, καὶ κα-
τασκευασμένην κατὰ πλὴν ἀνέκαστον αἴρεσιν καὶ ὄρεξιν τοῦ μὲν καὶ τοῦ δε-
τέρου, καθυπομένην ἀναιρέτως τῆς δημοτικῆς συνθέσεως, καὶ ὡς νόμον ἀ-
πάλυτον, διορθωτὴν καὶ ἀναμορφωτὴν παραγομένην μετὰ πάσης θρασύτητος.
Βλέπετε προφανῶς τὴν ἐπηρεμένην ὄψιν τοῦ σχολαστικισμοῦ, τυφλώτητος
πρὸς τὸν μέγαν ὄρισμὸν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀχώριστον τοῦ δόγματος τῆς θεα-
θρώπου Προνοίας: πῶς οὖν ὁ ἀνοσιδῆμος οὗτος οὐ σκοτισθήσεται καὶ σκο-
τίσει; ἢ τοῦ ἀκρόσθη ποτὲ τοιαύτη καχόσχολος ἀξίωσις καὶ μέθοδος, τὸ ἐν
καταφρασίῃ τῆς κοινῆς συνθέσεως, ἥτις ἐκφράζει τὴν δημοτικὴν δυνάμιν,

ἀξιούν συγκροτεῖν ἐπίτεχνον διάλεκτον, καὶ ταύτην εἰς κρινὴν χρῆσιν προτείνειν ; ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ αὐθαίρετα τῆς σχολαστικῆς ὀρέξεως οὐκ ἐχώρησαν· ἡ δὲ γλῶσσα, ἡ λεγομένη τοῦ λαοῦ, εἰμὴ ἦν ἡ τοῦ δήμου μόνη καὶ κοινὴ, ἦν ἂν πάντως ἰδιωτικὴ καὶ οὐ κοινὴ, ἢ συλλεκτικὴ καὶ αὐθαίρετος, μίξιν ἔχουσα οὐκ αὐτοφυῆ καὶ συνήθη, (οἷα ἔστι μόνη ἡ δημοτικὴ, σύγκραμα χρόνιον καὶ ἐναρμόνιον καὶ λογικόν), ἀλλὰ σχολαστικὴ καὶ ἀληθῶς μακαρονικὴ, ὡς τοῦ μὲν νόμου καὶ τῆς συνηθείας καὶ δημοτικῆς διανοίας καὶ ἔξεως ὀλιγωροῦσα, ἀντιπροτείνουσα δὲ ὡς νόμον τὸ αὐθέκαστον σύμπλεγμα καὶ μίγμα τοῦ σπουδαστηρίου. Τίνα οὖν διλέκτον προῦθαλλεν ὁ ἀναμορφωτὴς Γραικισμὸς ; τὴν μὲν κοινὴν (ὡς δημοτικὴν καὶ οἰκουμενικὴν, ὑπερτέραν τῶν τοῦ λαοῦ ἰδιωτικῶν, καὶ συναπτικὴν αὐτῶν, τὴν Ἀλεξανδρινὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν, τὴν λεγομένην Ἀπλοελληνικὴν) ταύτην μὲν ἠρόησατο· τίς οὖν ἄλλη κοινὴ ὑπολείπεται ; ἂν εἶπη, ὅτι ἡ τετραμμένη ἐν τοῖς στόμασι τοῦ λαοῦ, αὕτη ἔστι μὲν κοινὴ κατὰ τὴν σημασίαν ταύτην καὶ γυδαία, ἀλλὰ πολὺφωτος, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακαθαρθῆναι εἰς μίαν γενικὴν, εἰμὴ σχολαστικῶς καὶ αὐθαίρετως· καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐτολμήθη μὲν, οὐκ ἐχώρησε δὲ, εὐροῦσα τὴν δημοτικὴν διάνοιαν ἀντίφραγμα τῆς γλωσσικῆς αὐθαιρεσίας· ἀλλ' ὁ τύφος, μὴ συνιδῶν τοῦτο, περιεκράτει μὲν τὸ ὄνομα τῆς κοινῆς γλώσσης, παρήρχετο δὲ ἐν ἀοριστίᾳ μέχρι τοῦδε καὶ περιφρονῆσει τοῦ παρελθόντος· πᾶς ὅμως ἀπῆλλαγμένος τῆς σχολαστικῆς ὀφρῆς βλέπει τὸν σκοτισμὸν τοῦ ἰδιολογισμοῦ, καὶ ἰδιόπλαστος κοινῇ οὐ χωρεῖ· ἡ τοῦ λαοῦ ἰδιωτικὴ, οὐ γίνεται ἀληθῶς κοινὴ καὶ σπουδαιολογικὴ· ἀλλ' ὁ Γραικισμὸς ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἐν ὀλίγῳ, σωφρονέστερον περικόψας τὰ ἰδιωτικὰ καὶ αὐθαίρετα, τὰ ἐν ὀρθονοίᾳ καταχλευασθέντα, ἤρξατο γράφειν φιλοτιμότερον, καὶ οὐκ ἀκόμψως· πόθεν οὖν ἔθαυματούργησε τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν ἐκ τῶν περιωθέντων, ὡς λέγει, λειψάνων τῆς ἀρχαίας καὶ νεκρᾶς ; μυστήριον τοῦτο μέγα καὶ πρῶτον ἤδη γινόμενον· ἐπινόησον ἔθνος λαοῦν ἐν τοπικοῖς ἰδιώμασι, καὶ τοῦτο μὴδ' ἀρξάμενον ἔτι φιλοσοφεῖν ; ὡς λέγουσι, καὶ θῆ καὶ ζυγῷ δουλεῦον, καὶ μὴδὲ ποιητὰς ἔτι ἱκανοὺς ἀναδείξαν, ἀφορμὰς δώσοντας κοινῆς ἢ δημοτικῆς διανοίας καὶ γλώσσης· καὶ ὅμως ἰδοὺ ὀλίγοι τινὲς συνέβραβαν γλῶσσαν ἐφαμιλλωμένην πρὸς τὴν Ἀττικὴν, καὶ δικαίως ἔχουσαν ἀξιώσεις ὑπεροχῆς· ὃ θαῦμα θαυμάτων, ὃ μόνον κατώρθωσεν ἐπὶ γῆς ὁ δαιμόνιος Γραικισμὸς· ἀλλὰ τίς δέχεται τοιαῦτα μωρολογήματα ἀνδρῶν κατεσκοτισμένων πρὸς τὸ δόγμα τῆς Προνοίας ; φέρε λύσωμεν ἐν ὀλίγοις τὸ σόφισμα. Ἡ μέση δημοτικὴ γλῶσσα, αὕτη ἡ Ἀλεξανδρινὴ, παραφουεῖσα ἀπὸ τῆς μέσης Ἀττικῆς, καὶ παρασκευαζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι γλῶσσα πάγκοινος τῶν σπουδαίων καὶ οἰκουμενικῆ, καθιερωθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀείζωος διήλθε μέχρις ἡμῶν, τρισυπόστατον ἀπαύγασμα λογικῆς πολιτείας,

διαφευγόν τὰ ὄμματα τῆς σχολαστικῆς κενόφροσύνης, μὴ δεχομένης τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ λογικὴν μόρφωσιν, διὰ λόγου καὶ μόνου κατανοούμενον· ταύτην δὲ τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐλάλησε πάντως γε αὐτὸς ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ, ὁ θεοπρόβλητος τύπος τῆς χριστομόρφου καὶ λογικῆς πολιτείας· ἐκήρυξε δὲ εἰς τὸν λαὸν δημοσίᾳ ὁ Χρυσόστομος, ἥτις καὶ ἐν ζώῃ φωνῇ ἐμρτεῖτο ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, καὶ αὐτολεξεὶ ἀπεγράφετο, οἷα ἔμιν ἐν ταῖς ἱεροῖς πρακτικαῖς παραδέδουται, περιάλητος ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ τῇ ἱερῷ ἄμβωνι, ὡς δεκνύουσι τοσαῦται ὀμιλίαι μέχρις ἀλώσεως, ἔπειτα δὲ γραφομένη μὲν πρὸς τῶν λογίων, ἐν δὲ τῇ διαλέξει οὐκ ἀποχυδαίθεῖσα, ἀλλὰ δημοφρόνως συγκαταβῆσα ταῖς τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπλοελληνικῆ καλουμένη, οὐκ ἀήτης καὶ ξενήκουστος οὔσα, ἀλλὰ δημοτικὴ διατηρηθεῖσα, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐπιφανέστεραις οἰκιογενεαῖς τοῦ Βυζαντινοῦ Δήμου, ὅθεν ἐξέλαμψεν ὁ μεγαλοφυῆς Φαναριωτιστὴς, ἀμυρθεὶς ἔπειτα ὑπ' ἐτέρου τινός, ἐν ἄλλοτρίῳ πνεύματι κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Δήμου αὐθαιρεσιάζαντος, καὶ γενομένου αἰτίου ὅλης τῆς τραγωδίας καὶ τῆς πλάνης τῶν πῆρῶθεν μὴ εἰδότεων καλῶς τὰ πράγματα, καὶ συγχεάντων τὰ πάντα ἐλευσίνως. Ταύτην δὲ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἀείζωον καὶ ζωοποιὸν τῶν ἰδιωτικῶν διαλέκτων (τῶν ἀφ' ἐαυτῶν οὐκ ἂν ποτε μέχρι τοῦδε διατηρηθεῖσάν ὀμοούτιον τῇ ἀρχαιοτάτῃ Αἰολοδωρικῇ), οἱ ξένοι μάλιστα, οἷον ὁ Κρούσιος, ἀπεκάλουν Μιζοβαρβάρον, τὰ μὲν τὴν ἀναλογία λαμβάνοντες ἐκ τῆς ἐαυτῶν ὑποκένου καὶ μακαρονικῆς Μιζοβαρβάρου, τὰ δὲ καὶ τερατώδη τινὰ ἀνελληνίστων συγγραφέων μίγματα κακόζηλα βλέποντες, ἢ καὶ τὰς ἰδιωτικὰς διαλέκτους, πολλαχῶς ἐξηλλαγμένας ὑπὸ τὰς ἀλλογλώσσους δυναστείας εἰς τὸ δυσμορφότερον, καὶ πάντα ταῦτα ἀντιπαρὰβῆλλοντες πρὸς τὸν Ἀττικισμὸν τοῦ Πλάτωνος, ὃν διὰ τοσούτου χρόνου αὐτὸς ἐβοστρύχιζε· λογικωτάτη ἢ σύγκρισις, ἐξ ἧς ἐπιστεῦθη ἡ ἐκβαρβάρωσις καὶ νέκρωσις τοῦ ἀείζωου Ἑλληνισμοῦ. Ἦσαν λοιπὸν καὶ τοιαῦτα μίγματα ἀήθη ἴσως καὶ ξενήκουστα, ἢ γλωσσήματα, γυδαῖσμοῦ σφόδρα ἀπόζοντα· ἀλλὰ τί ἐκ τούτου ; τὸ ζήτημα ὅλον περιίσταται εἰς ἐκεῖνο, ἂν ὑπάρχη ἐν τῷ ἑλληνισμῷ τάξις δημοτικὴ καὶ μέση, ἔχουσα τινα διάνοιαν καὶ γλῶσσαν κοινὴν, δυναμένην ἐξ ὀλίγου ἀνορθοθῆναι πρὸς τὸ κανονικὸν ὕψος, ἐξ οὗ συγκατέβη οἰκονομικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην· καὶ τότε μόνον ἔστιν εἰπεῖν διόρθωσιν, ἢ ἀνόρθωσιν, ὅταν ἔχῃ κανὸνα τινὰ κοινοπαράδεκτον καὶ ἀρίγνωτον· τοῦτου δὲ μὴ ὄντος, καὶ τῆς συνηθείας ὀλιγωρήσας ὡς βαρβάρου καὶ ἀκύρου, ἐν τίνε κριτηρίῳ διορθοῖς ; ἐν τῷ αὐθέκαστῳ σου λόγισμῷ καὶ τῇ ἀτομικῇ σου ὀρέξει καὶ κρίσει ; ἀλλὰ τότε δέξαι τὴν σεμνὴν ἐπωνυμίαν τοῦ σχολαστικοῦ, καὶ μὴ ὀνειδίξῃς ταύτην εἰς τοὺς δημοπροβλήτους καὶ φύσει ἀντισχολαστικοῦς σοφοῦς τοῦ παναρμονίου Γένους τῆς λογικῆς πολιτείας· ἀνοίξον, ἄνθρωπε,

τους ὀφθαλμούς σου, και ἴδε τὸν κοιμισθῆναι σου ἐν ἡ θρηνηλογεῖς ἀπρονοήτως τὴν κατὰστροφὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, μὴ δεχόμενος τὴν ἀναγκαιάν οικονομίαν εἰς λύτρωσιν πολλῶν ἐθνῶν, και πᾶν ἐντεῦθεν δοκιμασίαν τοῦ καλλίστου και προτάτου τῶν ἐθνῶν, βλέπεις δὲ μόνον λεψάνα περισωθέντα τῆς ἀρχαίας, ἐν ταύταις ταῖς βλασφημίαις σου γραφεῖς ὕψος ἑλληνικώτατον, οὐ λεψάνα, ἀλλὰ τὸν θησαυρὸν ὅλον ἔχοντα τῆς ἑλληνικῆς εὐφραδείας, και προμαντεύεις μεγάλα περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσας και πόθεν ἔχεις ταύτην; χλευάζαντες ἀδιακρίτως ὑπὸ τὸ ἀβρίστον και δύσφημον ὀνομα τῆς Μιξυβαρβάρου αὐτὴν τὴν κοινὴν και δημοτικὴν διάλεκτον, και νομίσαντες ταύτην ὅλως ἀπορώλιον τέρας, και σχολαστικῆς διανοίας ἀποκώπμη, και νέαν τινὰ γλῶσσαν εἰσαγεῖν, αὐτὴν ταύτην εἰσάγοντες ὑπὸ τινα μορφὴν νῦν μὲν ἀθησετέραν, νῦν δὲ κομφοτέραν, περὶ ἣν πάντες οἱ φιλόσοφοι ἡρέμα και μετὰ φρονήσεως ἐφιλοτιμοῦντο, ἀμυχανεῖτε, ἤδη ἀνευρεῖν τὸν πρῶτον ἐπὶ γῆς ἐκλάμψαντα δῆμον, τὸ σέρεωμα τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐν ὀρθῷ λόγῳ δημοκρατικὴν και ἀριστοκρατικὴν και συνταγματικὴν πολιτείαν, κἀντεῦθεν μυρία ὄσα αἰ ἀντιφάσεις, μὴ διοπτευόμεναι διανοία ἐκτύφω και σχολαστικῆ, ἀλλ' ἀπαιτούσαι τὴν δαδα τοῦ οἰκουμενικοῦ λόγου και τὸ φῶς τῆς ἱστορικῆς ἀκριθείας και ἐρεῦνης.

Τί δὲ ἔπειτα τῆ ἀρνήσει τῆς δημοτικῆς ἢ κοινῆς και συνήθους μικτῆς και μέσης διαλέκτου; ὅτι ἡ αὐτὴ ἀλογία ὑπέκειτο τῷ χριστιανισμῷ και παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὡς και παρὰ τοῖς τεθνεῶσι Λατίνοις, και ἐκατέρωθεν ἐπεκράτει τὸ αὐτὸ σχολαστικὸν και δημοφθόρον πνεῦμα, τὸ μὴ κατανοοῦν ἐν ὀρθῇ συνειδήσει τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ παραφθειρον αὐτὰς εἰς τὴν διαλεκτικὴν λέσχην τῆς ὑποκένου μεταφυσικῆς, και καταχλευάζον τὸ δόγμα τῆς θείας Προνοίας διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς λογικῆς παιδείας και διανοίας. Ἀλλὰ τίς ἢ χρεῖα ἀνασκευάζειν τὸν βλάσφημον τοῦτον λῆρον, τὸν τὰ πάντα συγγέαντα και βαβυλωνισάντα ὑπὸ τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ και τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ; Ἡ πῶς οἱ ταῦτα ἀλόγως μετενεγκάντες εἰς τὴν οἰκουμενικὴν και λογικὴν χριστιανισμὸν οὐκ ἔμελλον χλευάσαι τὴν ὀρθοδοξίαν ὡς διάκενον ὄνομα, και αὐτόχρομα σχολαστικόν; ἀλλ' ἠλήθευσε τοῦτοισ τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐγενήθησαν ὅμοιοι εἰδώλοισ, μηδὲ βλέποντες, μηδὲ ἀκούοντες. Ἀφείλε λοιπὸν και ταύτην τὴν ἀγλὴν ὀπωσιῦν ἢ φωτοδοτέρα γραφίς τοῦ Οἰκονόμου, ἀναβαρῶσαι ποιήσασα τὴν μικροφυσίαν, και δίκην ἀπτήτων ἀποπειράσθαι τῆς ἑλληνικώτερας ὑψῆς ἀναπέισασα, και γεύσασθαι ἀναγκάσασα τῶν καλῶν, κα διέσωσεν εὐθαλῆ και ἀκαμαῖα τὸ φύσει πανάρμοδιον Γένος, τὸ μισαυθαίρετον και ἀντισχολαστικόν, τὸ δημοτραφές, και μαρτυρικόν, θεοσῆρικτόν τε ἅμα και θεοσυντήρητόν ἐν μέσῳ τῶν μακρῶν και μυρίων αὐτοῦ δοκιμασιῶν. Ἡ τίς τοῦ λοιποῦ τὸ μὲν ἐνόπιον

τοῦ ἀξέθλόντος και ἐπικρατήσαντος κοινῶ νοός, ἀπὸ τοῦ παραδείγματος μὰ ἴστα τοῦ θηριώδους, δογματίζεῖν τοιαῦτα μωρὰ και παράλογα, δυσφημοῦντα και παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι και ἐξευτελίζοντα τὰ λογικὸν και ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ πρὸ αἰῶνων συγκροτημένου τριστεγοῦς πολιτεύματος και δεδοκῆ κηρομένου δίκην ἀπέφθου χρυσοῦ ἐν διαπύρῳ χωνευτηρίῳ; Μέγα και τοῦτο κατόρθωμα τῆς ἀθηρῆς και καλλιγόνου γραφίδος τοῦ ὀρθοδόξου Διδασκάλου, τοῦ λόγου και ἔργῳ συντρέψαντος τὰς κεφαλὰς τοσοῦτων κολοβῶν ὀφειδίων. Οὐκ ἔχομεν χρεῖαν μεταφράσεως τῶν Γραφῶν εἰς τινὰ νεοελληνικὴν και ἀπαθὴν κοινήν γλῶσσαν, ὅτι οὐ τέθηκεν ἡ γλῶσσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἢ κοινὴ και ἑλληνικὴ, ἣν ὁ Γραμματικὸς ἤθελε νεκρὰν και πάλαι ποτὲ και πρὸ αἰῶνων τεθηλεῖαν, συγγέων αὐτὴν πρὸς τὴν καθαρὰν Ἀττικὴν, ἥς πάνυ μικρὰ ἐφρόντιζον οἱ μαθηταὶ τῶν ἀλιέων, και τὸ συγκροτηθὲν ἐν Χριστῷ ὀρθόδοξον Πανελλήνιον; καταλιπὸν τοῖς νεοπλατωνικοῖς τὴν ἐπιτετηδευμένην ἀκρίθειαν τοῦ Ἀττικισμοῦ. Ἐχομεν τοίνυν ἱστορικὸν διδόμενον μέγα, τὴν ἐνδελεχείαν τῆς αὐτῆς γλώσσας και διανοίας ἐν μέσῳ τοσοῦτων πειρασμῶν και ἐπιδρομῶν, διὰ εἴκοσι ἢ και πλείονων αἰῶνων, αἰολοδωρίζουσῆς μὲν ποικίλως ἐν τῷ λαῷ ἀπὸ τῶν πελασγικῶν χρόνων, ἀκμαζούσης δ' ἔπειτα μετὰ τῆς διανοίας και ἀνθοφορούσης ἑμοουσιῶς και ὁμοφυῶς παρὰ τοῖς λογιωτέροις τε και ἀσταιοτέροις, εἰς τέσσαρας πρῶτον διαλέκτους κοινὰς και δημοτικὰς ἐν ὄλις φυλαῖς, μερικωτέρας ὡς πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα κοινήν, τὴν και Ἀλεξανδρινὴν, τὴν και τὰς πρόσθεν τέσσαρας ἐκείνας συνάψασαν ἐναρμονίως ἐν ὑψηλοτέρα διανοίᾳ εἰς μίαν κοινοτάτην ἢ πάγκοινων και οἰκουμενικὴν, ἀττικίζουσαν μὲν μάλλον, Ἑλληνικὴν ὅμως ὀρθότερον καλουμένην, ἢ και Νεοαττικὴν, οὐκ ἀθήη και ἐπίτεχον, ἀλλ' ὑποτρεφομένην ἐν δῆμῳ συμπαγεῖ, ἑσομένη τῷ Ἀτλαντι τοῦ θεοῦ λόγου, και καθημερώσοντι τὴν ἀλογίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ πνεύματος, και καθυποτάξοντι τὴν ὄρεξιν αὐτοῦ τῷ λόγῳ και τῇ δημοτικῇ αὐθεντίᾳ. ἢ οὐ κατάρθωσε ταῦτα ὁ δῆμος, ὃν λόγον ὄντα ἐπὶ γῆς, εἰκότως οὐ βλέπει ἡ ἀλογία, ἢ λάτρις τοῦ ἀπολύτου Κενοῦ; ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ δῆμῳ κυρίως ἐστήριξεν ὁ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἔχουσαν ἐκατέρωθεν τοὺς ἀντιθέτους λειτουργοὺς ἐν ἀρμονίᾳ, ἢ ἀσυγγύτῳ ἐνώσει τῶν ἀντιρρόπων φύσεων, και οὕτως ἐθαθματούργησε τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν δημοτικῇ και λογικῇ διανοίᾳ, φύσει οὕση ἐξομοιωτικῇ και δεξιᾷ εἰς ζύμωσιν τοῦ ὄλου φυράματος. ἀλλ' ὁ σχολαστικῷ πνεύματι θεωρῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἀφηρημένως και μεταφυσικῶς, οἶόν τινα ἰδέειν καθολικὴν και διάκενον, πῶς ὄφεται ὅτι περ καλλίστον ἐπὶ γῆς ἀπομίμημα και ἀπαύγασμα τῆς νοήτης και ὑπερτελείου Ἀρμονίας; Αὐτὴ δὲ μάλιστα ἢ οὕτως ἐκκλήψασα τότε δημοτικὴ διάνοια και γλῶσσα, ἐξηγῶσε τὴν ἀλογον ὄρεξιν τοῦ εἰκονομάχου και αὐθαίρετου πνεύματος τῆς Ρωμαϊκῆς ὀφρῆς και ἤρ-

ξαιτο έκτοτε ή τρίτη πράξις του μυστηριώδους δράματος, ή ύπέρ του οικουμενικού πνεύματος γνωστά τὰ έντεθέν μυρία παθήματα, ἀρξάμενα από τῆς πυρπολήσεως τῶν οικουμενικῶν φιλοσόφων· ἀλλ' ἐξέλιπον ὁ δῆμος, ἡ ἡ καθυαυτὸ Ἐκκλησίαι, καὶ ὑπελείφθη μόνον λαὸς ἀσύνδετος καὶ μὴ ἔχων μίαν διάνοιαν καὶ γλῶσσαν ὑπὸ τοσαύτας ἐπιδρομάς; ἀπάντησόν μοι, σχολαστικῆ, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, καὶ μὴ ἀπὸ τῆς προκατειλημμένης σου φαντασίας, ὅτι ἀπωλέσθη ὁ ἑλληνισμὸς ὁ ὀρθόδοξος, ὁ ζωοποιήτας καὶ δεύτερον τοῦς νεκρωθέντας τῆ ὀρέξει ἡ τῷ ἐγῶ καὶ σὺν Θεῷ ἀποκαταστάσεων πάλιν τὰ πάντα εἰς τὴν λογικὴν ἐλευθερίαν, τὴν μόνην προσήκουσαν τῷ λογικῷ πλάσματι, ἀπαλλαγέντι τῆς δουλείας τοῦ ἐγῶ ἡ τοῦ ἰδιολογισμοῦ. Ἀλλὰ πῶς ταῦτα περαίνονται, ἂν μὴ προστεθῆ καὶ ἡ ὑπαρξίς καὶ διάρκειαι ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων τάξεως μέσης ἡ δημοτικῆς, ὑπερέτας τὴν διάνοιαν παρὰ τὴν τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ, συμπαγῆ τε καὶ ἐνιαίαν, καὶ γλώσσης δὲ μέσης ἡ κοινῆς, ἰδιαζούσης τῆ τάξει ταύτῃ ἡ ὑποστάσει, διαφόρου τὴν μορφήν καὶ τὴν σύμφρασιν παρὰ τὰς τοπικὰς καὶ πολυτρόπους διαλέκτους, ζώσης τε καὶ λαλουμένης, καὶ δὴ καὶ κομψότερον παρὰ τισι γραφομένης ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις; Ἐνταῦθά ἐστι τὸ δίλημμα, δι' οὗ δράττεται ἡ θεία πρόνοια τοῦς βαβυλωνίζοντας σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ἐνταῦθά ἐστιν ὁ Γόρδιος δεσμὸς, ὁ συγκρούτων τὴν λύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου αἰνίγματος, καὶ ἐξηγήσαν τί ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐν χρόνῳ ἐκπορευόμενον, καὶ ὁ παράκλητος τῶν ἐξουθενουμένων ἐν τῇ μυστηριώδει τραγωδίᾳ, ἧς ἡ λύσις Θεὸς ἐξ ἀμηχανίων, τὸ δόγμα τῆς ἀληθοῦς Προνοίας, ἧς τὸ φοβερὸν κριτήριον, ἀναλάμψαν οικουμενικῶς, κρινεῖ τὸ σχίσμα καὶ πάσαις αὐτοῦ τὰς περιπετείας· ἐνταῦθά ἐστιν ὁ θρίαμβος τῆς ἡρωϊκῆς καὶ ἑναρμονίου συνειδήσεως τοῦ λαοῦ, τοῦ διηλεκτῶς ἀναδιδόντος διὰ τοῦ δήμου σοφοὺς, θεοστηρίκτους καὶ δμῶφρονας ἐκυτῶ, καὶ ἡ κατασχόνῃ τῆς κenoχαροῦς σοφιστείας, τῆς μὴ βλεπούσης ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου. Ἐνταῦθα λαμβάνει ὁ λογικὸς δεσμὸς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἄρκτου καὶ τῆς Μεσημβρίας, ὁ σταυρούμενος καὶ συνάπτων τὰ ἐπίγειαι καὶ τὰ οὐράνια, καὶ ἀναδείξων εἰς τέλος ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν ΑΔΑΜ τὸν πανάνθρωπον, ἵνα γένηται ἡ τελευτὴ ὁρῶνυμος καὶ ὁμοιόμορφος τῆ ἀρχῆ, εἰς διάνοιξιν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀποστρεφόμενων ὑπὸ τύφου τὸ σωτήριον δόγμα τῆς θεανθρώπου Προνοίας. Καὶ ὁ δεσμὸς οὗτος σὺν Θεῷ οὐ χεῖζει σπάθης βιζίας καὶ ἀπρονοήτου εἰς λύσιν, ἀλλὰ λόγου οικουμενικοῦ καὶ συζητήσεως πανδήμου. Ταῦτα πάντα ἡ ἑλληνικὴ συνειδήσις, ἐντετραμμένη ἀνεκαθεν τῆ ἐξ Ἀσίας ἀδαμιαία καὶ ἱερᾶ παραδόσει, προεφείθεσεν ἐν δράμασι, ἐν χρισμοῖς καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ ἀριττον καὶ οὐράνιον ἡ λογικὸν πολίτευμα, τὸ αὐτὸ καὶ παράδεισον καὶ χρυσοῦν αἰῶνα, ἀναποθούσα, καὶ καταχλευαζομένη ὑπὸ τῆς κenoχαροῦς δια-

νοίας ἐπὶ φαντασιοκοπήματι μυστικωτέροις· ἀλλ' ὅμως ὁ ὀρθόδοξος Ἕλληνας, εἰδὼς τί ἐστὶ λόγος, οὐ δέχεται ποτε τὸν ἄγριον γενάρχην τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἀντέχεται τῶν πατρῶων δογμάτων διὰ παντός, καὶ ἐμμένει τῷ ζῶντι Θεῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι αὐτοῦ, τῷ φωτίζοντι καὶ ζωοποιούντι κατὰ τινὰς νόμους φυσικοὺς καὶ οὐκ ἀνθιρέτους οὐδ' ἀλόγους, τὴν βέουσαν κτίσιν ἐν τῷ συμφύτῳ κενῷ, ὅπερ ἡ ἀπεριόριστος ὄρεξις θεοποιούσα προχείρως, οὐδὲν πλέον ἐπιζητεῖ, αὐτονόησιν καὶ αὐτενέργειαν ἐωσφορίζομένη, καὶ τὸ μυστήριον τῆς τριάδος ἐκυτῆ ἀγωνιζομένη ἐφαρμόσαι ἐν τινι ὑποκένῳ ἐκδιπλώσει καὶ ἀνακάμψει, ἡ μᾶλλον ὀφιώδει συσπειρώσει, καὶ πάλιν ὅμως οὐδερμίαν συναίσθησιν λαμβάνουσα· ὦ θεία νέμεσις! προτάσσω γὰρ ὁ τύφος πανταχοῦ τὴν ὄρεξιν ἡ αὐτενέργειαν, οὐκ οἶδε τί ἐστὶν ὁ ἀληθὴς καὶ γόνιμος νοῦς, ἡ παντέλειος αὐτοουσία, ἐκδιαμέτρου διαφέρουσα τῆς σχολαστικῆς ἐκείνης καὶ ὑποκένου. Πόσα δὲ τοιαῦτα ὁ τύφος (ἡ τὸ ἐγῶ) παρέρχεται ἀνεπίσκεπτα, χροῖζων εἰς συναίσθησιν λογικῆς ὑπονύξεως· οὕτω τις ὠθεῖται μὲν πολλάκις ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας εἰς τὸ κοσμοσωτήριον τοῦτο ζήτημα τὸ περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ περιέχον τὸ μυστήριον τῆς λογικῆς καὶ ἑναρμονίου διανοίας, ἀλλ' ἐκ συστήματος διαστρέφει τοῦτο, ἵνα μὴ δῆθεν ἐμπέση εἰς τὸ ἐξανθρωπιστικὸν δόγμα τῆς θείας καὶ πατρικῆς προνοίας, οἷον τοῦτο πρεσβεύει ἀνεκαθεν ἡ ἑναρμονίος καὶ φύσει ὀρθόδοξος συνειδήσις τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὸν τύπον Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν μέσῳ τῆς μυστικῆς θεοσοφίας, βαρβαρώτερον συγχεούσης τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὸν τύπον, Θεὸς καὶ οὐκ ἐγῶ, καὶ τοῦ ἐκτύπου ἰδιολογισμοῦ, τοῦ ἐκ μὲν τῆς οἰκείας ὀρέξεως ἀποχωρίζοντος τὸ ἄπειρον ψιλῆς ἐπινοίας πόρρω που τῆς γῆς καὶ τῆς κοινωνίας, ἵνα ἔχη ἀπεριόριστον τὴν κατ' αὐτὸν ἐλευθερίαν ἡ τὸ ἐγῶ· ἐκ δὲ ὅμως τῆς ἐτέρωθεν ὑπεισερχομένης αὐτὸν γονίμου διανοίας, τῆς ἀναγκαζούσης εἰς τὸ δόγμα τῆς λογικῆς ἐνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, θυσιαζόντος μαθηματικώτερον καὶ λογιστικώτερον τὴν ὑπερτάτην Ἐντελέγειαν, ἧτις τὰ πάντα ἀσυγχύτως περιλαμβάνει ἐν λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ, τῇ ὑποκένῳ οὐσίᾳ τῆς μεταφυσικῆς ξηρότητος καὶ ἀγονίας, ἵνα τῆρῃ αὐτοτελεὲς καὶ αὐταρκές καὶ αὐτενεργὸν τὸ ὑπερρωφωμένον ἐγῶ, τὸ νοῦν καὶ πνεῦμα καὶ λόγον τῆς ὀρθοδόξου πολιτείας διαστρέψαν καὶ σφετερισάμενον ὀρεκτικώτερον, καὶ ἤδη ἀμηχανοῦν πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου αἰνίγματος, καὶ δεόμενον φωνῆς Ἀναξαγόρου ἐξηγουσῆς γνησίως τί ἐστὶ νοῦς, οὐχ οἷον διέστρεψε τοῦτον ἡ Ἀριστοτελικὴ ὄρεξις· ἀλλ' ἰδοὺ ὑμῖν φωνὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου φιλεᾶς· ἰδοὺ λύχνος ἡμῖν ὁ οικουμενικὸς λόγος, λογικῆς δεόμενος ἐρμηνείας εἰς ἐπίτευξιν τοῦ ὕψους τῶν δογμάτων αὐτοῦ, ἐξηγουμένων θαυμασιῶς ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ φιλόλογίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ· πόθεν ἡ τοσαύτη ἀβλεψία, ἡ ὀλιγωρία, ἡ ἀλαζονεία, ἡ μὴ θε-

λουσα ἰδέναι τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, τὸν οἰκουμένικόν λόγον, τὸν φωστῆρα τῶν
 ἔθνων; Ἐὰν ἐπεσε πῦρ ἐπ' αὐτούς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον οὐδ' ἀλλά κη-
 δεταί Θεὸς Πηλουσίους, καὶ δεξοκλήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι.
 Τηλικούτα ζητήματα εἰσι συνθεθεμένα τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης,
 καὶ νύξιν τινὰ ὑποβαλεῖν οὐκ ἀκαίρην εἶναι ἐνομίσασμεν, ἀναδεικνύοντες ἀ-
 ξιώτερον ἢ συντελούσασθαι πρὸς πάντα κόπους τοῦ διδασκάλου, καὶ προπρόνο-
 τες εἰς τὴν μετ' ἐπιτοσίαν ἀνάγκωσιν τούτων τοὺς βουλαμένους. Ἐὰν δὲ
 τις ὑποσυνάψῃ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀπόδοσις συγγραμμάτων, πῶς περὶ προφητείας, τῶν
 περὶ Σλαβωνικῆς, Ἰβρῶσσης, καὶ περὶ κεισεφράσεως Ἰβρῶν, καὶ ἰακὶ λαιπῆς,
 τότε κατανοήσῃ, ὅσον ἀπαντὰ συναδούη πρὸς τὸν μέγαν ἀριστόμωμον Ἰβρῶν
 θεοδόξιας, καὶ ὅτι ὄργανον τῆς θείας Προνοίας θεξίωτατον ὑπῆρξεν, ὁ ἀφάμενος
 ἀφάμενος τῶν προῦργατάτων καὶ σπουδαιότατων ἐν τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς,
 μηδ' αὐτῶ τὸν λαμπρὸν φωτὸν ἐπιλαθόμενος, καὶ μηδὲ δαπανηθεὶς ὁ Οἰκο-
 νόμος ἐπιμάτατα καὶ ἀλυσιτελεῖ, ὅσα μὴ ταχέϊαν ἔχουσι τὴν ἐπικουρίαν,
 ἀλλ' ἡμεῖς πρὸς τὸ παρὸν παραλείπομεν ταῦτα, ἐν τοῖς ἀλίγοις τούτοις θελή-
 σαντες σκευραφῆσαι τὸν καλὸν καὶ περιφανῆ πολίτην τῆς οἰκουμένικῆς
 πολιτείας, ζήσαντα ἐν ἡμῶν καὶ ἀναστραφέντα καὶ λαλήσαντα, λόγον ζωῆς
 ἐπέχοντα ἐν μέσῳ γενεῆς τινος ἐκτύπου καὶ ἀλλοτριόφρονος, ἀνακαλοῦντα
 ἡμῶν τὰ σεβαστὰ ἰνδάλματα τῶν ἀτρομέτων ἀρηγῶν καὶ προκρίστων
 τῆς Ἰσραὴς ἀληθείας, τὸ πιστὸν καὶ γνήσιον τῆς ὀρθοδόξου κοινωρίας συγκε-
 φαλαίωμα, τὸν γενναῖον, τὸν χαριτόδωρον γέροντα, τὸν ὀρθοπέτη καὶ ἐλ-
 λαλον, τὸν μερῖπνον ἀνθος τοῦ καθ' ἡμῶν παραδείσου, τὸν ὀρθόκουν, τὸν με-
 γάλωφρον, τὸν βέκτην, τὸν ἐν πλείστοις καὶ μερῖσταῖς σωτῆρα γενόμενον,
 οὐκ γὰρ ἡ πολιτεία, τοιοῦτον ἐκλάμπει, καὶ τὸ πιστὸν ἀπαύγασμα ταύτης,
 καὶ λέγεται τότε δικαίως τὸ ἄνθος τοῦ Πένου, ἰδρατὸν ἐν τοῖς πᾶσι. τὰ γὰρ
 λογικά, καὶ ἄλλοι διακρίνωσθεται, καὶ ἂν μὴ ἐπιτραπῆσθαι ἐπὶ πλείστον, ὅσον
 λογικῆς δεικνύει, ὅλον τὸ φύραμα τοῦ ἀγριαπέρου ἤθους ζυμώσασθαι ἐν γοιμίαις
 ἀφαιμαῖς δημοτικῆς συζητήσεως, δοκοῦσιν ἀκλεῖ καὶ ἀθαύμαστα παρὰ ταῖς
 ἀπειθευμένους, καὶ νόμος οὗτος τῆς θείας Προνοίας, θυσιαζούσης ἐν οἴκονα-
 μίαις πρὸς καιρὸν τὸ λογικὸν αὐτῆς ἀνίον, ἵνα τοῦ λόγου ποτὲ ἀνυλάμψαντος,
 ἀναγνωσθῆ λογικῶς, καὶ οὐχὶ ὀρεκτικῶς καὶ ἐκτύπως ἢ ἰατόρῃ, πεπαικ-
 μένῃ μετ' ἁρμονίαις θεογραφίαις, μὴ βλεπομέναις δὲ διανοίᾳ κενωχαρεῖ καὶ
 ψυχολογίᾳ ἐωσφορικῇ, ἀλλ' ἀπαιτούσαις πάντως τὴν λογικὴν ψυχολογίαν,
 τῆς οἰκουμένικῆς φιλοσοφίας. Ὅτι δὲ τὰ λογικά καὶ ἁρμονία διαφερίουσι
 τοὺς πετυφωμένους, ἔστω πρὸς πλείστοις καὶ ἄλλοις μαρτύριον αὐτὸς ὁ γὰρ
 ραῖος καὶ ἀπαράμιλλος Οἰκονόμος, ἔλεγχος ὑπὸ τῆς Προνοίας τεταγμένος τῆς
 σχολαστικῆς διανοίας καὶ γλώσσης, ἥτις ἀγνωσται τὸ μυστήριον τῆς ἐν ἑκά-
 στῷ διατάξεως, οὐκ ἀναζητεῖ μετὰ κόπου καὶ ἀόχθου, ἔξωθεν καὶ ἐκ τῆς πεί-
 ρας τῆς διδασκαλίας ἀληθείαν, λογικαῖς ἀνάγκαις ὑποτιθεμένην, ἀλλ' ἐπανα-
 παύεται εὐχερῶς τῇ ἐναργείᾳ τοῦ αὐθεκάστου λογισμοῦ, τοῦτον ἔχουσα
 κριτήριον ἀσφαλές, πόθεν καὶ πῶς ἀπ' ἐναντίας τῆς τοσαύτης διαφωνίας
 τῶν ἰδιολογιστικῶν καὶ αὐτοστηρίκτων συστημάτων; Ἀλλὰ τοιοῦτον ὁ
 τύπος, ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ ὀρεκτικοῦ ὑπεραυξήσεως ὑπὲρ τὸ δια-
 νοητικόν, ἥτις χαλᾷ τὴν λογικὴν ἁρμονίαν, τὴν κατορθουμένην οὐχὶ ἐν τῇ
 μαθήσει τῶν λογιστικῶν μεθόδων, ἀλλ' ἐν διανοίᾳ δημοτικῇ καὶ ἐναρμονίῳ,
 ἢ λογικῇ διδασκαλίᾳ καὶ παιδείᾳ, τῇ μόνῃ ἱκανῇ ἄγειν εἰς τὴν ἐναργείαν τε
 καὶ βεβαιότητα τῆς ὀρθῆς δόξης καὶ κρίσεως. Ἔστω δὲ μαρτύριον τῶν λε-
 γομένων ἐκ τοῦ προείρου τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἃ μὲν γὰρ βλέπει ἐν
 αὐτῇ χάος καὶ ἀνωμαλίαν καὶ μίξιν σχολαστικὴν, ὃ δὲ βλέπει ἁρμονίαν,
 ἥτις ἐστὶν ἐνότης ἐν ποικιλίᾳ θεοείκελος, συμπραγῆς τὸ ἔθνος καθιστώσα, καὶ
 λογικὸν ἐν ἰσορρογίᾳ καὶ βαθμολογίᾳ δημοτικῇ, ἂν γὰρ καὶ τὴν ἀλοδοφρι-
 κὴν διάλεκτον καλῶς ἐξετάσας τις, ὑποδιέη εἰς διαφόρους ἐπαναβάσεις καὶ
 παραλλαγὰς, δύναται εὐκόλως τρεῖς διακρίσεις ὁμοουσίους ἐξευρεῖν ἁμοῖως
 δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δημοτικῇ καὶ μέσῃ, πάχος ἐχούση οὐ μικρὸν, τρεῖς κυ-
 ρίως προσαναβάσεις, ὑπὲρ ἃς ἐπανθεῖ ἡ κανονικὴ καὶ ἀστυκὴ διάλεκτος τῆς
 ὑψηλῆς τάξεως τῶν σοφῶν, καὶ συγκροτεῖται οὕτως ἁρμονία τις ἐπτάφωνος,
 ὄργανον θεότευκτον τοῦ αἰωνίου Λόγου, ἀπειλοῦν ἐπὶ γῆς τὴν ἁρμονίαν διὰ
 τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐκτύπου ὀρέξεως, ἢ τοῦ ἐγώ, πῶς οὐν ταῦτα ἀνευρήσει
 ὁ διάκενος σχολαστικὸς, ὃ μὴ ἀνατρέχων εἰς τὴν τῆς θείας Προνοίας οἰκονο-
 μίαν, συμπραγῆς καὶ ἐναρμόνιον καὶ λογικὸν ἔθνος ἐν μέσῳ τῆς γῆς σπατά-
 σασαν, ἵνα ἡ ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία, καὶ τὸ στερέωμα τῆς προκδόσεως, λογι-
 κῶς ἐνοουμένης, καὶ οὐχὶ σχολαστικῶς καὶ μεταφυσικῶς; Οὕτω λοιπὸν ἡ
 Γλωσσονομία ἐν ἑκάστῳ ἔθνει διαθλώσει τὴν ἐνυπολανθάνουσαν ἐν αὐτῷ
 διάνοιαν, ἢ διαθέσιν τοῦ νῦος, προερχομένην ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, τοιάνδε
 τινὰ συναφίαν ἔχοντος πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ τοιάνδε τινὰ θεξίωτατα,
 ἢν αὐτὸ ἐκ πατέρων αὐτεξουσίως διεμόρφωσε κατὰ τοὺς θεθεμῆτους
 νόμους ἐν τῇ ἠθικῇ διαμορφώσει. Ἐὰν δὲ τι ἔθνος εὐρεθῆ ὑπὸ δυσμορφίᾳ
 νόμου ἐν τῇ ἠθικῇ μακροχρόνιον ἔχον καὶ γλώσσαν καὶ διάνοιαν ὑπερτά-
 την, οὐ ταῦτα ἔσονται μᾶλλον τὰ στίγματα τοῦ σταυροῦ; φρίττει πρὸς τὸ
 ἄκροσμα ὁ ὀρεκτικὸς καὶ ἀπρονόητος, μὴ θέλων τὸν λογικὸν προοραμὸν, τὸν
 ἐν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ γινόμενον, ἀλλὰ κρινάτω τὸ ζήτημα, ὃ οἰκουμένικὸς
 λόγος, ὃ περιέχων τὰς κλίεις τῆς ψυχολογικῆς καὶ διανοητικῆς κεισετάσεως
 ἑκάστου ἔθους καὶ φιλοσόφου, ἵνα ἕκαστος, ὅπου ἐλήθη, ἐκεῖ καὶ μένη.

... ἀλλὰ ἐπανα-
 παύεται εὐχερῶς τῇ ἐναργείᾳ τοῦ αὐθεκάστου λογισμοῦ, τοῦτον ἔχουσα
 κριτήριον ἀσφαλές, πόθεν καὶ πῶς ἀπ' ἐναντίας τῆς τοσαύτης διαφωνίας
 τῶν ἰδιολογιστικῶν καὶ αὐτοστηρίκτων συστημάτων; Ἀλλὰ τοιοῦτον ὁ
 τύπος, ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ ὀρεκτικοῦ ὑπεραυξήσεως ὑπὲρ τὸ δια-
 νοητικόν, ἥτις χαλᾷ τὴν λογικὴν ἁρμονίαν, τὴν κατορθουμένην οὐχὶ ἐν τῇ
 μαθήσει τῶν λογιστικῶν μεθόδων, ἀλλ' ἐν διανοίᾳ δημοτικῇ καὶ ἐναρμονίῳ,
 ἢ λογικῇ διδασκαλίᾳ καὶ παιδείᾳ, τῇ μόνῃ ἱκανῇ ἄγειν εἰς τὴν ἐναργείαν τε
 καὶ βεβαιότητα τῆς ὀρθῆς δόξης καὶ κρίσεως. Ἔστω δὲ μαρτύριον τῶν λε-
 γομένων ἐκ τοῦ προείρου τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἃ μὲν γὰρ βλέπει ἐν
 αὐτῇ χάος καὶ ἀνωμαλίαν καὶ μίξιν σχολαστικὴν, ὃ δὲ βλέπει ἁρμονίαν,
 ἥτις ἐστὶν ἐνότης ἐν ποικιλίᾳ θεοείκελος, συμπραγῆς τὸ ἔθνος καθιστώσα, καὶ
 λογικὸν ἐν ἰσορρογίᾳ καὶ βαθμολογίᾳ δημοτικῇ, ἂν γὰρ καὶ τὴν ἀλοδοφρι-
 κὴν διάλεκτον καλῶς ἐξετάσας τις, ὑποδιέη εἰς διαφόρους ἐπαναβάσεις καὶ
 παραλλαγὰς, δύναται εὐκόλως τρεῖς διακρίσεις ὁμοουσίους ἐξευρεῖν ἁμοῖως
 δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δημοτικῇ καὶ μέσῃ, πάχος ἐχούση οὐ μικρὸν, τρεῖς κυ-
 ρίως προσαναβάσεις, ὑπὲρ ἃς ἐπανθεῖ ἡ κανονικὴ καὶ ἀστυκὴ διάλεκτος τῆς
 ὑψηλῆς τάξεως τῶν σοφῶν, καὶ συγκροτεῖται οὕτως ἁρμονία τις ἐπτάφωνος,
 ὄργανον θεότευκτον τοῦ αἰωνίου Λόγου, ἀπειλοῦν ἐπὶ γῆς τὴν ἁρμονίαν διὰ
 τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐκτύπου ὀρέξεως, ἢ τοῦ ἐγώ, πῶς οὐν ταῦτα ἀνευρήσει
 ὁ διάκενος σχολαστικὸς, ὃ μὴ ἀνατρέχων εἰς τὴν τῆς θείας Προνοίας οἰκονο-
 μίαν, συμπραγῆς καὶ ἐναρμόνιον καὶ λογικὸν ἔθνος ἐν μέσῳ τῆς γῆς σπατά-
 σασαν, ἵνα ἡ ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία, καὶ τὸ στερέωμα τῆς προκδόσεως, λογι-
 κῶς ἐνοουμένης, καὶ οὐχὶ σχολαστικῶς καὶ μεταφυσικῶς; Οὕτω λοιπὸν ἡ
 Γλωσσονομία ἐν ἑκάστῳ ἔθνει διαθλώσει τὴν ἐνυπολανθάνουσαν ἐν αὐτῷ
 διάνοιαν, ἢ διαθέσιν τοῦ νῦος, προερχομένην ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, τοιάνδε
 τινὰ συναφίαν ἔχοντος πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ τοιάνδε τινὰ θεξίωτατα,
 ἢν αὐτὸ ἐκ πατέρων αὐτεξουσίως διεμόρφωσε κατὰ τοὺς θεθεμῆτους
 νόμους ἐν τῇ ἠθικῇ διαμορφώσει. Ἐὰν δὲ τι ἔθνος εὐρεθῆ ὑπὸ δυσμορφίᾳ
 νόμου ἐν τῇ ἠθικῇ μακροχρόνιον ἔχον καὶ γλώσσαν καὶ διάνοιαν ὑπερτά-
 την, οὐ ταῦτα ἔσονται μᾶλλον τὰ στίγματα τοῦ σταυροῦ; φρίττει πρὸς τὸ
 ἄκροσμα ὁ ὀρεκτικὸς καὶ ἀπρονόητος, μὴ θέλων τὸν λογικὸν προοραμὸν, τὸν
 ἐν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ γινόμενον, ἀλλὰ κρινάτω τὸ ζήτημα, ὃ οἰκουμένικὸς
 λόγος, ὃ περιέχων τὰς κλίεις τῆς ψυχολογικῆς καὶ διανοητικῆς κεισετάσεως
 ἑκάστου ἔθους καὶ φιλοσόφου, ἵνα ἕκαστος, ὅπου ἐλήθη, ἐκεῖ καὶ μένη.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΞΑΠΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΣ.

Τὸ γερμανικὸν ἔθνος τῶν Φράγκων, τὸ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Γαλλίας κατοικοῦν, μέχρι τέλους σχεδὸν τῆς πέμπτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκονταετηρίδος ἔζη εἰσέτι ἐν τῇ πλάνῃ τῶν εἰδώλων· κατὰ δὲ ταύτην τὴν ἐποχὴν, ὅτε ἐν ἔτει 493 ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ *Χλοδοβίχος* (α) ἔλαβεν εἰς γυναῖκα χριστιανὴν ἡγεμονίδα, τὴν *Χλοτίλδα*, τὴν ἀνεψιάν τοῦ βασιλέως τῶν Βουργούνδων Γουνδοβάλδου, ὁ γάμος οὗτος μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχεῖαν τῶν Φράγκων ἐπιστροφὴν.

Ἡ Χλοτίλδα ἢ Χροτεχίλδα, γυνὴ ἀνδρικοῦ πνεύματος, νουνηχῆς καὶ τολμηρᾶ, παρεκίνησε καθ' ἑκάστην τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὑπ' οὗ ἠγαπάτο πολὺ, νὰ παραδεχθῆ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐν ᾗ μάλιστα εἶχε κατὰ νοῦν νὰ βαπτίσῃ τὸν πρωτότοκον αὐτῆς υἱόν. Ἐσπούδαζε νὰ πείσῃ τὸν Χλοδοβίχον ὅτι οἱ λίθινοι καὶ ξύλινοι θεοὶ οὔτε ἑαυτοὺς, οὔτε ἄλλους δύνανται νὰ βοηθήσωσι, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει τις νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν, τὸν δημιουργήσαντα καὶ διατάξαντα τὰ πάντα τοσοῦτον εὐεργετικῶς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεκρίνετο· « Τὰ πάντα ἐκτίσθησαν διὰ θελήσεως τῶν θεῶν ἡμῶν, καὶ εἶναι ἤδη φανερόν, ὅτι ὁ θεὸς τῶν χριστιανῶν οὐδὲν ἰσχύει, οὐδὲ δύνασθε ν' ἀποδείξῃτε ὅτι κατάγεται ἀπὸ θεοῦ γένους ».

Ἡ βασίλισσα ὁμως ἐβάπτισε τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐν ἐκκλησίᾳ μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένῃ, νομίζουσα ὅτι διὰ τούτου τοῦ μυστηρίου θέλει δυναθῆ νὰ μεταβάλῃ τοῦ βασιλέως τὸ φρόνημα· ἀλλ', ὅτε ὁ μικρὸς ἡγεμὼν εὐθύς ἔπειτα μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας ἀπέθανε, φορῶν ἔτει τὰ λευκὰ τῶν φωτιζομένων ἐνδύματα, εἶπεν ὁ Χλοδοβίχος ἀγανακτῶν· « Εἰ τὸ παιδίον καθιεροῦτο εἰς τοὺς θεοὺς μου, ἤθελε ζῆσαι· ἐπειδὴ δὲ ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν πλέον νὰ ζήσῃ ». Εἰς ἀπάντησιν δὲ τῶν λόγων τούτων ἡ Χλοτίλδα εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ὅτι κῦδόκησε νὰ παραδεχθῆ τὸ τέκνον αὐτῆς εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν· ὁ θάνατος αὐτοῦ, ἔλεγε, δὲν εἶναι εἰς αὐτὴν λυπηρὸς, ἐπειδὴ γινώσκει ὅτι τὰ προῶριως ἀποθνήσκοντα παιδιά

(α) Καὶ *Λοδοβίχος*, καὶ *Κλωδοβαῖος* προσέτι φεγόμενος, *Clodwig*.

ἀξιοῦνται νὰ προβλέψωσι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἐδίστατο δὲ διὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωτότοκου νὰ βαπτίσῃ καὶ τὸν δευτέρον αὐτῆς υἱὸν *Χλοδεμῆρον*, ὅστις ἠσθένησε μὲν καὶ αὐτὸς εὐθύς, καὶ ὁ Χλοδοβίχος ἐνόμισεν ὅτι θέλει ἀποθάνει, ἐπειδὴ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Χριστόν· ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἐδείθη τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ παιδίον ἀνέλαβε πάλιν τὴν ὑγίαν (α). Ἐκτοτε ἡ Χλοτίλδα δὲν ἔπαυε προσκειμένη εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ παρακινουσα αὐτὸν νὰ ἀρνηθῆ τὴν εἰδωλολατρείαν· ἀλλὰ πάντοτε ματαίως· τελευταῖον δὲ συγγήρησεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς τὸ ἐξῆς εὐνοϊκὸν συμβεβηκὸς κατὰ τὸ ἔτος 496. Ὁ Χλοδοβίχος ἐπολέμει τότε πρὸς τοὺς Ἀλεμαννοὺς, τοὺς κατοικοῦντας τὸν ἄνω Ῥήνον καὶ τὸν Μῆνον ποταμὸν, καὶ τοὺς πολεμουμένους ὑπὸ ἄλλων Φράγκων τοῦ κάτω Ῥήνου· ἐν τῇ παρὰ τὸ Τολβιακὸν (β) μάχῃ, ἰδὼν τὸν στρατὸν αὐτοῦ κινδυνεύοντα παντελῶς ἤτταν καὶ φθορὰν, ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, δακρυρροῶν, οὕτω πῶς προσπηχήθη· « Ἰησοῦ Χριστέ, ὃν ἡ Χλοτίλδα ὡς τὸν υἱὸν τοῦ ζῶντος Θεοῦ δοξολογεῖ· περὶ οὗ λέγεται, ἔτι βοήθεις τοὺς χρεῖαν ἔχοντας καὶ χορηγεῖς τὴν νίκην εἰς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ἐπικαλοῦμαι ταπεινῶς τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν, εἴαν μὲ ἀναδείξῃς νικητὴν τῶν ἐχθρῶν τούτων καὶ καταράθῃ τὴν δύναμιν, ἣν ὁ ἐπώνυμος λαὸς σου καυχᾶται ὅτι κατενόησε, θέλω πιστεύσει εἰς σέ καὶ βαπτισθῆ εἰς τὸ ὄνομά σου· διότι μάτην μέχρι τοῦδε ἐπικαλοῦμαι τοὺς θεοὺς μου, ὅθεν νομίζω ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχίαν, μὴ δυνάμενοι νὰ σώσωσι τοὺς ὑπακούοντας εἰς αὐτοὺς. Σὲ ἐπικαλοῦμαι νῦν· εἰς σέ ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύσω, ἂν ἀπαλλαχθῶ τῶν ἐχθρῶν μου » (γ). Μόλις δὲ ἀπήγγειλε τοὺς λόγους τούτους, καὶ οἱ Ἀλεμαννοὶ ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν· τὸ ἔθνος ὑπετάγη εἰς τὸν Χλοδοβίχον, καὶ αὐτὸς διηγῆθη εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὅτι ἀνεφάνη νικητὴς διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου.

Ἡ Χλοτίλδα (διηγεῖται περαιτέρω ὁ φραγκικὸς ἱστοριογράφος Γρηγόριος ὁ ἐκ Τουρώνης), προσκαλέσασα κρυφίως τὸν Ῥεμίγιον, ἐπίσκοπον τῶν Ῥεμῶν (*Rheims*), πόλεως γαλλικῆς, ἐδείθη αὐτοῦ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν βασιλέα ἀγάπην πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· ὁ δὲ Χλοδοβίχος περὶ τούτου εἰσέτι ἐδίσταζε, μήπως δὲν θελήσωσιν οἱ Φράγκοι νὰ ἀπαρνηθῶσι τοὺς ψευδεῖς αὐτῶν Θεοὺς· καὶ ἐν ᾗ ἔμελλε νὰ ἀμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς περὶ τούτου, αὐτοὶ, προλαβόντες, ἐκραύαξαν· « βίπτομεν μακρὰν τοὺς θνητοὺς ἡμῶν θεοὺς, εὐσεβεῖς βασιλεῦ, καὶ προθύμως ἀκολουθοῦμεν τὸν Θεὸν ἃν ὁ Ῥεμίγιος διδά-

(α) *Gregor. Turon. histor. Francor. lib. II, c. 20. 28. pag. 80. sq. ed. Ruinart.—Ejustem hist. Francor. epitomata per Fredegarium.*

(β) *Tolbiacum*, τανῦν *Zulpich*.

(γ) *Αὐτόθι, c. 30. p. 82.*

τοὺς φίλους αὐτοῦ ὄρκον (α). Οὕτω καὶ οἱ φόνοι καὶ αἱ ληστεῖαι ἦσαν παρὰ τοῖς Φράγκοις πράγμα οὐχὶ πολὺ σπάνιον, καὶ ἀντὶ τοῦ νὰ ἐλαττωθῶσι νῦν ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἢ τοῦλάχιστον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, εὐνοήθησαν μάλλον ἐκ τοῦ εἰσπληθέντος εἰς αὐτοὺς δικαίου τοῦ ἀσύλου τῶν ἐκκλησιῶν διότι, κατὰ τὴν πρώτην ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἐν Αὐρηλία φραγκικῆν σύνοδον, συνέταξαν οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τὰς ἑξῆς ἀποφάσεις: « Φονεῖς, μοιχοὶ καὶ κλέπται, καταφεύγοντες εἰς τινὰ ἐκκλησίαν, δὲν δύνανται νὰ ἀποσπασθῶσιν οὔτε ἀπὸ τῆς αὐλῆς, οὔτε ἀπὸ οἰκισθῆναι οἰκίας αὐτῆς, ἢ καὶ τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλὰ τότε μόνον παραδίδονται, ὅταν ὑπισχνῶνται αὐτοῖς μετ' ὄρκου ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι δὲν ἔχουσι νὰ φοβηθῶσιν οὔτε σωματικὴν τινὰ τιμωρίαν, οὔτε θανάτου ζημίαν, ἀλλὰ ὑποχρεοῦνται μόνον νὰ ἱκανοποιήσωσι τὸν ἀδικηθέντα· ἐάν τις δὲ παραβῇ τοῦτον τὸν ὄρκον, ἀφορίζεται οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν δεῖπνων τῶν καθολικῶν (β). Ἐάν τις, ἀπαγαγὼν γυναῖκα, καταφεύγῃ μετ' αὐτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὴν γυναῖκα προσγίνηται βία, αὐτὴ μὲν ἀπολύεται, ἐκεῖνος δὲ κηρύσσεται μὲν ἀζήμιος, καθυποβάλλεται δὲ εἰς δουλείαν, ἀλλὰ δύναται καὶ νὰ ἐξαγορασθῇ ἀπ' αὐτῆς (γ). Τελευταῖον δὲ, ἐάν δουλὸς τις δι' οἰονδήποτε ἔγκλημα καταφεύγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπανέρχεται πάλιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κύριον, ἂν οὗτος ὑποσχεθῇ αὐτῷ μετ' ὄρκου τὸ ἀζήμιον· ἂν δὲ τιμωρηθῇ, ἀφορίζεται ὁ κύριος, ὡς ἀθετῶν τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ καὶ καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας (δ).

(α) Gregor. Turonens. lib. V. c. 14. p. 217.

(β) Concil. Aurelian I. can. 1. « De homicidis, adulteris et furibus, si ad ecclesiam confugerint, id constituimus observandum, quod ecclesiastici canones decreverunt et lex Romana constituit: ut ab ecclesiae atriis vel domo episcopi eos abstrahi omnino non liceat, sed nec ali er consignari, nisi ad evangelia datis sacramentis de morte, de debilitate et omni poenarum genere sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminis, de satisfactione conveniat. Quod si sacramenta sua qui convictus fuerit violasse, reus perjurii non solum a communione ecclesiae vel omnium clericorum, verum etiam et a catholicorum convivio separetur ».

(γ) Dan. 2. « De raptoribus autem id custodiendum esse censuimus, ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit, et foemina nam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, et raptor, mortis vel poenarum impunitate concessa, aut serviendi conditioni subjectus sit, aut redimendi se liberum habeat facultatem ».

(δ) Can. 3. « Servus qui ad ecclesiam prae qualibet culpa confugerit, si a domino pro admissa culpa sacramenta suscepit, sta-

Ἡ εἰσαγωγή τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Φράγκων, εἰ καὶ μὴ ἐπήγαγεν εὐθὺς τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἐμερίσασεν ὁμως πολὺ τὰς κακὰς αὐτῶν ἑξῆς· οὕτως, ὅπου οὐδὲν ἴσχυε πλέον νὰ καταστειλῇ τὴν σκληρότητα ἀπηνόως τινος ἡγεμόνος, κατάρθουν τοῦτο αἱ πρεσβεῖαι ἐπισκόπου ἢ μοναχοῦ τινος, ὀμιλοῦντος αὐτῷ ἐντόνως ἐξ ὀνόματος τῆς θρησκείας. Ἦδη ὁ Χλοδοβίχος, ἱερέας τοῦ πρεσβυτέρου Εὐσπικίου, συνεχώρησε τὴν κατ' αὐτοῦ στασιάζασαν πόλιν Βερδούδουον (Verdun), ἣν ἐσκόπει νὰ τιμωρήσῃ αὐστηρότατα. Εἰς δὲ τοὺς νόμους τῶν Φράγκων καὶ ἄλλων γερμανικῶν ἐθνῶν, οἵτινες ἤρχισαν νὰ γράφονται κατ' ὀλίγον μόλις ἀπὸ τῆς ἐ. ἑκατονταετηρίδος, εἶχεν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ὁ κλῆρος ἐπιρροήν, φέρουσαν μὲν μετ' ἐχυτῆς ἐνίοτε βίαιόν τι, συντελοῦσαν ὁμως πολὺ εἰς τὴν τῶν ἠθῶν ἐξημέρωσιν. Ὁ βασιλεὺς Χιλδεβέρτος προσέταξεν ἐν ἔτει 554 ἵνα καταργηθῶσι τὰ ὑπολειπόμενα ἐτι ἐν τῇ χώρᾳ εἰδῶλα τῶν θεῶν, καὶ αἱ μεγάλαι τοῦ λαοῦ ἀκολασίαι κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, ἐν αἷς περιεφέροντο δημοσίᾳ καὶ ἄσμενοι γυναῖκες, τιμωρῶνται δι' ἑκατὸν βραδυσμῶν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 585 ἐξέδωκεν ὁ βασιλεὺς τῆς Αὐρηλίας Γούντραμος διάταγμα πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς τοῦ βασιλείου, ἵνα προτρέπωσιν ἐπιμελῶς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ εἰς τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν, καὶ συνεθίζωσιν, ὅσον τὸ δυνατόν, εἰς βίον εὐσεβῆ, συνιστῶντες αὐτοῖς τὴν ἑορτὴν τῆς κυριακῆς καὶ τῶν ἄλλων πανηγυρικῶν ἡμερῶν (ἐν αἷς, πλὴν τῆς παρασκευῆς τῶν πρὸς τροφὴν ἀναγκαίων, οὐδεμία ἄλλη ἐργασία ἐπετρέπετο), καὶ οἱ κληρικοὶ διδάσκωσιν αὐτοὺς ἐπ' ἐκκλησίας καὶ μετὰ τῶν κριτῶν φροντίζωσιν, ὅπως οἱ παραβάται τῶν παραγγελμάτων τούτων τιμωρῶνται κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ πολιτικούς νόμους. Καθόλου δὲ ἐξ ἀρχαίων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων μανθάνομεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων Δείτριχος (Dietrich) ἐπέτρεψεν εἰς ἐμπείρους ἄνδρας νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς Φράγκους, Ἀλεμαννοὺς, Βαυαροὺς καὶ ἄλλους ὑποτεταγμένους αὐτῷ λαοὺς γραπτοὺς τοὺς παλαιοὺς αὐτῶν νόμους, μεταβάλλοντες τὰς ἐθνικὰς μάλιστα συνθηκὰς εἰς χριστιανικὰς, καὶ ὅτι τὰ περὶ τούτων ἐπιδιωρθώθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῶν βασιλέων Χιλδεβέρτου καὶ Κλοτάρου.

(Ἐκ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος.)

K. K.

» tim ad servitium domini sui redire cogatur; sed posteaquam datis
» a domino sacramentis fuerit consignatus, si aliquid poenae pro
» eadem culpa, qua excusatur, probatus fuerit pertulisse, pro con-
» temptu ecclesiae et praevaricatione fidei a communione et convi-
» vio catholicorum, sicut superius comprehensum est, extraneus
» habeatur ».

ΒΡΑΧΕΑ ΤΙΝΑ

ΠΕΡΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ.

Το ευνύπάρχον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αἰσθημα τῆς εὐποιΐας καὶ τῆς τοῦ πλη-
 αίου ἀγάπης, ὅπερ ἡ πάνσοφος Πρόνοια ἐνεσφύτευσεν τῷ ἔξῳ τούτῳ πλά-
 σματι αὐτῆς, ἢ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφή τῶν ἀνθρώπων καὶ κοιμωνία,
 ἀναζωπυροῦσα τούτο καὶ ἀναρρίπτιζουσα, οἰονεὶ σπινθηρὰ τινα ἀρχαίου
 φωτός, διαχέοντος τὰς ζωογάνους καὶ χρυσολαμπεῖς αὐτοῦ ἀκτῖνας ἐφ' ὅλην
 τὴν ὑφήλιον, διατηρεῖ εἰς αἰεὶ θάλλον καὶ οὐδέποτε σβεννόμενον, τὸ αἰσθημα
 τούτο, λεγόμεν, ἐνέπνευσεν, ὑπηγόρευσε καὶ ἐπέβαλεν, οὕτως εἰπεῖν, τοῖς
 ἀνθρώποις ἀπο τῶν παναρχαίων ἤδη αἰῶνων τὴν σύστασιν καθιδρυμάτων
 διὰ τὴν τῶν ἀσθενῶν περίθαλψιν· διὰ τοι τούτο καὶ τὰ περιθάλπειν τοὺς
 ἐνδεεῖς, πάσχοντας, καὶ ἀποδιδόναι τοῖς τὴν προσήκουσαν θεραπείαν ἔθεω-
 ρήθη ἀνεκάθεν οὐ μόνον ὡς ἔργον φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν τῶν ἱερω-
 τῶν καθηκόντων, τὰ ὅποια ἐπιβάλλει μὲν ἅπανα ἡ θρησκεία, διατάσσει δὲ
 ὁ νόμος, προτρέπει δὲ ἡ ἠθική. Διὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων
 ὑπῆρχον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἄσυλα, εἰς ἃ προσερχόμενοι οἱ ἀσθελεῖς ἀπε-
 λαμβάνον τῶν ὧν ἐχρήζον ἰατρικῶν βοθημάτων. Ἀλλὰ ποῖά τινα ἦσαν τὰ
 ἄσυλα ταῦτα; Ἴνα ἀνεύρωμεν, ἀκριβῶς ἐξετάζοντες, τὰ περὶ τούτων, ἀνα-
 δραμώμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας, καὶ ἴδωμεν ἐὰν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις
 ἔθνεσιν ὑπῆρχον, καὶ ἑποῖά τινα ἦσαν τὰ παρ' αὐτοῖς ἄσυλα διὰ τὴν τῶν
 ἀσθενῶν περίθαλψιν.

Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, οἱ ἀσθελεῖς κατέφευγον εἰς τοὺς ναοὺς, τὰ μόνα
 τότε τῶν πασχόντων ἄσυλα, εἰς ἃ προσερχόμενοι οὗτοι ἐχρηζον τὴν ἔχαι
 αὐτῶν παρὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες μετήρχοντο τότε ἀποκλειστικῶς καὶ τὴν
 ἰατρικὴν. Παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ὡσαύτως οἱ ναοὶ ἐχρησίμευον ὡς καταφύγιον
 τῶν ἀσθενῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀσκληπιὸς ἔθεωρεῖτο παρ' αὐτοῖς ὡς θεὸς καὶ
 δοτὴρ τῆς υγείας, οἱ ἀσθενούντες κατέφευγον εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ θεοῦ τούτου,
 τοῖς ἀνεγκλημέτους κατὰ διαφόρους τῆς Ἑλλάδος πόλεις, ἵνα ἀπαιτηθῶσι
 παρ' αὐτοῦ τὴν υγείαν αὐτῶν· οἱ δὲ ἱερεῖς τῶν ναῶν τούτων ἐπεφορτίζοντο
 ἵνα ἐρωτήσωσι τὸν χρηρῶν, καὶ λαμβάνωσι τὰς ἀνάγκαις πρὸς ἰασίν τῶν
 ἀσθενῶν ἀπαντήσεις· τινὲς δὲ τρόπῳ ἐγένετο τούτο· διδάσκει ἡμῖν ὁ Ἀριστο-
 φάνης ἐν τῇ Κωμῳδίᾳ αὐτοῦ, *Πλούτος*. Ἐκ τῶν ρηθέντων λοιπὸν συμφέ-

γεται ὅτι, οἱ ναοὶ ἦσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσι τὰ καταφύγια τῶν
 ἀσθενῶν.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς ἐποχὴν νεωτέραν, καθ' ἣν καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤρξατο
 προβαίνειν, ὁ δὲ χριστιανισμὸς ἀναλάμπειν· εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀφείλεται
 πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἀνέγεραις τῶν Νοσοκομείων. Εἴρηται ἀνωτέρω ὅτι
 οἱ ἱερεῖς μετήρχοντο τὴν ἰατρικὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσι· τὸ ἔθος τούτο
 ἐπεκράτησε καὶ παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κατὰ τοὺς πρώτους Μ. Χ. αἰῶ-
 νας. Τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οὖν τούτοις ὀφείλεται καὶ ἡ πρώτη ἰδέα τῆς ἀνε-
 γέρσεως Νοσοκομείων, θεωρουμένων τότε οὐχὶ ὡς σχολαὶ διὰ τοὺς σπουδά-
 ζοντας τὴν ἰατρικὴν, ἀλλ' ὡς ἄσυλα, ἅτινα ὑπὸ φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους
 προσεφέροντο τοῖς ἀπόροις καὶ πάσχουσιν. Ἐν ταῦταις τοῖς Νοσοκομείοις
 αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἱερεῖς παρεῖχον τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἐνδεέσι τὰς ἀναγκαίας βοη-
 θείας, νομίζοντες τούτο χρέος ἱερὸν καὶ σωτηρίας πρόξενον, ἐπιβαλλόμενον
 ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ οὗτοι ἐκαλοῦντο καὶ *Παράβολοι*,
 ἕνεκα τοῦ κινδύνου, εἰς ὃν ἐξετίθεντο ὑπηρετοῦντες τοῖς ἀσθενέσιν ἐπὶ τῶν
 τρομερῶν ἐπιδημιῶν (α).

Ἀμφίβολός ἐστιν ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἀνηγέρθη τὸ πρῶτον Νοσοκομεῖον·
 ἐκ τοῦ Κώδικος ἕμως τοῦ Ἰουστινιανοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις συνετάχθη
 κατὰ τοὺς ἀρχαίους νόμους, ἐξάγεται ὅτι, καὶ πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχον Νοσοκο-
 μεῖα, ὧν ἡ φροντίς καὶ ἐπιτήρησις ἀνετίθετο τοῖς ἐπισκόποις· διότι κατα-
 στήματα καὶ οἰκοδομαὶ πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν ἦσαν συνεστημένα διὰ
 τῶν κληροδοτημάτων πολλῶν πλουσίων (β). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προ-
 κοπίου, δύο ἕτερα Νοσοκομεῖα ἡ Ξενῶνες ἐσώζοντο ὁμοίως ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ μὲν ἐν κείμενον μεταξὺ
 τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ Ἁγίας Εἰρήνης, ἰδρυθέν μὲν ὑπὸ τοῦ
 Ἁγίου Σαμφῶν, τοῦ ἐπικληθέντος Ξενοδόχου, καλλωπισθέν δὲ καὶ πολλοῖς
 δωρήμασι πλουτισθέν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς·
 « Ἦν δὲ τις μεταξὺ ταύταιν δὴ ταῖν ἐκκλησιῶν (Ἁγίας Σοφίας καὶ Ἁγίας
 » Εἰρήνης) Ξενῶν, ἀνθρώποις ἀναιμένοιο ἀπορομένοιο τε καὶ νοσοῦσι τὰ
 » ἔσχατα, εἰ πρὸς τῇ οὐσίᾳ καὶ τὸ σῶμα νοσοῦεν· τοῦτον ἀνήρ τις θεοσεβῆς
 » ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείματο, Σαμφῶν ὄνομα· ἔμεινε δὲ οὐδὲ οὗτος τοῖς
 » στασιώταις ἀνέπρος· ἀλλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἑκατέρα συγκαταφλεχθεῖς ἀπο-
 » λώλει· Ἰουστινιανὸς δὲ αὐτὸν ἀνωκοδομήσατο βασιλεὺς, κάλλει μὲν κα-
 » τασκευῆς ἀξιώτερον, πλήθει δὲ οἰκιδίων παραπολὺ μείζω, προσόδῳ δὲ
 » ἐπετεῖων δωδῶρηται χρημάτων μεγάλων, ὅπως δὴ πλείοσιν εἰς αἰεὶ ταλαι-

(α) Ἴδου καὶ Σουίδαν Τομ. γ'. Λεξ. Παράβολοι.

(β) Cod. Justinian. libr. I. de Episcop. et Cleric.

» παρουμένους ανθρώποις ἴατο τὰ πάθη » (γ). Τὸ δὲ ἕτερον πρὸς ἄριστον τῆς πόλεως, ἔμπροσθεν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντος ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὡς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ὁμολογεῖ: «Τούτου δὲ τοῦ τεμένου ἐπί» προσθεν ἐν χώρῳ τῷ καλουμένῳ Ἀργυρωνίῳ, πτωχῶν ἦν ἐκ παλαιῶν» καταγώγιον, αἷς περ ἡ νόσος τὰ ἀνήκεστα ἐλωθήσατο ὅπερ τῷ χρόνῳ» κατερρώγος ἦδη τὰ ἔσχατα προθυμία τῇ πάσῃ ἀνενεώσχετο, γενησόμενον» τοῖς οὕτω ταλαιπωρουμένοις ἀνάπνυλαν (δ).

Κατὰ δὲ τὸν ἔβδομον αἰῶνα, Νοσοκομεῖα πολλὰ ἀνηγέρθησαν ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ διὰ τοὺς ἀπερχομένους ἐκεῖ προσκυνητάς. Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον καὶ ἀφιέρθη τῷ Ἁγίῳ Ἰωάννῃ τῷ Ἐλεήμονι, Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ἀνηγέρθη ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς Ἀμάλης. Ἐν τούτῳ διετηροῦντο πάντοτε ἄνθρωποι ἐπίτιδες διωρισμένοι διὰ τὴν τῶν ἀσθενῶν περιποίησιν (ε). Τὸ κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀλεξίου ἀνεγερθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀρφανοτροφεῖον ἦτον ἐν τῶν μεγαλτέρων, καθιερωθὲν διὰ τοὺς πτωχοὺς, τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο πολλὰ εὐρύχωρον, διώροφον, ἔχον καὶ ναὸν διὰ τοὺς ἀναρρώνοντας. Τὸ Νοσοκομεῖον τοῦτο μέγαν ἀριθμὸν ἀσθενῶν ἐδέχετο, ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν προσέβλημένων. «Ἐστὶ γὰρ ἰδεῖν τούτους, λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ, κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἀπερχόμενον, ὅπου μὲν τυφλοῦς, ὅπου δὲ καὶ χωλοῦς, ὅπου ἢ δέ τι καὶ ἄλλο κακὸν ἔχοντας, τὴν στοὰν Σολομῶντος ἂν εἶπες ἰδὼν μερυστὴν ἀνθρώπων πετηρωμένων τὰ μέλη καὶ ὅλα τὰ σώματα » (ς). Κατὰ τὸν δωδέκατον τέλος αἰῶνα, τὸ περιφημότερον Νοσοκομεῖον, τὸ καλούμενον τῶν τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἦτο τὸ ἀνεγερθὲν ἐν Βυζαντίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰσαὰκ τοῦ Κομνηνοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα, Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀνήγειρε μέγαν ἀριθμὸν Νοσοκομείων, ὅτε καὶ Λουκάς, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀπηγόρευσε τοὺς διακόνους καὶ ἱερεῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετέρχεσθαι τὴν ἰατρικὴν ἐξ οὗ δῆλον ὅτι, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μετήρχοντο τὸ τοῦ ἱατροῦ ἐπάγγελμα. Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων ἀνεγερθέντα ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει Νοσοκομεῖα.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμαζον ἠθικῶς τε καὶ ὕλικῶς οἱ Ἀραβες ἐκαλλιέργουν μετὰ ζήλου ἱκανοῦ καὶ ἐπιτυχίας τὰς ἐπιστήμας, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἰατρικὴν, εἰς ἣν καὶ ἐπέδωκαν ἱκανῶς διὸ καὶ σχολεῖα ἰατρικῆς ἀνηγέρθησαν ἐν διαφόροις πόλεσιν ἐπὶ τῶν Καλίφων καὶ Νοσοκομεῖα ἐν τε Βαγδατίῳ καὶ

(γ) Προκόπ. Περὶ οἰκοδομ. βιβλ. 4. Κεφάλ. 6.

(δ) Αὐτόθι.

(ε) Εὐτύχ. Χρονικ. Ἀλεξανδρ. Τομ. 2.

(ς) Ἄν. Κομνην. Ἀλεξ. βιβλ. 15.

Ἀλλαχοῦ, ὅπου τὰ κατακτητικὰ τῶν Ἀράβων ὄπλα μετέφερον τούτους ἐν τούτοις τοῖς Νοσοκομείοις οἱ νέοι ἰατροὶ ἐδιδάσκοντο τὴν τέχνην τοῦ θεραπεύειν τὰς νόσους. Ἀρξαρμένου ὄματος τοῦ καταδιωγμοῦ τούτων ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων, τὰ μὲν φῶτα τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀπεσβεσθήσαν παρ' αὐτοῖς, ὁ δὲ πρὸς τὰ κοινωφελῆ ζήλος αὐτῶν ὡς καὶ πᾶν εἶδος φιλοκαλίας ἀπεμακράνησαν ὀλοτελῶς· ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι, καθὼς ὁ πρὸς τὰ κοινωφελῆ ζήλος ἔθνους τινος ἀκόλουθεῖ πάντοτε τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων, οὕτω, καὶ ὅπου μὲν καὶ τέχνη καὶ ἐπιστήμη καλλιεργοῦνται, ὁ δὲ πολιτισμὸς προβαίνει, ἐκεῖ βλέπομεν ἀνεγειρόμενα καὶ Νοσοκομεῖα καὶ λοιπὰ τοιαῦτα. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐγένετο καταφανεστέρα, ἀναγεννηθέντων τῶν φώτων.

Ὁ δέκατος πέμπτος αἰὼν, εἰς ὃν ἀφείλουσι καὶ τέχνη καὶ ἐπιστήμη τὴν ἀναγέννησιν αὐτῶν κατὰ τὴν Δύσιν, συνετέλεσε πολὺ καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἰατρικῆς, ἐπομένως καὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῶν Νοσοκομείων. Ἄν δὲ καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπῆρχον ἐν τῇ Δύσει Νοσοκομεῖα, ταῦτα οὔτε τῶσον ἐντελῆ, οὔτε τῶσον παμπληθῆ καὶ λαμπρὰ ἦσαν, ὅσον τὰ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἐφεξῆς. Διὸ σήμερον, ὁπότε ἡ καλλιέργεια τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ προβαίνουνσι γιγαντιαίως βήμασι κατὰ τὴν Εὐρώπην, ἡ πλειθὺς τῶν Νοσοκομείων ἔφθασεν εἰς βαθμὸν σχεδὸν ἀπίστευτον, ὥστε μόνη ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἀριθμεῖ ἤδη ὑπὲρ τὰ εἴκοσι τοιαῦτα ἄσυλα, μεγαλοπρεπῆ, καὶ διεγείροντα τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐκπληξιν τοῦ ἐπισκεπτομένου· τὴν αὐτὴν μεγαλοπρέπειαν παριστώσιν ὡσαύτως τὰ τε ἐν Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης Νοσοκομεῖα, ἐν οἷς, ὑπὸ φιλανθρώπων προστάτας καὶ τοῦ κοινῆς καλοῦ θελητάς, εὐρίσκει ὁ ἀπορῶν καὶ πένης πάσχων, πάντα τὰ πρὸς υγείαν αὐτοῦ καὶ ἀνάρρωσιν καὶ ψυχικὴν αὐτοῦ παρηγορίαν βοηθητικὰ μέσα.

Ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ, ἀφ' οὗ ὤρμηθημεν, σημεῖον. Τὸ ἡμέτερον ἔθνος, καὶ τοι ὑποστὰν ἐπὶ τέσσαρας ὀλοκλήρους αἰῶνας δούλιον ἡμᾶρ, καὶ ὑπὸ παντοίων δειῶν περιστοιχούμενον, οὐδὲ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, οὐδὲ τῆς προγονικῆς εὐκλείας ἐπιλάθετο, ἀλλ' ἀμιλλώμενον πρὸς τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ἀπριζ εἶχετο ἀείποτε τῆς τὰ ἔθνη πραγαούσης παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπακούον δὲ καὶ τῇ φωνῇ τοῦ Εὐαγγελίου, συνέστησε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἐν διαφόροις τόποις Νοσοκομεῖα· τούτων ἐστὶ, καὶ ἐκ τῶν ὀπωσοῦν καλῶν ἀναντιρρήτως, καὶ τὸ ἡμέτερον ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικὸν καλούμενον Νοσοκομεῖον, τὸ ὅποιον, ἀνεγερθὲν μὲν συνδρομῇ φιλανθρώπων καὶ χριστιανικῷ ζήλῳ τῶν ὀρθοδόξων ὁμογενῶν, προστατευόμενον δὲ ὑπ' ἀνδρῶν φιλογενῶν καὶ φιλανθρώπων, ὧν προεδρεύει ἡ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἡ κοινὴ τροφὸς καὶ μήτηρ τοῦ ὀρθοδόξου

πληρώματος, ὑπάρχει προσιτὸν ἅπασιν τοῖς ἀσθενοῦσι, πενομένοις τε καὶ ἀποροῦσι, παρέχον αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς ἰασιν αὐτῶν θεραπευτικὰ βοηθήματα, καὶ πάσης ἠθικῆς τε καὶ ὑλικῆς παρηγορίας ἐχέγγυα. Καὶ ταῦτα μὲν ἔστωσαν ἱκανὰ ἤδη πρὸς γενικὴν τινα γνῶσιν καὶ ἰδέαν περὶ ἀρχῆς καὶ συστάσεως τῶ Νοσοκομείων.

Γ. Γ. Κανελλίδης

Ἴατρός τοῦ Γραικικοῦ Ἐθνικοῦ Νοσοκομείου.

ΠΟΙΚΑ.

(ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τοῦ Σιλίου Μελλικού.)

Τίμα τοὺς γέροντας ὅλους, ὡς εἰκονίζοντας τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς πρόγονους σου. Τὸ γῆρας ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ σέβας καὶ αἰδῶ ἀπὸ ὅλας τὰς εὐγενεῖς ψυχάς.

Ἡ ἀρχαία Σπάρτη εἶχε νόμον προστάσσοντα εἰς τοὺς νέους νὰ προσκλῶνται τοὺς γέροντας· νὰ σιωπῶσιν ὅταν αὐτοὶ ὠμίλουν· παντοῦ ὅπου τοὺς ἀπῆντων νὰ παραχωρῶσιν ὅ,τι δὲν προστάσσει τὴν σήμερον νόμος, ἅς τὸ ἐκτελῶμεν διὰ τὴν κοσμιότητα· καὶ τοῦτο εἶνε καλλίτερον.

Τοιαύτης ἠθικῆς καλλονῆς χάριν ἔχει τὸ σέβας τοῦτο, ὥστε καὶ ὅσοι τὸ παραμελοῦν, ἀναγκάζονται νὰ θαυμάζωσι τοὺς ζηλωτὰς τῆς ἐκπληρώσεώς του.

Γηραιὸς Ἀθηναῖος ἐζητοῦσε τόπον νὰ καθῆται εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ δὲν εὗρισκε· νέοι τινὲς συμπολιταὶ του ἔνευσαν τὸν γέροντα νὰ πλησιάσῃ, καὶ ὅταν κατὰ τὴν πρόσκλησίν των ἔφθασε μόλις ἕως εἰς αὐτοὺς, ἀντὶ νὰ τὸν ὑποδεχθῶσι μὲ σέβας, τὸν ἐπεριέλασαν ἀναξίως· ὁ δυστυχὴς τότε, ἀπωθούμενος πανταχόθεν, κατήνησεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκάθηντο οἱ Σπαρτιαῖται, οἱ ὅποιοι, φυλάττοντες τὸ ἱερὸν ἔθος τῆς πατρίδος των, σηκῶνονται κοσμίως καὶ τὸν καθίζουσι μεταξύ των. Τότε οἱ αὐτοὶ ἐκείνοι Ἀθηναῖοι, οἵτινες τὸν ἐπεριέλασαν ἀναισχύντως, ἐκινήθησαν εἰς θαυμασμὸν τῶν γενναίων ἀγχιζήλων των, καὶ σφοδρόταται ἐπικροτήσεις ἀντήχησαν εἰς ὅλον τὸ ἀμ-

φιθέατρον. Δάκρυα ἔρρευσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ γέροντος, ὅστις κινήσας πολίον τε κάρη πολίον τε γένειον ἀνέκραξεν· «οἱ Ἀθηναῖοι γνωρίζουν τὰ καλὰ, ἀλλ' οἱ Σπαρτιαῖται τὰ πρᾶττουςιν.»

Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, τὸν ὁποῖον διὰ τοῦτο ἤθελα εὐχαρίστως ἐνομάσει Μάγαν, καὶ ὁπότε λαμπρόταται νίκαι ἐνέπνεον εἰς αὐτὸν ἔπαρσιν, καὶ τότε ὅμως ἐσέβετο τὸ γῆρας. Ἐμποδιζόμενός ποτε ἀπὸ σωροὺς χιόνος εἰς τὴν νικηφόρον πορείαν του, ἐπρόσταξε νὰ καύσωσι ξύλα, καὶ καθήμενος εἰς τὸ βασιλικὸν του βᾶθρον ἐθερμαίνεται. Ἐκεῖ, παρατηρήσας μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ἄνθρωπον καταβαρυνμένον ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρόνων καὶ τρέμοντα ἀπὸ τὸ φόβος, εὐθὺς τρέχει πρὸς αὐτὸν, καὶ μὲ τὰς ἀνικητοῦς χεῖρας, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τοῦ Δαρείου τὸν θρόνον, πιάνει τὸν ἀποναρκωμένον γέροντα, καὶ τὸν κχιίζει εἰς τὸ ἴδιόν του κάθισμα.

» Μόνος ὁ τοῦ γῆρατος, τοῦ γυναικείου φύλου καὶ τῆς δυστυχίας καταφρονητὴς εἶναι κακὸς ἄνθρωπος, «ἔλεγεν ὁ Παρίνης (1)· καὶ ὁ Παρίνης μετεχειρίζετο ὅλην τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς του ὑπεροχὴν, διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ αἰδήμονας πρὸς τοὺς γέροντας. Μίαν τῶν ἡμερῶν, παρωργισμένος κατὰ τινος νέου, διότι ἔμαθεν ἐν σφάλμα του, τὸν ἀπαντᾷ κατὰ τύχην εἰς τὴν ἀγυιάν, ἐν ᾧ, προσπαθῶν νὰ σηκώσῃ γέροντα μοναχὸν, ὠρρίζετο γενναίως κατὰ τῶν ἀθλίων ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ὠθήσει αὐτόν. Ὁ Παρίνης τότε ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κράζῃ ὁμοφώνως· ἔπειτα δὲ, ἐναγκαλισθεὶς τὸν μαθητὴν, εἶπε· «πρὸ μιᾶς ὥρας σὲ ἐστοχαζόμενον πονηρὸν, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδα ὅτι σέβασαι τοὺς γέροντας, ἀρχίζω πάλιν νὰ σὲ στοχάζωμαι ἐπιδεκτικῶν πολλῶν ἀρετῶν.»

Ἀξιοσέβαστον πρὸ πάντων εἶνε τὸ γῆρας ἐκείνων, οἵτινες ὑπέφεραν τὰς ἀηδίας τῆς νηπιότητος καὶ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας μας· ἐκείνων, οἵτινες συνεισέφεραν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἀνατροφήν καὶ παιδείαν ἡμῶν. Ἄς εἰμεθα λοιπὸν συγκαταβατικοὶ πρὸς τὰ ἐλαττώματά των, καὶ γενναίως ἅς ἐκτιμῶμεν ὅσους κόπους καὶ θασάνους ὑπέφεραν δι' ἡμᾶς, ὅσων φιλοστοργίαν ἐδειξαν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν εὐάρεστον ἐκείνην ἀμειβὴν τὴν ὁποίαν ἤλπιζαν ἀπὸ τὴν ἐπίμονον ἀγάπην μας· ὄχι! ὅστις γενναιοψύχως ἀφιερνεται εἰς τὴν ἀνατροφήν τῆς νεολαίας, δὲν ἀνταμειβεται ἱκανῶς διὰ τοῦ ἄρτου τὸν ὁποῖον τόσον δικαίως δίδουσιν εἰς αὐτόν· αὐτὰ εἶναι ἐκπλήρωσις καθηκόντων πατρὸς ἢ μητρὸς, καὶ ὄχι μισθωτοῦ· αὐτὰ δοξάζουσιν ἐκείνον, ὅστις ἀφοσιούται εἰς τὸ στάδιον τοῦτο· συνειθίζουσιν αὐτὸν νὰ ἀγαπᾷ, καὶ οὕτω νὰ ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀνταγαπᾶται.

(1) Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ διδάσκαλος.

Ἄς προσφέρωμεν λοιπὸν υἱὸν σέβας πρὸς ὅλους τοὺς ἀνωτέρους ἡμῶν, διότι εἶναι ἀνώτεροι.

Ἄς προσφέρωμεν υἱὸν σέβας πρὸς ὅλους τοὺς ἀνδρας, ὅσοι εὐηργέτησαν τὴν πατρίδα ἢ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἰερά ἄς ἔχωμεν τὰ συγγράμματα, τὰς εἰκόνας, τοὺς τάφους τῶν! Καὶ ὅταν θεωρῶμεν τοὺς παρελθόντας αἰῶνας καὶ τὰ λείψανα τῆς βαρβαρότητος, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀφήσαν κληρονομίαν ὅταν θηνώμεν πολλὰ παρόντα κακά, καὶ ταῦτα μᾶς φαίνονται ὡς συνέπειαι τῶν παθῶν καὶ τῶν πλανῶν τοῦ ἀνθρώπου τῶν παρελθόντων αἰώνων, ἄς μὴ ὑποπέσωμεν εἰς πειρασμὸν νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς πατέρας μας, ἄς προσέχωμεν νὰ εἰμεθα εὐλαβεῖς εἰς τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις μας, στοχαζόμενοι τὴν ἀνάγκην καὶ τὰς ἀθῶας προλήψεις, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα κατ' ἀξίαν νὰ κρίνωμεν, τῶσον ἀπέχοντες ἀπὸ τὴν ἐποχὴν των.

Ἡ περὶ τῶν προγόνων ἀνάκρισις πρέπει μὲν νὰ γίνεται μετὰ λόγου, ἀλλ' ὄχι ἀσυμπαθῆς· δὲν πρέπει μῆτε νὰ συκαρκετώμεν, μῆτε ν' ἀποποιώμεθα ὑπεροπτικῶς τὸ σέβας, τὸ ἀντικὸν εἰς τοὺς μὴ δυναμένους, ν' ἀναστηθῶσιν ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ νὰ μᾶς εἴπωσι,

« Τέκνα, ἰδοὺ ἡ αἰτία τῆς ταιαύτης διαγωγῆς ἡμῶν ».

Ἐκτὸς τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν, τῶν φύσει οικειοτέρων σου, ἐκτὸς τῶν διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι κατεστάθησαν τῶσον ἀξιοί τῆς ὑπολήψεώς σου, ὥστε εὐχαρίστως ἤθελες τοὺς ἀνοήτους φίλους, ἴσως λάξῃ συμπάθειαν ἰδιάζουσαν πρὸς ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰ προτερήματα ὀλιγώτερον γνωρίζεις, ἐξήχως δὲ πρὸς νέους συνομηλικούς, ἢ σχεδὸν συνομηλικούς σου· πότε πρέπει νὰ ἐνδώσῃς εἰς τὴν συμπάθειαν ταύτην; πότε νὰ τὴν ἀντιπολεμήσῃς; — Ἡ ἀπόκρισις δὲν ἐπιδέχεται δισταγμὸν.

Χρωστοῦμεν βέβαια νὰ ἔχωμεν εὐνοίαν πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἡ εὐνοία αὕτη πρέπει νὰ καταντᾷ εἰς φιλίαν πρὸς μόνους τοὺς ἀξίους τῆς ὑπολήψεως ἡμῶν. Ἡ φιλία εἶναι ἀδελφικὸς δεσμός, καὶ κατὰ τὴν ὑψηλοτάτην ἔννοιαν αὐτῆς, εἶναι ὁ ὠραιότερος ἰδανικὸς τῆς ἀδελφότητος τύπος· ὑψηλοτάτη ἀρμονία δύο ἢ τριῶν ψυχῶν, καὶ ποτε πλειοτέρων, αἱ ὁποῖαι κατεστάθησαν πρὸς ἀλλήλας ἀναγκαῖαι, αἱ ὁποῖαι εὐρηκὰν τελείαν διάθεσιν εἰς τὸ νὰ συνεννοῶνται, νὰ συμβουλεύωνται, νὰ ἐξηγῶνται γενναίως, νὰ ἐνθαρρύνωνται εἰς τὸ ἀγαθόν.

Ἀπὸ ὅλης τῆς κοινωνίας, λέγει ὁ Κικέρων (περὶ καθηκόντ. βιβλ. α. κεφ. κβ'), καμμία δὲν ὑπερέχει τῶσαν, καμμία δὲν εἶναι τόσον στερεὰ, ὅσον ἡ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους συνδέει ἡθῶν ὁμοιότης.

Μὴ ἀτιμᾶξῃς τὸ ἱερὸν ὄνομα φίλος, ὀνομάζων οὕτω τὸν ἀλίγητος ἀρετῆς μέταχον, ἢ τὸν παντάπασιν ἀμέτοχον αὐτῆς.

Ὁ μισόθρησκος, ὁ μὴ φροντίζων περὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ἀξίας, ὁ μὴ

αἰσθανόμενος ὅτι χρωστέῃ νὰ τιμᾷ τὴν πατρίδα διὰ τῶν νοερῶν καὶ ἠθικῶν ἀρετῶν του, ὁ φαινόμενος υἱὸς ἀναίδης καὶ κακόβουλος ἀδελφός, καὶ ἂν ᾔηται χειρότατος ἄθροιστος κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τοὺς τρόπους, κατὰ τὴν εὐλογητικὴν, τὴν πολυμαθεῖαν, ἔστω καὶ ὅτι ἔχει γενναίαν τινὰ ὁρμὴν πρὸς τὰς γενναίας πράξεις, εἰς ὅλα ταῦτα ὁ τοιοῦτος δὲν ἔχει τι ἀξίον τῆς φιλίας σου. Καὶ ἂν σὲ δεῖξῃ μεγάλην εὐνοίαν, μὴ τὴν δέχεσθαι φίλον· μόνος ὁ ἐνάρετος ἔχει τὰ προτερήματα τὰ ἀρμόζοντα εἰς φίλον.

Πρὶν λοιπὸν γνωρίσῃς τινὰ ὡς ἐνάρετον, καὶ μόνῃ ἡ ὑποψία ὅτι ἐνδέχεται νὰ μὴ ᾔηται τοιοῦτος, πρέπει νὰ σ' ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπερβῆς τὰ ὅρια τῆς κοινῆς πρὸς ὅλους εὐγενικῆς διαγωγῆς· ἡ προσφορὰ τῆς φιλίας εἶναι πρᾶγμα σπουδαιότατον· δεικνύει δὲ ἀφροσύνην ἀξιοκατάκριτον, ἔλλειψιν ἀξιοπροσεΐας, ὅστις σπείδει νὰ τὴν βίβῃ εἰς τὸν τυχόντα· ὅστις φιλιόνηται μὲ πονηροὺς καὶ αὐτὸς γίνεται πονηρός, ἢ τοῦλάχιστον, καὶ αὐτὸς γίνεται συμμέτοχος τοῦ αἵτου· αὐτῶν.

Ἄλλ' εὐτυχῆς ὅστις εὐρὴ φίλον ἀξίον ἑαυτοῦ! ἐγκαταλελειμμένος ὁ ἀνθρώπος εἰς μόνους τὰς ἰδίας δυνάμεις, πολλάκις χαυνούται εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς· τὸ παραδειγμα ὅμως καὶ αἱ ἐνισχύσεις αἱ φιλικαὶ αὐξάνουσι τὴν δραστηριότητα τῆς ψυχῆς του· Κατ' ἀρχὰς ἐροῦντο ἴσως, ἐπειδὴ συνηθάνετο ὅτι εἶναι ἐπιρροπῆς· εἰς πολλὰ ἐλαττώματα, καὶ δὲν ἐγνωρίζεν ἔτι ὅλον τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς του· ἀλλ' ἡ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ, τὸν ἀνοψάνει καὶ εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὀφθαλμούς· ἐρυθραῖα ἐπι ἐνδοιούχως ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἀρετὴν ὅλην, ὅσην ὑποθέτει εἰς αὐτὸν ἢ συγκατάθεσις τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ἡ εὐψυχία του αὐξάνει καὶ τὸν βοθηεῖ νὰ διορθώσῃ τὰ σφάλματά του· εὐφραίνεται, ὅτι τὰς φυσικὰς του δεξιότητας δὲν παρέβλεψεν ὁ φίλος του, καὶ εὐγνωμονεῖ διὰ τοῦτο· φλογίζεται ν' ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλας, καὶ, χάρις εἰς τὴν φιλίαν, ἰδοὺ ἐνίστε ὅτι προβαίνει ταχέως πρὸς τὴν τελειότητα ἀνθρώπου, ὅστις καὶ ἦτο καὶ ἤθελε μείνει μακρὰν αὐτῆς.

Μὴν ἀγωνίζεσαι τῶσον εἰς εὐρεσίαν φίλων· προκριώτερον νὰ μὴ ἔχῃς πασῶς, παρὰ νὰ μετανοῆς διὰ τὴν ὑπερβολὴν βιασμένην ἐκλογὴν σου· ἀλλ' εἰς τὸν φίλον σου τοῦτον, ἂν τὸν εὐρησῃς, πρόσφερε τιμὴν εὐγενοῦς φιλίας.

Τὸ γενναῖον τοῦτο αἶσθημα ἐκυρώθη ἀπὸ ὅλους τοὺς σοφιστοῦς· ἐπεκυρώθη ἀπὸ αὐτῆν τὴν θεησκευῖαν· εὐρίσκωμεν παραδείγματα εἰς τὴν θείαν Γραφήν. « Καὶ ἡ ψυχὴ Ἰωνάθαν συνεδέθη τῇ ψυχῇ Δαβὶδ, καὶ ἠγάπησεν αὐτὸν Ἰωνάθαν κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. » Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ καλλίτερον· ἡ φιλία καθιερώθη ἀπὸ τὸν Αὐτρατὴν αὐτόν· ἐσφιγξεν εἰς τὸν κόλπον του τὴν κεφαλὴν τοῦ κοιμωμένου μαθητοῦ Ἰωάννου, καὶ ἀπὸ τῶν σταυρῶν ἐπάνω, πρὶν παραδώσῃ τὸ πνεῦμα, ἐξεφώνησε τοῦ θείου ἐκείνου λόγου, ὅλους πνεῦμα-

τας στοργήν υϊκὴν καὶ φιλικήν. « Μῆτερ, ἰδοὺ ὁ υἱός σου! μαθητὰ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου! . . »

Νομίζω ὅτι ἡ φιλία (καὶ ἐνταῦθα εἶναι ὁ λόγος περὶ φιλίας εὐγενούς, ἀ-
ληθινῆς, θεμελιουμένης εἰς μεγάλην ὑπόληψιν) εἶναι σχεδὸν ἀναγκαῖα εἰς
τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὰ τὸν ἀποτρέπη ἀπὸ τὰς χαμερπεῖς κλίσεις, ἐμπνέει
εἰς τὴν ψυχὴν ἀνεξήγητόν τινα ἐρμὴν ποιητικὴν, ἰσχυράν, ὑψηλὴν, ἡ ὁποία,
ἂν ἔλειπεν, ἤθελεν εἶσθαι δύσκολον νὰ ὑψωθῆ αὐτὸς ὑπεράνω τῆς βορβορώ-
δους τροχιᾶς τοῦ ἐλαττώματος τῆς ὑπερφιλαντίας.

Συμβουλευούσι τινες ν' ἀποφεύγωμεν τὴν φιλίαν, διότι, κατὰ τὴν γνώ-
μην των, εἰς ὑπερβολὴν ἀποκλειστικῶς κυριεύει τὴν ψυχὴν, εἰς ὑπερβολὴν
προσηλθνεῖ εἰς ἑαυτὴν τὸν νοῦν· εἶναι πηγὴ ζηλοτυπιῶν· ἀλλ' ἐγὼ συμ-
φωνῶ μὲ τινα ἔξοχον φιλόσοφον, Φραγκῆσκον τὸν ἐκ Σάλης, ὅστις εἰς τὸν
φιλόθεόν του ὀνομάζει τοῦτο « κακὴν συμβουλὴν. »

Ὁμολογεῖ ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἦναι φρόνησις ἢ ἀπὸ τὰ κοινόβια ἀπαγόρευ-
σις τῆς ἰδιατέρας φιλίας, « ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον, λέγει, ἀνάγκη νὰ συνά-
πτωνται διὰ τῆς φιλίας, ὅσοι θέλουσι νὰ πολεμῶσιν, ἔχοντες ὁδηγὸν τὴν ση-
μαίαν τῆς ἀρετῆς, τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ. . . ἄνθρωποι, ζῶντες εἰς
τὸν κόσμον, ὅπου μέλλουσι νὰ ὑπερνικήσωσι τόσας δυσκολίας ἕως νὰ φθά-
σωσιν εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁδὸν, ὁμοιάζουσι τοὺς περιηγητὰς ἐκεῖνους,
οἵτινες εἰς τὰς τραχεῖας ἢ ὀλισθηρὰς τρίβους κρατοῦνται συναλλήλως διὰ
νὰ ὑποστηρίξωσιν καὶ νὰ ὁδοιπορῶσιν ἀσφαλέστερον. »

Καὶ τῶντι, οἱ πονηροὶ συμβολοῦνται εἰς τὰς κακουργίας, διατὶ λοιπὸν
οἱ ἀγαθοὶ νὰ μὴ συμβοληθῶνται εἰς τὰς ἀγαθοεργίας;

I. M. P.

Ραμαζάνιον· Καραγιώζης· Καδὶρ-Γκεζεσὴ· Βαϊράμιον.

(Συνέχεια, ὕρα Φυλ. ΚΒ')

Τέσσαρες τοῖχοι, ἀνθηροὶ τὴν βαφὴν, καὶ κύκλω ἐν ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ ἔδρα-
σμα, ψιᾶθω κεκλυμένον· ἐν τῷ μέσῳ (ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ γενικῶς, εἰς τινὰ
μόνον, κατ' ἐξίρεσιν, τὰ καλλίτερα καὶ σπανιότερα) κρήνη τριλέκανος καὶ
μαρμαρτέουκος, ἐξ ἧς καθαρὸν ἀναβλύζει τὸ ὕδωρ καὶ γλυκυμόρμυρον κα-
ταπίπτει εἰς τὴν ὑποκειμένην δεξαμενὴν· ἔνθεν κἀκείθεν σκολύθρια εὐτελέ-
στατα· ἐν μιᾷ τῶν γωνιῶν μικρὰ ἐστία, ἔνθα βράζεται ὁ καφές· εἰς τοὺς
τοίχους ξυράφια ἀνηρτημένα κατὰ σειρὰν, μικροίτινες, τὸ σχῆμα ὡσει-
δεῖς, καθρέπται καὶ τὰ πεσκήρια (χειρόμακτρα) διὰ τοὺς κηρομένους—
διότι, ὡς προέφημεν, πᾶν καφενεῖον ἐν Τουρκίᾳ ἐστὶ καὶ κουρεῖον ἐνταυτῷ
—ἰδοὺ ὅ, τι ἀπαρτίζει ἐν καφενεῖον Τουρκικόν.

Καὶ τοιαῦτά εἰσιν, ὡς εἴρηται, τὰ καλλίτερα· ἂν δὲ κατέλθωμεν εἰς τὰ
τῆς δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως, ταῦτα οὐδὲ λιθόστρωμα ἔχουσιν ὡσεπι-
τοπολὺ, πολλῶ μᾶλλον κρήνας καὶ καθρέπτας· ἀλλ' ἂν κατὰ τοῦτο ἐλατ-
τοῦνται τῶν τῆς πρώτης τάξεως, ὑπερέχουσιν ὅμως κατ' ἄλλο τι, ὅπερ
οὐ παραληπτέον.

Φέρεται γενικῶς ὅτι οἱ Τοῦρκοι κατὰ ῥητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Κορανίου,
ἀπέχουσι τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ζωγραφίας καὶ θεωροῦσι τὰ τούτων προΐ-
όντα ὡς ἴδια τῶν εἰδωλολατρῶν· ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη, νομίζω, ἀληθεύει
δογματικῶς, πρακτικῶς ὅμως δὲν ἐφαρμόζεται μετὰ τῆς δεούσης αὐστηρό-
τητος, διὸ τὰ δευτερεύοντα καὶ τριτεύοντα καφενεῖα τῆς Τουρκίας εἰσὶ
κεκοσμημένα ποικίλαις καὶ παντοδραπαῖς εἰκονογραφίαις, εἰκονογραφίαις
ἀλλοκότοις πολλάκις, αἵτινες οὐδαμῶς σκανδαλίζουσι τὴν ἰσλαμικὴν ἐρ-
θοδοξίαν.

Εἰς ἐν τῶν κατὰ τὸ Σουλεϊμανιὲ καφενεῖων, ἔνθα θαμίζουσιν οἱ κατ' ἐξοχὴν
Τοῦρκοι, οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι Ὀσμανίδες, οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰ πατροπαρά-
δοτα, εἰς ἐν τῶν καφενεῖων ἐκεῖνων, ἔνθα βλέπετε τοὺς ὀπιοφάγους κοι-
μωμένους καὶ ἐν τοσούτῳ ἐκμυζῶντας τσιμπούκι ἢ ναργιλέ, ἐκεῖ, λέγω,
εἶδον συλλογὴν εἰκόνων τοιαύτην, οἷαν οὐδέποτε λησμονήσω. Ἐν πρώτοις
μίαν κίδαριν δερβέτσου, διὰ ῥητῶν τοῦ Κορανίου, ἐν συμπλέγματι καλλι-

γραφικῶ, ἐσχηματισμένην καὶ ἐπὶ τρίποδος κειμένην· εἶτα ἓνα ἐρημίτην καθήμενον ἐπὶ δόξῃ ἐλάφου καὶ ἐξημεροῦντα λένοντα διὰ κινηχάρσεως· πολλομιστὰς ἀγριομύστακας καὶ ὑψικαρήνους, ὀλοκλήρους ὀπλιθῆκας φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἐν ζωστήρι καὶ ἐπιβάλλοντας ἵππους τεραστίους, ἵππους ἐξάποδας καὶ κνωσχεύουσι! τὸν Ναπολέοντα ἐν Μοντερβῶ τὰ ἐνόματα τοῦ Ἀλλῆχ καὶ τοῦ Ἀλλῆ, καλλιγραφικῶς μονογεγραμμένα, καὶ δι' ἀνθεῶν καὶ βωπογοροφῶν (arabesques) πεποικιλμένα· λιθογραφίας γαλλικῆς, εἰκονίζουσας γυναῖκας ἀκολάστους μὲν τὴν ἐνδυμασίαν, παραδόξους δὲ τὰς χρωματικὰς ἀντιθέσεις· ἀτμόπλοια τουρκικὰ, καὶ πλοῖα πολεμικὰ, καὶ καϊκια, ὧν οἱ ἐρέται, ὡς ἡ κίδαρις τοῦ δερβίσιου, ἦσαν εἰκονισμένοι διὰ γραμμῶν τουρκικῶν, ἀποληγόντων εἰς σκέλη μακρὰ, ἐπέχοντα τόπον κωπίων· φακῆρας περιφερομένους τὰς ἐρήμους, μέσῳ αἰγᾶγων καὶ μέσῳ ὄρειων τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Ῥωσῶν μετὰ πάσης τῆς σεπτῆς αὐτοῦ οἰκογενείας· Ὀθωμανίδας τε καὶ Περίδας ἐν φορεῖᾳ περιεγομένης· τὸν Θεόδωρον Γρίβαν· ἓνα Ὀθωμανὸν ἀφαιματτόμενον· Μεχεμέτ-Ἀλλῆν τὸν Αἰγύπτιον· ζῶά τινα, ἢ μᾶλλον χιμαίρας τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐξάποδας καὶ τετρακεράτους, ὧν βέβαια τὰ πρωτότυπα εἰς αὐδὲν μέρος τῆς ὑψηλῆς εὐρηται, καὶ τελευταῖον τὰ πρῶτιστα τζαμία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ παράδοξος αὕτη συλλογὴ, σημειωτέον, εὐρηται πολλαχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον πλουσία. Ἡ Ὀθωμανικὴ καλλιγραφία, ἀμιλλωμένη πρὸς τὴν Γαλλικὴν λιθογραφίαν, παράγει τὰς πικριλωτέρας ἀντιθέσεις ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τοίχων τῶν καφενεῖων καὶ τῶν καπνοπωλείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἵτινες τὰ πάντα ἀνέχονται· αἱ Σηρῆνες καὶ αἱ Νηρηίδες νήχονται περίξ τῶν ἀτμοπλοίων, καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Σάχου αἴρουσι τὸν πέλεκυν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τῶν γρεναδιέρων τῆς αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου.

Καὶ τοὶ δ' ἐν Τουρκίᾳ ὁ ἐλάχιστος πολίτης, οἱ ἐπαίται αὐτοὶ, πειναλέοι καὶ ρακενδῦται, κάθηνται ἐν τοῖς καφενεῖοις παρὰ τὸν πλουσιώτερον Ἐφένδην, μηδέτερος μηδέτέρῳ ἐμποίων ἀπιστροφήν, ἀλλὰ μὴν κλάσεις τινες ἀνθρώπων ἔχουσι ἐκαστοῖς πεφυλαγμένα καφενεῖα τινα, ἃ θαμίζουσι κατ' ἐξοχὴν, καὶ ταῦτα ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσι τὸ ὄνομα. Ταῦτα ἂν ἐπεχειροῦν νὰ περιγράψω, ὁδδὲν τοῖς εἰρημένοις νὰ προσθῶ εἶχον, ἐξαιρέσει τῆς καθαρότητος καὶ τῆς εὐπροσπειρίας, ἣτις διακρίνει δύο καὶ τρία Ἀρμενικὰ ἐν Πέρα καὶ τινα ἐν τοῖς προαστεῖοις τοῦ Βοσπόρου, ἅτινα θαμίζουσι οἱ ὁμογενεῖς ἐμποροὶ καὶ οἱ πάροικοι Ἀρμένιοι.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ περικλείσω τὰ καφενεῖα τοῦ Γενῆ-Τζαμί, καφενεῖα μοναδικὰ, ἅτινα θαμίζουσι οἱ ναῦται Ὀθωμανοὶ καὶ ἅτινα τῆ ἑσπέρα ἐκείνη εἶδον τὸ πρῶτον.

Ταῦτά εἰσι· τεσσαράχλογτα καὶ πενήτηχλογτα τὸν ἀριθμὸν, κείνται δὲ πάντα

κατὰ σειρὰν ἐντὸς τῆς μεγάλης αὐλῆς· τοῦ Γενῆ-Τζαμί· τὰ πάντα ῥυπρὰ, σκοτεινὰ, μέλαινα τοὺς τοίχους ὡς ἐκ τοῦ καπνοῦ, τινὰ δὲ καὶ ὑγρὰ, κεκοσμημένα τὴν ὀροφὴν δι' ἀρχῶν, αἵτινες ἐνιαχοῦ ἐφαπλοῦνται δίκην παρατασμάτων τριχαπτιῶν, μέγας δὲ τις πρόδομος, τοῖς πᾶσι κοινός, παρατείνεται κατὰ μῆκος αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ συνέρχονται φύρδην μίγδην οἱ θαμῶνες, ἀμερίμνως ἐκμυζῶντες τὸ τσιμποῦκι ἢ τὸν ναργιλὲ καὶ ἀθουρήτως λεσχηνεύοντες καὶ ἀστεϊζόμενοι.

Τῆ ἑσπέρα ἐκείνη, ὡς καὶ πάσαις ταῖς τοῦ βημαζανίου, τὰ καφενεῖα ἐκείνα ἔχουσι φωτοχυσίαν! κανδηλαί τινες, ἀνηρημένοι διὰ σύματος περιστραμμένου, τὰς ὁποίας ὁ καφεζῆς ἐκ διαλειμμάτων κρούει ἐλαφρῶς διὰ λεπτῆς βάρδου, καὶ τότε πᾶσαι, ἐνεκα τῆς ἐλαστικότητος τοῦ σύματος, ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται, ἀποτελοῦσαι εἶδός τι χοροῦ πυροτεχνικοῦ, ὃν ἀρέσκονται οἱ θεαταί, εἰς ἀπόστασις τινῶν ποδῶν καθήμενοι, ἵνα μὴ περιβρᾶνωσιν ἐλαίῳ τὰ καθαρὰ (!!!) ἱμάτιά των· πρὸ τῆς θύρας τοῦ μεσαίου καφενεῖου εἰς πολυέλαιος, ὁ ὄρειχάλκινος σκελετὸς τοῦ ὁποίου εἰκονίζει πλοῦτον πλησίστιον, καὶ ὅστις ἴσταται ἐκεῖ ἀνηρημένος, οἰονεὶ οἰκίστημον τῶν θαμῶνων τῶν καφενεῖων ἐκείνων— ἰδοὺ ὅ,τι ἀπαρτίζει τὴν μεγάλην φωτοχυσίαν τῶν ναυτικῶν τούτων καταγωγῶν ἐν ἡμέραις ἐπιστήμοις, οἳ αἱ εἰσιν αἱ τοῦ βημαζανίου.

Ἡμεῖς ἐκχθήσαμεν εἰς τὰ ἐδράσματα τοῦ μεσαίου καφενεῖου.

Ὁ καφεζῆς, ἰδὼν εἰσελθόντα ἓνα Φράγκον, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἔδωκεν ἑκτακτον ὧσιν εἰς τὰ φῶτά του· αἱ κανδηλαὶ ἤρχισαν ὀρροῦμεναι τὸν πυρβίχιον καὶ ὁ ναυτικὸς πολυέλαιος ἐκλονίσθη εἰαίως, δίκην σκάφους κλυδωνιζομένου, ὑπερ, πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ἐβρίπτεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς τὴν μαύρην ἄβυσσον τοῦ Ὀκεανοῦ τὸ ἐξ ἐλαίου φορτίον του.

Ἀδύνατον νὰ ἐπιλησθῶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν περικαθμένων ἐν τοῖς καφενεῖοις ἐκείνοις.

Μύστακες ὑπερμεγέθεις καὶ ἀρμενικῶς περιστραμμένοι, βῆνες γρυπαί, χροῖα ὡς ἡ τῶν σιγάρων τῆς Ἀβάνας ἢ τῶν ὀπτῶν πλίνθων, βλέμματα ὀξέα, παρειαὶ καὶ κεφαλαὶ ἐν χρῶ κεκαρμένοι καὶ ὑποκύανοι, τόνοι φωνῆς ἄγριοι καὶ τραχεῖς— καὶ τὸ ἀβέβαιον εἶδος τῶν ταλαντευομένων κανδηλῶν ἐπὶ ἔξανε τὰς καλλιότητας τῆς εἰκόνης ταύτης, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας ἀπετέλουσαν οἱ μαύροι τοῖχοι, καὶ ἥτις, ὡς ἐπίμετρον, περιεβάλλετο νέφη καπνοῦ, ἐξεχειράμενα ἐκ τῶν τσιμποῦκιων καὶ τῶν ναργιλῶν, ἀπαραλλάκτως ὡς ἀρίστουργημα γραφικὸν περικαλύπτεται σκέπη λεπτῆ ὑπὸ προνοητικῆς χειρὸς, ἵνα μὴ βλαφθῆ ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῶν ἐντόμων. Καὶ ὅμως, ὑπὸ τὰ ἄγρια ἐκείνα πρόσσωπα, ὑπὸ τὰ βερυπωμένα καὶ εὐτελεῖ ἐκείνα ἱμάτια, ἐκρύπτοντο ἴσως αἱ εὐθύτεραι συνειδήσεις, αἱ τιμιότεραι ψυχαί· καὶ πάντες ἀνεξαίρετως ἀπὸ τοῦ

πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, ἐρρόφων τὸν καφὲ καὶ ἐξεμύζων τὸ τσιμπούκιον καὶ τὸν ναργιλέν καὶ ἔκαμνον τὸ κέφι των, ἐν μεγίστῃ ὄσῃ ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ, ἐν ἡσυχίᾳ ὅπως ἀνοικίω εἰς ὄντα δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ἀντὶ προτύπου λιπτῶν καὶ κακούργων εἰς κάλαμον δεξιῶν ζωγράφου.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτῶν οὐχ ἦττον περιγραφτέος.

Χιτῶνια ποικιλόχρσα καὶ θρακία πλατέα, πισσασφάλτω ἠλειμμένα· ζωστήρες ἐρυθροὶ μέχρι μάλης, καὶ βινόμακτρα, ἀν μὴ εἴπω ῥάκη, πολύχρσα, περιδεδεμένα περὶ κεφαλᾶς· παληοπάπουτσα στραβοπατημένα καὶ καπότια βαναύσως πως κεκοσμημένα, καὶ τοὶ πολύθυροι ἐκ τῆς χρήσεως.

Πάντες δ' οἱ γαλουθῶσαρκοὶ οὗτοι ἄνδρες εἶχον τοὺς βαχίονας ἐστιγματισμένους.

Ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγριωτέρᾳ καταστάσει διατελῶν, ἐνδύμωσιν πῶς ἐφίεται τῶν κοσμημάτων, οἰοῦντι ἐκ φύσεως ἀνηγωνίζων ὅτι ταῦτά εἰσι τὰ διακρίνοντα αὐτὸν ἐκ τῶν ἀλόγων ζώων· διὸ, μὴ δυνάμενος νὰ κοσμήσῃ τὰ ἱμάτιά του, διαποικίλλει στίγμασι τὰς σάρκας του. Τὸ ἔθιμον τοῦτο εὐρηται παρὰ πᾶσι τοῖς ἀγρίοις λαοῖς καὶ τοιαύτη πιθανὸν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς γραφικῆς τέχνης. Εἶδον στίγμασι γεγραμμένον ἐπὶ βραχιῶνων ἀθλητικῶν τὸ προβασκάνιον *μάσσαλλα*, τίλεσμα δραστηκώτατον κατὰ τοῦ βρασκάνου ὀφθαλμοῦ! καρδίας αἰμοσταγεῖς καὶ *σουρβάδες* τοῦ Κορανίου, ἐνθύμια εὐσεβῆ προσκυνητῶν τοῦ τάφου τοῦ προφήτου, ἐν συμπλέγμασιν ἀνθέων καὶ κωπίων· εἶδον ἀγκύρας χιαστί γεγραμμένας καὶ ἀτμόπλοια καὶ πλοῖα πλησίον· ἀλλ' ὅπερ μνείας ἰδιαιτέρας ἄξιον ἐθεώρησα, ὑπῆρξεν ἄνθρωπος τριακοντούτης περίπου, εὐπρεπέστερον τῶν λοιπῶν ἐνδεδυμένος, ὅστις, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχιόνος αὐτοῦ, μέσῳ ποικίλων ῥωπογραφημάτων, εἶχε θηλυδρίαν τινα Ὀθωμανὸν τῆς μεταρρυθμίσεως, φέροντα εἰς χεῖρας ἕνα βασιλικόν, τὸν ὁποῖον προσέφερεν, ὡς φόρον λατρείας, εἰς μικρὰν τινα ὀρχηστρίδα εὐρωπαϊάν, γυμνὴν τὰ στήθη καὶ τοὺς βραχιόνους, καὶ τὸν ὁποῖον αὐτῇ, ἵνα δεχθῆ, ἀνέστειλε τὰ ἐναέρια σκιρτήματά της. Τὸ στιγματογραφικὸν τοῦτο ἀριστοῦργημα ὑπαινίττειτο βεβαίως ἱστορίαν τινα τῶν νεανικῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγαθοῦ ναύτου, ὅστις, φόβῳ μὴ αἰ γλυκεῖται ἐκεῖναι ἀνακνήσεις ἐξαλειφθῶσι τῆς καρδίας του, ἔγραψεν αὐτὰς ἐπὶ τοῦ δέρματός του.

Ἡ νηφαλιότης καθίστησι προαιτὰς πάσας τὰς τάξεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἔχουσιν ἀξιοπρέπειάν τινα, ἄγνωστον τοῖς Εὐρωπαίοις· φαντάσθητε Ὀθωμανὸν εἰσερχόμενον εἰς τὰ σεμνὰ καταγώγια τῶν ἀποχειροβιῶτων τῆς Παλαιᾶς χώρας τοῦ Δονδίνου καὶ τῶν Παρισίων. Ἄν ἐξέλθῃ μεμυκταρισμένος μόνον, εἶναι εὐτυχής! καὶ ὅμως ἐγώ, μ' ὅλα μου τὰ ὀμματοῦχάκια καὶ τὸν μέλαινα πῖλον, μ' ὅλην μου τὴν βράβδον καὶ τὰ λεπτά

ὑποδήματα, οὐχὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀπρεποῦς κινήματος ἢ τοῦ ἐλαχίστου μορφασμοῦ, ἀλλ' οὐδὲ βλέμματος ἄξιον, ἐκρίθη· ἀν θέλετε μάλιστα, ὁ καφαζῆς, πρὸς τιμὴν μου καὶ ἐπ' ἐλπίδι μείζονος ἀμοιβῆς, ἐκαθήριτέ μὰς καὶ προσέφερε τοὺς καλλιτέρους ναργιλέδες του καὶ οἱ ὑδροπόλοι προσήλθον ἀνακομβωθέντες καὶ κραυγάζοντες χορηδὸν μπούζι, *τζελεπῆ*, μπούζι! *καρακουλά!*

Ἄλλὰ περὶ καφενείων λαλοῦντες, δεῖν νὰ μὴ παραλίπωμεν τοὺς *Μετὰχιδες*, ἀνθρώπους πλανητοβίου, περιφερομένους τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ εἰς ἐπήκοον τῶν πιστῶν διηγουμένους μύθους.

Οἱ *Μετὰχιδες* ἢ μυθολόγοι ὑπόκεινται εἰς ἀρχηγὸν *Σεῖκ-ούλ-μετὰχ* ἀνόματι καὶ εὐρηνται καθ' ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, μετερχόμενοι πρὸς ζῶαρκειν τὸ ἐμπόριον τοῦ διηγεῖσθαι μύθους.

Μ' ἐξέπληξεν ἡ προσοχὴ μεθ' ἧς ἀκροάζονται οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ τὴν ζωρὰν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποεῖ αὐτοῖς, τὰ παραμύθια ταῦτα. Καθήμενοι ἐν σιωπῇ ἐπὶ τῶν σοφάδων τῶν καφενείων καὶ ἀναβρόφωντες τὸν καπνὸν τοῦ ναργιλέ καὶ τοῦ τζιμπουκίου, χαίνοντες ἀκροάζονται τὸν μυθολόγον, ἀφηγούμενον εὐρύθμως καὶ διὰ φράσεως τετορευμένης, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀρμονία στιχουργικῆ πεποικιλμένης. Τῆς δὲ προσοχῆς ταύτης, πιστεύω, μεταλαμβάνει καὶ ὁ μὴ Μουσουλμάνος ἀκροατῆς, ἅμ' ὡς τύχη κάτοχος τῆς γλώσσης· διότι παρὰ τοῖς μυθολόγοις τούτοις ἡ τέχνη ἐφθασεν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν τελειότητος, ὥστε, καὶ ὁ μῦθος αὐτὸς ἀν ἀμοιρῇ ἐνίοτε ποικιλίας ἢ γλαφυρότητας, ἢ χειρονομία τοῦ μυθολόγου, τὰ κινήματα, ἢ μεταβολὴ τῆς φωνῆς, ἐνὶ λόγῳ ἢ τούτου ἡθοποιῶν ἀρκεῖ νὰ ἐλκύσῃ τὴν περιέργειαν τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀθέλξῃ αὐτούς.

Ἄλλως τε οἱ *Μετὰχιδες*, παρισταμένων νέων, φιλοτιμοῦνται ν' ἀποβῶσι διδασκικώτατοι περὶ τὰς διηγήσεις των, καὶ διαποικίλλουσιν αὐτὰς ἀποφθέγμασι καὶ ἀλληγορίαις, ἐμπνεύσαις αἰσθήματα γενναῖα, δίκαια καὶ φιλόανθρωπα, καὶ οὐ μόνον ἀπέχουσι τοῦ λέγειν, ἀλλ' οὐδ' ὑπαινίττονται ποτε τὴν ἐλαχίστην ἄσεμνον πράξιν· αἱ δ' ἀκροώμενοι Μουσουλμάνοι, ὅπως ἀντικρὺς πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους — ὧν τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους, καθὼς κατὰ πάντα, οὕτω καὶ ἐν θεάτρῳ φιλοτιμούμεθα ἡμεῖς σήμερον νὰ μιμηθῶμεν, ὡς ἐκεῖνοι συρίζοντες μὲν καὶ παταγοῦντες, ὅταν τὸ *ξέρον* μελόδραμα τύχῃ ἀπαρέσκον, ἐπευφημοῦντες δὲ θορυβωδῶς καὶ δίκην παραφρόνων χειροκροτοῦτες, ὅταν τύχῃ δοκοῦν ἀρεστὸν — οἱ Μουσουλμάνοι, λέγω, ἀκροώμενοι τῶν μυθολόγων, πλὴν τῆς σεμνοπρεποῦς προσοχῆς καὶ τῆς σοβαρότητος, ἔχουσιν ἰδίους τινὰς τρόπους καὶ ἰδίους τινὰς φράσεις, ἐπίσης σεμνοῦς καὶ ἐπίσης ἀθρουθήτους, πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐπιγινομένων αὐτοῖς ἐντυπώσεων.

Εἰρήσθω τελευταῖον ὅτι αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς κυρίως οἱ *Μετὰχιδες* ἐξασκοῦ-

αι τὸ ἐπιγγελάτων μάλλον ἐπικροτοῦσι, εἰσὶν αἱ τοῦ βασιλέως. Τότε, ἅμα τὸ κανόνιον σημάνη ποῖς πιστοῖς ὅτι ἔληξεν ἡ ἡμέρα καὶ σὺν ταύτῃ ἡ νικητεία, παρατίθεται δὲ τὸ Ἰγέρ, τότε οἱ ἀγαθοὶ μυθολογοὶ λαμβάνουσι ἀνὰ χειρὸς τὴν μακρὰν βάρβαν καὶ ἐξέρχονται εἰς τὰς ἀγυῖας καὶ εἰς τὰ καφενεῖα, ὅπου πολυπληθέστατον καὶ λίαν προσεκτικὸν ἀκροατήριον ἀπεκδέχεται αὐτοῦ, ἀνυπερόμως, χάριν τῶν τερπνῶν καὶ ἠθικῶν διηγήσεών των.

— Θέλει, νὰ ἴδῃς τώρα τὸν Καραγκιῶζην; εἶπέ μοι ὁ ξεναγός, ἐξερχόμενος τοῦ καφενείου.

Ἡ πρότασις ἦτο λίαν εὐάρεστος. Τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰρσιλίμην εἰς Καδί-καί, τὴν ἀρχαίαν Χαλικηδόνα, καὶ παρευρέθην εἰς κωμικὸν δράμα ἀρμενικόν, διδασκόμενον εἰς τι ἀγροηκίον, ἐκεῖ που πλησίον, κατὰ τὸ Μόδα-Μπουρνού. Ἐννοεῖται δ' ὅτι, καθὼς ἄμοιρος πῆς ἀρμενικῆς γλώσσης, ἀπλοῦς θεατῆς τοῦ δράματος ἤμην καὶ μόνον ἐκ τῆς χειρονομίας καὶ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς καὶ τῆς καθόλου ἠθοποιίας ἐδυνάθην, μετὰ δυσκολίας ἄλλως τε, ν' ἀντιληφθῶ πως τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἐνθυμούμαι ὁ μῦθος περιεστρέφετο εἰς τὰς κατακτήσεις ὠραίας τινος ἡγεμονίδος, ἐν περιορισμῷ ἄκρῃ διατελούσης. Τὰ θεάτρα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο τι, ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν, εἰσὶν ἀπλοῦστα διατεθειμένα, ἄνευ σκηνογραφίας, ἄνευ ἠρηστῆς, ἀναπληρούσης πῆς φαντασίας τῶν θεατῶν τὰ ἐλλείποντα. Ὁ Θεσπις, ἐδίδασκεν ἐφ' ἀμαξίου καὶ ἀντὶ ψιμμουθίου τρύγα οἴνου μετεχειρίζετο· εἰς τὰ δράματα τοῦ Σακκασπέρου ἢ σκηνογραφία ἀντικαθίστατο δι' ἐνὸς πασσάλου, φέροντος ἀναλόγως ταῖς περιστάσεις μίαν ἐπιγραφὴν— Φρούριον— Δάσος— Αἴθουσα— Πεδίον μάχης. Οὕτω καὶ ἐν Μόδα-Μπουρνού τὸ δράμα ἐδιδάσκετο εἰς μικρὸν τι ἀλώνιον, ἐσκιασμένον ὑπὸ δένδρων καὶ περιορισμένον ὑπὸ τῶν ταπήτων τῶν θεατῶν, καθημέων ὀκλαδῶν, καὶ ὑπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποῦ ἐκάλητο αἱ θεώμεναι γυναῖκες. Παράπηγμα ἐξ ὑφάσματος λευκοῦ, οἷά εἰσι τὰ τοῦ κλασσικοῦ Πουλιγιέλλα, μέσῳ τοῦ ἀλώγιου ἐγερεθὲν, ἐπέιχε τόπον γυναικωνίτου, τοῦ ἀδύτου τούτου τῶν οἰκιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀστεῖός τις νεανίας, γιασμακαμένος καὶ πατόκορφα κεκαλυμμένος ὡς αἱ Ὁθωμανίδες, εἰσηλθε τὸν γυναικωνίτην, προσπαιούμενος τὴν ἐρωτόληπτον, ἀκκιζόμενος διηνεκῶς καὶ μετερχόμενος κινήσεις ἀκολάστους καὶ τὸ χέλιον βάδισμα, ὕπερ ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι αἱ Ὁθωμανίδες, ἐμπεριπλεκόμεναι εἰς τὰ εὐρέα ἐκείνα ὑποδήματα των ἢ ἀμφιρόπουσαι ἐπὶ τῶν σανδαλιῶν των. Ἡ εἴσοδος αὕτη ἐκίνησεν εἰς σφοδρὸν γέλωτα τὸ ἀκροατήριον, καὶ δικαίως, διότι ἐτελέσθη πᾶν κωμικῶς. Ἀμ' ὅς ἡ καλὴ μετ' ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια, οἱ ἐρασταὶ ἔλθον σωρηδὸν μισουλίζοντες ὑπὸ τὸ παράθυρον, ὅπῃθεν ἐκ διαλειμμάτων προέκυπτε κεφαλὴ γυναι-

κεῖα, δασυπόνοφρος καὶ ἐψιμμουθιωμένη· οἱ δοῦλοι, ῥοπαλοφοροῦντες, ἐξήρχοντο συνεχῶς καὶ ἐχειροτόουον τοὺς ἰλιγγιῶντας, πρὸς μεγίστην εὐαρέσκειαν τοῦ ἀκροατήριου. Δὲν ἦτο ἡ εἰσελθούσα οἰκοδέσποινα ἢ προκύπτουσα, ἀλλὰ εἰς θερῶν μετημφιεσμένος εἰς γυναῖκα· μικρὸν δὲ γερόντιον, σκελετὸς ἄταφος, πλήρης ρυτίδων καὶ ἐξημβλωμένος, νωδὸς καὶ ἀναφαλαντίας, ὁμοῖος τοῖς πηλίοις· ἐκείνοις εἰδωλίοις, τοῖς εἰς τὰ παράθυρα τῶν ῥωποπωλείων ἐκτεθειμένοις, ἐκτροματιαῖόν τι ὄν, κεκυμμένον ἐν τῷ παραπήματι, ἐτραγῶδει ἰσχυροφῶνως καὶ ἐτερετίζεν ἄσμά ἐρωτικόν, ἀπομιμούμενος φωνὴν γυναικείαν. Τὰ γαυγίσματα ταῦτα κατέθελγον καὶ καταγότησαν τοὺς ἐραστὰς, νομίζοντας ὅτι ἠκροῶντο μουσικὴν παραδείσου, καὶ ἤρχισαν τότε, μεσολαθῆσαι τῆς θεραπευίδος, ἤρχισαν προτείνοντες, πᾶν ὅτι ἡ ἐρωτικὴ μέθη ἐδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς τὸ ἀκροατήριον, γινώσκων τὴν ἀπάτην τῶν ἐρωτῶντων μας, διεβήγνυστο εἰς γέλωτας. Ἡ τουρκικὴ γλῶσσα εἶναι εἶπερ τις καὶ ἄλλη, κατὰ τὸ λέγειν τῶν εἰδότην, ἐπιδεικτικὴ λογοπαιγιῶν καὶ διφύρουμένων· ἡ ἐλαχίστη παρατομία, ἡ ἐλαχίστη παραλλαγή τῶν φωνέντων ἀρκεῖ νὰ μετατρέψῃ τὸ νόημα τοῦ λόγου ἐπὶ τὸ γελοϊότερον, πολλάκις δὲ καὶ τὸ βωμυλοχικώτερον, μέγα τοῦτο πλεονέκτημα τοῖς κωμικοῖς. Τρεῖς τῶν ἀποτυχόντων ἐραστῶν ἀπέβαλαν καὶ τὸν ἐναποληφθέντα αὐτοῖς ὀλίγον νοῦν, προσλαβόντες καὶ οἱ τρεῖς κακὴν τινα ἔξιν, ὡς σημεῖον διακριτικόν· ὁ μὲν προτείνει καὶ ἀποσύρει διηνεκῶς τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ ἀνὰ πᾶσαν φράσιν παρεβάλλει τὰς ἀνοήτους ταύτας μονοσυλλάβους λέξεις *μπιμ, μπούμ, μπιμ, μπούμ, πάφ*, ὁ δὲ φέρει ἐπὶ βάρβαν σιδερέας, ἐμπειπηγμένης εἰς τὴν κίδαρίτου, φανάριον καὶ τρυπῶνται ὅπου καὶ ὅπως τύχη, τοῦθ' ὅπερ προκαλεῖ γρονθοκοπήματα, λακτίσματα καὶ καλακοκλίσματα. Ἐπὶ τέλους παρέρχεται εἰς μέσον ὁ τελεπής, ὁ εὐτοχῆς θνητῆς, ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνδίδουσι πᾶσαι ὅσαι γυναῖκες· ὁ νικητῆς ζεπαυτρέβει τοὺς μνηστῆρας, διότι ἡ Κουτζούκ-Χαροῦμισσα δὲν ἀντέχει πλέον, ἐρυθριᾷ, ταράττεται, ὑπανοίγει τὴν θύραν καὶ ἐξέρχεται χωρὶς φερτιῆ καὶ ἀπαντᾷ ἤδη ἐξ ἰδίου στόματος· τότε ἡ μουσικὴ τονίζει τὸν ὕμνον τοῦ Ἵμεναίου καὶ πλῆθος πολὺ συντρέχει πανταχόθεν ἵνα μεταλάβῃ τῆς χαρᾶς. — Τοῦτ' ἦτο ὅ,τι ἐνόμισα τοῦλάχιστον ὅτι ἐνόησα τότε ἐκ τῆς χειρονομίας καὶ τῆς καθόλου ἠθοποιίας. Ἀφίνω λοιπὸν νὰ φαντασθῆτε ἂν ἤκουσα μετὰ πλείστης ὀσῆς εὐαρεσκείας τὸν ξεναγὸν μου προτείναντα νὰ μ' ἐδηγήσῃ εἰς τὴν διδαχὴν τοῦ Καραγκιῶζου, ἀφ' οὗ μάλιστα οὗτος, καθὼς εἰδήμων τῆς γλώσσης, ἤθελε μοι ἐρμηνεύει τὰ λεγόμενα καὶ τὰ δρώμενα.

Ὁ Καραγκιῶζης ἐδιδάσκετο ἐντὸς κήπου· σκολύθρια διὰ τοὺς Ὁθωμανοὺς καὶ καθῆκαί τινες διὰ τοὺς τυγχάνοντας Γιασουρίδες ἐπέιχεν τόπον ἐδρῶν καὶ θεωρείων· τὸ ἀκροατήριον ἦτο πολυπληθές, ἀμέλει δὲ τὰ ταμπού-

και κλι αὐ νηργιλέδες δὲν ἔλειπον. Ὁ οὐρανὸς γλαυκὸς καὶ διάστερος, ἐπεὶ ἔχει τύπον ἀτέγης, καὶ ἡ σελήνη ἦτο ἡ πολυέλαιός μας· παιδία ἀνακομβωμένα περιέτρεχον προσφέροντα καφὲ εἰς τὸ ἀκροατήριον, ὅπερ ἐκ προοιμίου ἐγέλα, ἀπεκδεχόμενον τὸ δρᾶμα!

Ἡ σκηνὴ ἀφ' ἧς διδάσκεται ὁ Καραγκιῶζης εἶναι μοναδική· εἰς γωνίαν τινὰ προσηλωταὶ καλῶς τεταμένον ἐν μαυρὸν ὄφασμα· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὀφάσματος τούτου προσιθεται τεμάχιον πανίου λευκοῦ, τετράγωνον τὸ σχῆμα, πεφωτισμένον ὀπισθεν· δύο κωνίδιαι διαχέουσιν ἄφθογον φῶς εἰς τὴν σκηνὴν καὶ εἰς τὸ θεατήριον, ἐν τουμπιλέκι ἀναπληρεῖ τὴν ὀρχήστραν· τί πλέον; ὁ θεατρῶνς ἴσταται περιωρισμένος ὀπισθεν τοῦ μαύρου παραπέτασματος καὶ ἐκεῖθεν διευθύνει τὸ δρᾶμα.

Τὸ ἀκροατήριον εἶταν ἐκ διαλειμμάτων, διακόπτει τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ ὀμιλίας, τὸ ὄμμα πρὸς τὸ λευκὸν πανίαν μικρὰ τῆς σχιᾶ δὲν ἐδράδυνε νὰ παρέλθῃ εἰς φῶς, — πᾶν ἀτόμα εἰσώπησε, τὰ ὄμματα πάντα προσηλώθησαν — ἦτο εἰς φασικὸς, ὑπώπτων ὑπὸ χαμόδενδρον· τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ παρεκλούθησε πρῶτον μὲν ὁ τραγὸς κροταλισμὸς τοῦ τουμπιλέκιου, εἶτα δὲ ἰσχνή τις φωνή, ἄδουσα ἄσμα ἰδιόρρυθμον καὶ ἀσύνηθες, — καὶ μετ' αὐτὸ ἤρχισεν ἡ παράστασις.

Ἡ σκηνὴ εἰκονίζει τὸ ἐξωτερικὸν ἐνὸς κήπου, ἡσφαλισμένου κιγκλίας τε καὶ χάνδακι· γέλως βραγγὸς σημαίνει τὴν παρέλευσιν τοῦ Καραγκιῶζου — καὶ ἰδοὺ αὐτὸς, γελοῖος τὴν μορφήν, ἕξ κἂν ὀκτώ δακτύλων τὸ ἀνάστημα, παρέρχεται εἰς τὸ μέσον τῆς σκηνῆς, ὑπὸ τοὺς τοίχους τοῦ κήπου, μυρία ὅσα σχήματα ἀλλόκοτα μετερχόμενος· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, κατ' ἀνάγκην φαινόμενον εἰς κατατομὴν, εἶναι ἡ ἐντελεστέρα γελοιογραφία τοῦ τουρκικοῦ τύπου· ἔχει τὴν ῥίνα γρυπὴν, λίαν γρυπὴν, κλίνουσαν ὡς ἡ τοῦ ψιττακοῦ πρὸς τὸν ἀραιὸν, τὸν μικρὸν καὶ δίκην ἐμβάδος προέχοντα πώγωνά του· τὰς ὀφρὺς θασείας, μελαίνας, πυκνάς, ἐν ὀλίγοις ἢ φυσιολογία αὐτοῦ εἰκονίζει κρᾶμα ἀνοσιίας, λαγνείας καὶ πανουργίας· καταδύεται τὴν κεφαλὴν εἰς ὑπέρογκον καὶ πλατύγυρον κίδαριν, διαταράττουσαν τὸ κέντρον τῆς βαρύτητός της, ἐξ οὗ ἀναγκάζεται συνεχῶς ν' ἀποβάλλῃ τὸν φόρτον ἐκεῖνον καὶ ἐκτίθησιν εἰς περιγελῶν κοινὸν τὴν ἐπιμήκη καὶ εἰς ὅζῳ ἀπολήγουσαν κεφαλὴν του, τὴν ἐν χρῶ κεκαρμένην· ἀλλὰ τὸν λοιπὸν ἰματισμὸν εἶναι μεταρρυθμιστικὸς ὁ ἄνθρωπος, διότι τὸν μὲν κίνδυνον περιέτεμα μέχρι γονάτων, ἐνεδύθη τὸ φραγκικὸν παρτελόρι καὶ ἀπέβαλε τὸν ζωστῆρα. Καθὼς δὲ πᾶς ἦρως δραματικὸς, οὕτω καὶ ὁ Καραγκιῶζης ἔχει τὸν πῖδον αὐτοῦ, τὸν ὀμογάλακτον, τὸν Πυλάδην, τὸν Πάτροκλόν του· ὁ Χατζ' Αἰβάτης εἶναι ὁ ἀδιάσπαστος φίλος τοῦ Καραγκιῶζου, ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ φίλος αὐτός, ὡς οἱ πλείστοι τῶν ἡμερῶν μας παρεκτρέπεται ἐνίοτε τῶν χρεῶν του καὶ ἡ

ῥῆξις ἔπεται ἄλλως· ὁ Χατζ' Αἰβάτης ἔχει τὴν σὰρκα λεπτήν, ὡς τὸν νοῦν, καὶ ἡ ἰσχνότης αὐτοῦ παράγει γελοῖαν ἀντίθεσιν, συγκρινομένη πρὸς τὴν εὐσαρκίαν τοῦ Καραγκιῶζου.

Ἐντὸς τοῦ περιγραφέντος κήπου ζῇ μυστηριώδης τις καλλονή, μία οὐρά τοῦ Μωαμεθανικοῦ παραδείσου, ἣτις γαργαλίζει τὰς ἀκολάστους ἐπιθυμίας τοῦ Καραγκιῶζου· ἐπιθυμεῖ ὁ καλὸς μας νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ παραδείσου ἐκεῖνου, ὃν ἄγριοι φύλακες περιφρουροῦσι, καὶ ἐπὶ τούτῳ μετέρχεται μυρίας ὄσας πανουργίας, αἵτινες ὅμως ἀποτυγχάνουσι, διότι ἔτε μὲν εἰς εὐνοῦχος μαχαροφόρος, ὅτε ἄγριός τις μολοσοδὸς ἐξέρχεται λυσσαλέον· ὁ Χατζ' Αἰβάτης, οὐχ ἦ-τον τοῦ κυρίου ἀκόλαστος, προσπαθεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Καραγκιῶζον καὶ νὰ εἰσδύσῃ ἀντ' αὐτοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὥραιας, καὶ ἐμπεριπλέκει καὶ φέρει εἰς δυσχερῆ θέσιν τὰ πράγματα, διὰ παντοίων ἀνοσιῶν ἐπιτετηδευμένων, τοῦ θ' ὅπερ γεννᾷ ἐριδας καὶ διαπληκτισμοὺς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κυρίου του.

Νέον πρόσωπον εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν — νέος ὀθωμανὸς, ἐνδεδυμένος τὸ ἐνδυμα τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἔχων ἀνά χεῖρας δέσμην βασιλικῆς, σύμβολον τούτου τραγῶν ἢ μᾶλλον ὁμολογία διαρκῆς τῆς ἐρωτικῆς καταστάσεως τῆς καρδίας του· ὁ Καραγκιῶζης τρέχει κατόπιν τοῦ ἐρωτολήπτου καὶ τοῦ ἐλαφρύνει τὸ βαλάντιον ἐπὶ μυρίας ἐπαγωγικαῖς ὑποσχέσεσιν· ἀλλ' οὐχ ἦ-ττον προσπαθεῖ νὰ τὴν εἰσάξῃ εἰς τὸν πεφραγμένον παράδεισον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ συμπαρεσδύσῃ καὶ οὗτος.

Πέρσαι, ἀλούσαντες τὰ πεφημισμένα κάλλη τῆς ἀοράτου οὐρί μας, ἐρχονται προσφέροντες λιθωντὸν λατρείας πρὸ τῶν κιγκλίδων τοῦ κήπου· ἐρχονται δ' ἐφιπποὶ, μετὰ μαχαίρων καὶ πιστολίων, χρυσοκόμητοι καὶ ἀδαμαντιστολιστοὶ, πλοῦτον ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀνδρείαν· ὁ Καραγκιῶζης προσπαθεῖ νὰ συνοικειωθῇ τούτοις καὶ διηγεῖται αὐτοῖς μυρία ὄσα, παλάβρες καὶ ψευδολογήματα ὅσα δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ εἰμὴ εἰς εὐθήτης ἢ βλάξ, οἷοί εἰσιν οἱ Πέρσαι, καθὰ λέγουσι καὶ πιστεύουσιν οἱ Τούρκοι· καὶ ὁ Χατζ' Αἰβάτης ἀφ' ἐτέρου δὲν σταυρῶναι τὰς χεῖρας, προσπαθεῖ νὰ ἐλύσῃ τινὰς τῶν Περσῶν πρὸς ἑαυτὸν, φατριάρχης ὁ παμπόνηρος ἀναδεικνύμενος καὶ ὁ διαγωνισμὸς οὗτος, ἐκατέρου θέλοντος νὰ ὑπερισχύσῃ, παράγει ἐριδας, αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς βραδίσματα, κολαφίσματα καὶ διαπληκτισμοὺς, καταπίπτοντας βροχλὸν διαρκούντος τοῦ διαπληκτισμοῦ τούτου, ἡ θύρα τοῦ κήπου ἡμιανοίγεται, ὁ ἐρωτύλος ὀθωμανὸς εἰσδύει εἰς τὰ ἄδυτα καὶ οἱ Πέρσαι χαίνοντες ἀπομαίνουσιν· οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κύρου τότε συνέρχονται ἐκ τῆς ἀπάτης καὶ ἐπιπίπτουσιν ἐκ συμφώνου καὶ ὡς ἐκ συνθήματος κατὰ τοῦ Καραγκιῶζου καὶ τοῦ Χατζ' Αἰβάτου, καὶ τότε γίνεται, κατὰ δὴ τὸ λεγόμε-

νον, τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος, διβήγνυμένου εἰς γέλωτα ἄσβεστον τοῦ ἀκροατηρίου.

Ὡς συναγοῦσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, ταῦτα γράφων, περιωρίσθην εἰς μόνην τὴν μιμικὴν τοῦ δράματος, διότι, καὶ ἂν ἤθελον, ἀγνοῶν καθόλου τὴν γλῶσσαν, δὲν ἤμην εἰς θέσιν ν' ἀνπιληφθῶ ἄλλου τινος· ἀλλ' ἂν δίδεται νὰ κρίνη τις ἐκ τῆς φαιδρότητος καὶ τοῦ γέλωτος τοῦ ἀκροατηρίου, ἀδιστάτως ὁμολογῶ ὅτι ὁ διάλογος ἦτο κωμικώτατος καὶ πλήρης ἄλατος.

Ὁ πολύγλωττος ξεναγός μου ἠρμήνευέ μοι ἐκ διαλειμμάτων φράσεις τινὰς, τεμάχια τινα, τὰ σημαντικώτερα, τοῦ δράματος, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ διατηρήσω μεταφράζων πᾶσαν ὅσπν τὴν χάριν τῶν ἀσειοτήτων, τὸ ἅλας οὐχ ἦττον, ἢ τὸ ἄσεμνον τῶν βωμολογιῶν ἐκείνων. Ἡ Τουρκικὴ γλῶσση, ὡς ἤκουσα τότε καὶ ὡς διδάσκομαι ἤδη ἐκ πείρας, εἶναι ἐπιδεικτικωτάτη ἀμφιλογιῶν, ἀφθονεῖ εἰς γρίφους καὶ λογοπαίγνια χαριστάτα· ἐν στοιχείῳ, μία παραφωνία, ὡς προέφη, παραλλάσσει τὸ νόημα τοῦ λόγου· Ἄτζεμ, φέρ' εἰπεῖν, οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι τοὺς Πέρσας· ἄτζαμί δὲ τὸν εὐήθη, τὸν μωρόπιστον, τὸν ἄπειρον· ὁ Καραγκιῶζης λοιπὸν ἀντι Ἄτζεμ-μπομπαλικ (γέρον Πέρσα), λέγει πάντοτε ἄτζαμί μπομπαλικ (γέρον μωρόπιστε), τοῦθ' ὅπερ φαιδρύνει καὶ κινεῖ εἰς γέλωτα τοὺς θεατὰς, καθόσον ὁ Πέρσης πάντοτε, εἰς τὰ τουραϊκὰ δράματα, εἶναι ὅ,τι ὁ Ἄγγλος εἰς τὴν γαλλικὴν κωμῳδίαν, ἢ ὁ Γάλλος εἰς τὴν ἀγγλικὴν· οἱ δυστυχεῖς Πέρσαι εἶναι τὰ ἔρμαια τοῦ χλευασμοῦ τῶν Τοῦρκων· τό τε ὕφος καὶ ἡ προφορὰ τῶν, οἱ ἀφαλεῖς τρόποι καὶ ὁ ἱματισμὸς τῶν, τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκεῦα τῶν, πᾶν ὅ,τι περσικὸν παρωδεῖται καὶ χλευάζεται παρ' Ὀθωμανοῖς· ἴσως ἐν Περσίᾳ ὁ Τοῦρκος περιάγεται καταγέλαστος εἰς τὴν σκηνὴν, δίκην δίδων ἀνθ' ἑῶν πράττει.

Τῇ ἐπαύριον παρήμην ἐκ νέου εἰς τὸ θέατρον τοῦ Καραγκιῶζη, καθόσον, ὡς προανήγγειλέ μοι ὁ ξεναγός μου, ἐδιδάσκοντο οἱ γάμοι τοῦ Καραγκιῶζη, δράμα μεγαλοπρεπές! Ὁ Καραγκιῶζης εἶδε καὶ ἠράσθη λίαν περιπαθῶς ὠραίας τινος νεάνιδος. — Σημειωτέον ἐν παρόδῳ ὅτι αἱ Ὀθωμανίδες, ὅπως ἄντικρυ πρὸς τὰ πατρώα ἦθη, ἐν τῷ δράματι παρίστανται ἀποκεκαλυμμένοι τὴν ὄψιν—εἶναι δὲ πραγματικῶς ὠραία ἡ νόμφη τοῦ Καραγκιῶζη, ἐξαίρεσις τοῦ ἀφθόνου ψιμμουθίου καὶ τῶν πλαστῶν ὄφρων τὰς ὁποίας ἔχει τοῦ γάμου ἀποφασισθέντος, ὁ Καραγκιῶζης ἀποστέλλει τὰ γαμήλια δῶρα: τέσσαρας ἀραμπάδες, τέσσαρας ἵππους, τέσσαρας καμήλους, τέσσαρας βουῖς, τέσσαρας αἰγας, τέσσαρας κύνες, τέσσαρας γαλάς, τέσσαρα κλωθία μετὰ πτηνῶν διαφόρων· εἶτα ἔρχονται οἱ γαμήλιες, φέροντες τοὺς σοφάδες, τὰ τσιμπούκια, τοὺς ναραγιλέδες, τὰ σκολυθρία, τραπέζια μονόποδα, τάπητας, φανούς, νάρθηκας, κιβώτια, σκεῦα ποικίλα χάλκινα τε καὶ πῆλινα, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸ τὸ ἀγγεῖον τῆς νυκτὸς — πομπεῖα θυμωστή,

μυῦσα τὸν ἄπειρον εἰς τὰ ἄδυνα τοῦ οἰκικοῦ βίου τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἥτις διήρχετο ἐν τυμπάνῳ καὶ χορδῇ. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολυτέλεια δὲν ἀπαλλάττει τὸν Καραγκιῶζην οἰκογενειακοῦ τινος δυστυχήματος, λίαν ἄλως τε ἄφορου. Ἡ τέως ῥαδιὴ μνηστὴ ἀνακαλύπτεται πάσχουσα ὕδρωπα, προελθόντα ἐκ πρωίμου γονιμότητος· ὁ ἀτυχῆς Καραγκιῶζης γίνεταί πατὴρ αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τελεῖ τοὺς γάμους του, φαινόμενον ἐκπληκτικώτατον καὶ γεγονὸς ἐνιαῖον, τὸ ὁποῖον, καθὼ εὐττόμαχος, ἀνέχεται, ὡς πολλοὶ σύζυγοι.

Ἄλλα ταῦτα πάντα δὲν ἦσαν ὅ,τι ἐπεθύμουν· ἐγὼ ἐκ παίδων ἤκουα λεγόμενα ἄλλα περὶ Καραγκιῶζη, καὶ ἐν ταῦτοις ἄλλα εἶδον· ἡ λογοκοισία, ἡ μάλλον ἢ ἠθικὴ ἐξέτασις τὸν Καραγκιῶζην· ἔλεγα μὲν ὅ,τι αἰσχρὸν καὶ ἀκόλαστον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπραττε, περιωρίζετο εἰς τὸ ἀφηγεῖσθαι τὰ πεπερασμένα· τὸ πρᾶγμα ἦν κοσμιώτερον καὶ κλασσικώτερον, ἂν θέλιτε, ἀλλ' ἐλευθέρως λαλοῦντες, ἀπέβαλε τὰ θέλητρα, ἀπέβαλε τὴν πρωτοτυπίαν του· ὁ ξεναγός μου ἐσπευσε νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν μου, ὁδηγήσας με πρὸς τὴν ἐπαύριον τὸ ἑσπέρα· εἰς τι καφεῖον τοῦ Τοπ-χανέ, ἔπου ἐν ἰδικτέρῳ τινὶ δωματίῳ ἐδιδάσκετο ὁ Καραγκιῶζης μετὰ πάσης τῆς ἀκολασίας τοῦ τύπου.

Ὅπερ ἐξέπληξέ με εἰσελθόντα εἰς τὴν παράστασιν ταύτην ἦτο ἡ παρουσία παίδων ὀκταετῶν καὶ δεκαετῶν· τὰ φαιδρὰ πρόσωπά των καὶ ἡ θυμηδία των συνεκρότουσαν τὰ θέλητρα τοῦ θεάτρου· οἱ ὠραῖοι καὶ μαυροὶ ὀφθαλμοὶ των, δικλάποντες κύκλω δίκην σμυράδων, ἐκλαμβοὶ ἠτένιζον τὸν Καραγκιῶζην ἀκολασταίνοντα καὶ θεραπεύοντα τὰς κτηνώδεις ἐπιθυμίας του. Πᾶν ἀνδράγημα ἐρωτικόν, πᾶν κίνημα ἀσελγές ἐκίνει εἰς γέλωτα ραχδαῖον τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα πρόσωπα, ἐν ἀγνοίᾳ των διαφθειρόμενα τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἐπευφημῆν τὰ διδασκόμενα, Ἡ εὐσημωσύνη δὲν ἐπιτρέπει νὰ περιγράψω τὰ ἄσεμνα ταῦτα σατυρικά δράματα, τὰ ὑπερτεροῦντα ἀριστοφανεῖους τινὰς σκηνὰς, ὡς πρὸς τὴν ἀσελγειαν· ὁ ἀρχαῖος Σάτυρος, ἐνδεδυμένος τὴν ἀρχαίαν Ὀθωμανικὴν ἐνδυμασίαν, λάγνος περιφέρεται τὰ χαρέμια, τὰ παζάρια, τὰ καφενεῖα, τοὺς λουτροὺς, καὶ ἀνιθῆς, ἀμέριμνος, ὅλος κυνισμὸς, σκωπτικὸς καὶ γελαστικὸς διάγει μετὰξὺ τῶν θυμάτων του! Ἡ ἰθυσθαλλικὴ παραλογία καὶ ἡ ἀκολασία τῆς ἀναιδεστερας ψυχῆς ἀδύνατον, πιστεύω, νὰ φθάσῃ μέχρι τοσοῦτου. Ἄλλὰ καίτοι τοιοῦτος, ὁ Καραγκιῶζης διδάσκειται πολλάκις καὶ ἐντὸς τῶν χαρεμιῶν, ἐνώπιον γυναικῶν! — Πῶς συμβιβάζεται τοῦτο μὲ τὸν αὐστηρὸν περιορισμὸν, μὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐπιβάλλει εἰς τὴν γυναῖκα;

Εἰς τὰς εἰδήσεις ταύτας προσθετέον εἰς τέλος ὅτι ὁ Καραγκιῶζης, καθὼ ἤκουσα, εἶναι ἡ γελιογραφία ἑγὸς βεζύρου τοῦ Σουλτάνου Σαλαδίνου, γνω

στοῦ διὰ τὰς πικρετροπὰς καὶ τὴν λαγρείαν του, τοῦθ' ὅπερ, ὡς βλέπετε, καθιστᾷ τὸν ἄνδρα λίαν σεβαστὸν διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν του. Τίς σήμερον δύναται νὰ καυχῆθῃ ὅτι ἡ αἰκογενεῖα του χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφόρων;

(ἔπεται.)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΝ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΟΝ.

Εἰς τὴν οὕτω καλουμένην Διπλωματικὴν τέχνην, εἰς τὴν Ἱστορίαν, τὴν Τοπογραφίαν καὶ τὴν Γλῶσσαν δὲν εἶναι ἴσως ἀνωφελῆς καὶ ἡ δημοσίευσίς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλλων. Ἦδη λοιπὸν καταχωρίζομεν ἐν τοῦ Πρεσβυτέρου Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, ληφθὲν ἐκ τινος ἀντιγράφου παρὰ τῷ Ἰππότη *Ἀνδρέᾳ Μουστοξύθῳ*. Τὸ πρωτότυπον εἶναι εἰς Μεμβράναν καὶ σώζεται μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ ἐν Ἄθῳ Μοναστηρίου τοῦ Ξηροποτάμου. Ἔχει ἐπὶ κεφαλῆς πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀνδρονίκου Αὐτοκρατορικῶς ἠμφιεσμένου. Φέρει δὲ χρονολογίαν ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου 6810, ἧγουν 1302 τοῦ Σωτηρίου Ἔτους. Εἰς τὰ χρονικά τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ ὑπάρχει ἕτερον Χρυσόβουλλον ὑπὲρ τῶν Μονεμβασιωτῶν καὶ ὁ Ἱστορικὸς τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν νεώτερον Ἀνδρόνικον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ τὸ 1327, γίνεται δῆλον ὅτι τὸ Χρυσόβουλλον, τὸ ὁποῖον φέρει χρονολογίαν 6825, ἧτοι 1317 καθ' ἡμᾶς, πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν πάππον του, ἧγουν τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον. Κρίνομεν ἀνωφελές νὰ σημειώσωμεν ὅτι πολλὰ χωρία τοῦ Ἀντιγράφου διωρθώσωμεν, ὅπου ἦσαν προφανῶς ἐσφαλμένα.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩΙ ΤΩΙ ΘΕΩΙ

ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ.

Τῶν ὄσα τῇ τοῦ κρείττονος μερίδι παρησινοσοῦν θεοφιλοῦς διαθέσεως καθάπαξ ἀφοσιωθέντων τε καὶ ἀνατεθέντων, ἀδιάσπαστά τε καὶ ἄσυλα ἔσασαι, διαμένειν τε καὶ διατηρεῖσθαι, οἱ τε ἐξωτερικοὶ νόμοι καὶ αἱ καθ' ἡμᾶς τῷ ὄντι θεοὶ τε καὶ σεβάσμιοι, διακελεύουσι καὶ διαρρήδην θεσπίζουσι. Διὸ καὶ ἀφορήτοις ποιναῖς, κεφαλικῇ τε

τιμωρία τοὺς Ἱεροσόλους καθυποβάλλεσθαι παρὰ παντὸς ἀπεφάνθη κριτηρίου, καὶ μάρτυς ἡμῶν ἀνεξάλειπτος παρὰ τῇ Θεῷ Γραφῇ (α) Ἄχάρ μὲν, ὁ υἱὸς τοῦ Ζαρά, ὁ τὴν ψιλὴν κεκλωφῶς, τὸ ἀνάθημα· ἔτι δὲ οὐκ ὀλίγοι παρὰ τοῖς τῶν ξοάνων θρησκευταῖς, καὶ πονηρῶν δαιμόνων λατρευταῖς, οὓς τινὰς οὐ τοῦ παρόντος καταλέγειν καιροῦ. Πᾶσα γὰρ θεοφιλῆς ψυχὴ ἢ τῶν τοιούτων αἰσθημένη ἀτοπημάτων, δεδειττομένη φρίκη συνέχεται, ὅτι ἐν τοῖς πάγμασι τῶν Ναζηραίων τοῖς τοῦ κόσμου μὲν ἀποταξαμένοις, τὸν δ' ἐλαφρὸν τοῦ Κυρίου ζυγὸν ἀραμένοις, καὶ δικαιοσύνην πᾶσαν ἐκτελεῖν ἐπαγγελλομένοις, τοιαῦτα τινα ἐνεργεῖται ἀδικήματα. Ταῦτα τοι ἡ Εὐσεβὴς ἡμῶν Βασιλεία βουλομένη τὰ ἀσεβήματα ταῦτα ἐκ μέσου ποιήσασθαι, τὸν παρόντα Χρυσόβουλλον ἐκδίδωσι λόγον· δι' οὗ ἀκριβοῦνται μὲν προφανῶς τὰ τε κτήματα μετόχιά τε καὶ τόπια· ἔτι δὲ καὶ περιορισμοὶ τῶν ὀρίων τῆς Σεβασμίας Μονῆς τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Βασιλείας τῆς ἐπικεκλημένης μὲν Ξηροποτάμου, τιμωμένης δὲ εἰς ὄνομα τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἁγίας Σταυρώσεως, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ πλουτισμὸν τοῦ τιμίου Ξύλου· καὶ εἰς ὄνομα τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, διὰ τὸ τὸν χώρον αὐτὸν κληρὸν εἶναι τῆς ἁγίας Μητρὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς ὄνομα τῶν Καλλινίκων ἀθλητῶν ἁγίων μου Τεσσαράκοντα, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τεθησαυρίσθαι πάντα τὰ τῶν μαρτύρων ἅγια λείψανα, παρὰ τῆς πρώτης κτητορίσεως αἰοδίου Βασιλείσεως Πουλχερίας τῆς παρθένου· καὶ γὰρ, διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων λόγων καὶ προσταγμάτων, Βασιλικῶν συγγελίων τε καὶ φιλοτιμήσεων Πατριαρχικῶν καὶ Ἀρχιερατικῶν ἀφιερωμάτων, κτήματα διάφορα ἐν διαφόροις τόποις κέκτηται, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ περὶ Ἱερισῶ Μετόχιον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, μετὰ καὶ ἐνός πύργου καὶ ἐτέρων οἰκημάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς παρόικων τε καὶ προσκαθημένων. Ἔτι εἰς τὸ χωρίον Γομάτου ἕτερον μετόχιον, μετὰ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας τῶν ἐνδόξων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων, καὶ ὧν αὐτὸ κέκτηται ἀμπελοχωραφίων τόπων. Ἔτι ἕτερον εἰς τὸ χωρίον Κουσιᾶς μετὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παρόικων καὶ τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ. Ἔτι ἕτερον μετόχιον Λογικὸν καλούμενον, τὰ δύο δηλονότι ἀλόκληρα παλαιοχώρια τοῦ Κοσκανά καὶ τοῦ Σάρτη καλούμενα,

(α) Ἴσως, Ἀχάρ υἱὸς Ζαμῆρι υἱοῦ Ζαρά· Ἰησοῦς Ν. Ζ. §. 18

ῶν ἡ περιοχὴ τούτων ἀρχεται ἐκ τῆς θαλάσσης, ἕως τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ ἐπιεκκλημένης Ζυγός, ἐκ τοῦ Ἀρμενιστοῦ δηλαδή, καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸ τοῦ Δαμιανοῦ καλούμενον σπήλαιον, κάκειθεν εἰς τὸν τοῦ ἀνώφερῆ, καὶ τούτου εἰς τὰς θεμονίας, κάκειθεν εἰς τὸν Ζυγόν, καὶ τούτου εἰς τὴν Ἀρκουδοκέφαλον πέτραν, καὶ ἐκ ταύτης κατέρχεται εἰς τὸν χεῖμαρρον καὶ τελευτᾷ περὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰς τὸν Μέγαν Πλατάνιστον, ἔχων ἐντὸς τῶν ῥηθέντων περιορισμῶν διάφορα οἰκήματα καὶ ἓνα πύργον καὶ μίαν ἐκκλησίαν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, μετὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων. Ἔτι ἕτερον μετόχιον εἰς τὸν Ὀρμήλιον μετὰ καὶ ἐνός πύργου καὶ μιᾶς ἐκκλησίας καὶ διαφόρους οἴκους. Τὰ δὲ ὀροθέσια τούτου, τὸ κάτωθεν μέρος ἔχει τὴν θάλασσαν καὶ τὰ τρία χωρία, τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Δημητρίου καλούμενον, τὸ δὲ Βατοπεδίου, καὶ τρίτον Φελόνια· ἐν οἷς μετοχίαις ἄλλος τις τόπον οὐκ ἔχει οὐδὲ βῆμα ποδός. Ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν νῆσον Θάσσον, εἰς τι χωρίον Θεολόγος καλούμενον, ἐν μετόχιον μεθ' ἐνός ὀλοκλήρου ἐλαιῶνος. Ἔτι καὶ εἰς τὴν Νῆσον Νάξον, ἥτοι Ἀξίαν καλουμένην, ἐν μονήδριον τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων μου μαρτύρων Τεσσαράκοντα μετὰ ἀμπελώνων καὶ ἀγρῶν, ὡσεὶ μοδίων ἑπτακοσίων, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐν κάθισμα, καὶ μίαν ἐκκλησίαν παρὰ τὴν θάλατταν τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ ἐν τῇ ῥηθείᾳ νήσῳ πρὸς τούτοις κέκτηται διαφόρους ὑδρομυλῶνας ὀλοκαιρινοὺς εἰς διαφόρους τόπους· κατὰ τὸν Ὀβροχόν, δύο· εἰς τὸ Κοντογλύκο, ἓνα· εἰς τὸ τοῦ Συμεῶν, δύο· εἰς τὸν Κουσιάν, τὸ Ἀγρίδιον, ἓνα· εἰς τὰ Χουδιὰ, ἓνα· εἰς τὸν Βουλβόν, ἓνα· εἰς τὸ τοῦ Λαγκαδά, τρεῖς· ἕτερον μετόχιον εἰς Κασσάνδραν μετὰ μυλώνων καὶ γῆς, ὡσεὶ μοδίων πεντακοσίων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει εἰς φανέρωσιν ἀληθείας, οὕτω κατεστρώθησαν ἐν τῷ παρόντι Χρυσοβούλλῳ· ἐν γὰρ τοῖς προεκδοθεῖσι δυοῖν χρυσοβούλλοις λόγοις, τὰ πλείω τούτων διώρισται τε καὶ προδήλως ὠροθέτηται. Ἐπεὶ δὲ αὕτη ἡ Σεβασμία Μονὴ τῆς Βασιλείας μου ἀρχαιοτάτη καὶ πρεσβυγενὴς τῶν ἐν τῷ Ἁθῶ Μοναστηρίων καθέστηκεν, ἀκολούθως καὶ τὰ ὀροθέσια αὐτῆς πέρα τοῦ μετρίου ἐξετείνοντο· καὶ γὰρ εἰς τὰ αὐτῆς τόπια πολλὰί μοναὶ ἀνεκτίσθησαν. Καὶ ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν τυχόντων παραχαράττωνται ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ἀδικῆται ἡ τῆς Εὐσεβοῦς ἡμῶν

Βασιλείας σεβασμιωτάτη Ἁγία Μονή, καταστρωννύομεν ταῦτα ἐν τῷ παρόντι Χρυσοβούλλῳ· ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ Σεκρέτῳ τοῦ Γενικοῦ Λογοθέτου, καὶ προσέτι ἐν τῷ τῆς μεγάλης Σακκέλλης. Προσάττομεν λοιπὸν ἵνα μηδεὶς ἔχη ἀδειαν ἀποσπᾶσαι τι ἐκ τῶν ἀνωθεν γεγραμμένων ἐν τῷ παρόντι Χρυσοβούλλῳ, ἵνα μὴ ὑπόδικος γένηται τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι. Εἰς γοῦν μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν τῶν τε κτημάτων μετοχίων τε καὶ περιορισμοῦ ὀρίων τῆς ῥηθείσης Σεβασμίας Μονῆς τῆς Εὐσεβοῦς ἡμῶν Βασιλείας ἐγένετο καὶ ὁ παρῶν Χρυσόβουλλος Λόγος τῆς Βασιλείας μου, καὶ ἐξεδόθη αὐτὸς κατὰ μῆνα Αὐγούστου τῆς νῦν τρεχούσης τρισκαιδεκάτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ςωί. ἔτους ἐνῶ καὶ τὸ ἡμέτερον, Εὐσεβῆς τε καὶ Θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο Κράτος.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ Τῷ ΘΕῳ ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ ΔΟΥΚΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΜ-
ΜΗΗΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

(Ἐκ τῆς Ἰονίου Ἀνθολογίας.)

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΣΟΦΙΑ· ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ·
ΗΛΙΑΣ ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

(ἦν ἐπιμήχιστον! *)

« Μέντοι γε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος »

Ψαλμ. ΔΗ'. 7.

Ἐκ τῶν λεπτῶν δακτύλων σου τῶν ἀριστοδαϊδάλων,
Γλυκεῖα κόρη ἔμελλε λοιπὸν μεταξὺ ἄλλων,
Νεκρογραφία ἑναγχοῦ τοιαύτη νὰ προκύψῃ,
Καὶ προσαχθεῖσά μοι οἰκτρὸν οἰκτρῶς νὰ καταθλίψῃ.

(*) Τοὺς περιπαθεῖς τούτους στίχους ποιήσας ἀπέστειλεν ὁ Κ. Ἡλίας Τανταλίδης, τῇ Κ. Σοφίᾳ Καραθεοδωρῇ, ἣτις ἔγραψε καὶ ἐδώρησε τῷ ποιητῇ εἰκόνα τῆς πρὸς μητρὸς αὐτῆς θείας, τῆς πεπαιδευμένης μὲν, ἀώρως δὲ θανούσης Κ. Αἰκατερίνης Δοσίου. Οἱ στοῖχοι οὗτοι ἐδημοσιεύθησαν καὶ διὰ τῆς Νέας Πανδώρας. Σ. Τ. ΘΕΛΞΙΝΟΗΣ.

Ἄλλοτε μὲν τὰ ἔργα σου ἢ τέχνη ἐνεψύχου,
 Καὶ ζῶσ' αἱ ἄλλαι σου γραφαὶ ἐλάλουν ἐκ τοῦ τοίχου.
 Νῦν δ' ὑπὸ τῆς νεκρώσεως αὐτῆς ἐμπεπνευσμένη,
 Καὶ τῷ τῆς ἄλλης πνεύματι ζωῆς κατεχομένη,
 Παρέστησας διὰ γραμμῶν καλάμου ὀξύτατου,
 Ἀθανασίας ἔμφασιν προσήματι θανάτου.
 Τὴν χεῖρα δὲ νικήσασα σαυτῆς τὴν ἀνιστώσαν,
 Νεκρὰν εἰργάσω τὴν νεκρὰν, σιγῶσαν τὴν σιγῶσαν.
 Ἄλλ' ὅμως κ' ὑπὸ τὴν σιγὴν αὐτὴν τὴν ἀπαισίαν,
 Ἀθάνατον ὑπέφηνας τὴν μεγαλοφυῆαν,
 Δηλοῦσα διὰ τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτός τὸ πλεον,
 Πᾶν ὅ,τι ἔχει ὑψηλὸν ὁ ὕπνος τῶν δικαίων.

—ο—

Κακείνη δέ σου, θύγατερ, ὅποια καὶ ἡλικίᾳ
 Ἢ κατὰ τῆς καρδίας σου ἐπιτευχθεῖσα νίκη!
 Ὑπ' ὅψιν εἶχες διαρκῶς κ' εἰργάζου τεθνηκυῖαν,
 Τὴν γλυκερὰν, τὴν προσφιλῆ, τὴν ποθητὴν σου θεῖαν.
 Τὸ μέγα σεμνολόγημα τῶν δύο λαμπροτάτων,
 Τῶν συγγενῶν τῶν Μουρουζῶν καὶ τῶν Μαυροκαρδάτων·
 Τὴν ἐντιμον ἐν γυναιξί, σοφὴν ἐν Ἑλληνίσι,
 Τὴν ἐν ἀκμῇ νεότητος πρεσβυτιδα τῇ φύσει,
 Τὴν ἄκρως φιλοπάτριδα αὐτὴν, αὐτὴν ἐκείνην,
 Τὴν τῆς μητρὸς σου ἀδελφὴν κλεινὴν Αἰκατερίνην.
 Ὡ, πῶς, ἐκείνας γράφουσα τὰς χεῖρας καὶ τὰ χεῖλη,
 Δι' ὧν σ' ἐνηγαλίζετο, δι' ὧν σε κατεφίλει,
 Ὡς ἔργα εἶδες κάλλιστα, καὶ ὅθεν μελωδίας,
 Ἢ λόγους ἤκουσας μεστοὺς σοφῆς διδασκαλίας·
 Πῶς ταῦτα γράφουσα νεκρὰ, ἀργὰ, πεπεδημένα,
 Οὐδέλωσ ἀπενάρκησας τὴν χεῖρα καὶ τὴν φρένα,
 Ἄλλ' αὐτῶ νέα καὶ καλὴ ἐν ὑελίνῳ στήθει,
 Τὴν θλίψιν κατεπάλαισας ἐν φιλοσόφῳ ἔθει;
 Ἐν ᾧ ἐγὼ τῶν λυπηρῶν ἐθῶς ἐσκληρυμμένος,
 Καὶ πρὸς μακρὰς τραχύτητας τοῦ βίου τετριμμένος,
 Οὐδὲ ὀρῶν αὐτῆς σαφῶς νεκροὺς τοὺς χαρακτῆρας,
 Οὐδὲ κλειστὰ τὰ ὄμματα, οὐδ' ἀδρανεῖς τὰς χεῖρας,
 Ὁλόψυχος τῷ τοῦ δεινοῦ δεσμῷ περιεπλάκην,
 Καὶ ὡς χοράσιον εἰς ῥοῦν δακρύων ἐξετάκην!

Σὺ δ' ἤτυχος κατέπιες πικρὰ τὰ δάκρυά σου,
 Ὡς ἔσθασας ἀσπίλωτον τὸ καλλιτέχνημά σου.

—ο—

Ζωγράφου τις ἢ ποιητοῦ τὴν φαντασίαν θέλει,
 Ἄν τὸν ἀγῶνα τοῦτόν σου νὰ ἐκτιμήσῃ μέλλῃ.
 Ὡ πόσας ἐσχεδίασας εἰκόνας ἐνδομύχους,
 Τοὺς χαρακτῆρας γράφουσα τῆς θείας σου ἀψύχους.
 Φρικτῶν σκηνῶν ἐπιφορὰν περιεστατωμένων,
 Ἡγηθεισῶν, συνδραμουσῶν, ἐξῆς ἐφεπομένων,
 Τῶν τελευταίων ἡμερῶν τὴν ὅλην τραγωδίαν,
 Τὴν νόπον προνομεύουσαν κ' ἐξῆς τὴν ἀγωνίαν,
 Τὰς ἀδελφάς, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, τοὺς παρόντας,
 Λακρυρροοῦντας παρ' αὐτῇ καὶ συναγωνιῶντας.
 Τὰ τέκνα περίξ τῆς φρικτῆς θανατηφόρου κλίνης,
 Οἰκτρῶς ὀλοφυρόμενα ἐκ φλογερᾶς ὀδύνης.
 Τὴν περὶ τὸ προσιέφαλον ψυχοπομπὴν θρησκείαν,
 Καὶ τὴν σεβασμιαστικὴν αὐτῆς παραμυθίαν.
 Τὴν τελευταίαν λαλίαν τῆς ἤδη ἐκδημούσης,
 Καὶ τὴν ἐσχάτην πρὸς Θεὸν εὐχὴν ψυχορραγούσης·
 Τέλος κοπέισαν τὴν πνοὴν, ἀποσβεσθὲν τὸ ὄμμα—
 Πελιδνωθεῖσαν τὴν χροιάν, ἀποφραγὲν τὸ στόμα.
 Καὶ κοπετὸν βαρύβρομον, κραδαίνοντα ἐκείνας,
 Ἄς αὐτῇ ἐκαλλώπιζε κ' ἐτίμα τὰς Ἀθήνας·
 Καὶ τῶν δεινῶν τὸ ἐσχάτον, ἐκείνην τὴν ἰδέαν,
 Ἐκεῖνο τὸ ἀνάρτημα, τὴν νέαν τὴν ὠραίαν·
 Τὸ πάμπλουτον ἠψαύρισμα τόσον λαμπρῶν χρυτῶν,
 Τόσον ἐξόχων ἀρετῶν καὶ φώτων ἀμυθήτων,
 Εἰς λάκκον καταβαίνουσαν βαθὺν κ' ἐνθαπτομένην,
 Καὶ ὑπὸ ἄχθος κρυεροῦ μαρμάρου θλιβομένην!

—ο—

Καὶ ταύτας μὲν τὰς θλιβερὰς εἰκόνας φθάσα ἤδη,
 Λαμπρῶς διεζωγράφησε ποιητικῇ γραφίδι
 Ἢ εὐφυῆς σου ἀδελφῇ Ἐλένη, ὅλη ἐνθους,
 Ὑπὸ προσώπου τοῦ δεινοῦ καὶ ζέοντος τοῦ πένθους,
 Ἐως λαβοῦσα ἐκ Θεοῦ παραμυθίας δρόσον,
 Τῆς φαντασίας ἐσθεσε τὸν ἐμπρησμὸν τὴν τόσον.
 Σὺ δὲ, ὦ μῦστι τῆς κλεινῆς τοῦ Ἀπελλοῦ σοφίας,

Τὸ πᾶν συνέλαβε· ἐντὸς μικρᾶς νεκρογραφίας.
 Καὶ ταύτην μοὶ προσήνεγκες, πικρὸν μὲν καὶ πυρφόρον
 Καὶ μήποτ' ὀφειλόμενον τῶν σῶν δακτύλων δῶρον·
 Ἄλλ' ὅμως τρισσπᾶσιον καὶ φίλτατον μνημεῖον,
 Ψυχῆς φιλτάτης, ὑπὲρ ἧς οὐ παύσομαι δακρύων.
 Εἶδ' αὐτὴ τῆς καρδίας μου τὸ ἔλκος μέλλει ξέειν,
 Μὴ σε θροεῖτω· ἔμαθον τὴν ἡδονὴν τοῦ κλαίειν.
 Πολλάκις δὲ πρὸς τὸ φιλοῦν ψυχὴν τραυματισθεῖσαν,
 Ἴκανε δάκρυ γλυκερὸν ἡρέμα πλτμυρῆσαν.
 Καὶ νῦν εἰς τὸ μονῆρές μου κ' ἔρημικὸν κελλίον,
 Ὡς ἐν τῶν μᾶλλον ἱερῶν φιλτάτων κειμηλίων,
 Τὸ σκυθριπὸν εἰκόνισμα τῆς ἀναπεπαυμένης,
 Τὸ οἶκημά μου θεωρῶ ὡς τάφον τῆς κειμένης.
 Καὶ ἦτοι ζῶν ἢ τεθνηκώς· διάγω ἐν εἰρήνῃ,
 Ἢ ζῶσαν ἔχων ἐν ἐμοί, ἢ συνταφείς ἐκείνη.

—ο—

Ναὶ, λείψανον τοῦ παλαιοῦ χρυσοῦ κρυψήματός μου,
 Καὶ ἀπεσποδημένη, φεῦ! ἐστία τοῦ φωτός μου.
 Ἐπέζησα ὁ ἄθλιος ἀκούσαι τὴν θανάην σου,
 Καὶ ἐπὶ πίνακι νεκρὰν λαβεῖν τὴν προτομήν σου!
 Ὡς εὐγενῆς καταγραφὴ τῆς κεφαλῆς ἐκείνης,
 Σεμνεῖον πάσης ἀρετῆς, αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης.
 Ὡς μέτωπον, ὁ πύρινος καὶ γαληνὸς συγχρόνως
 Τῆς ὑψηλῆς φρονήσεως καὶ φαντασίας θρόνος.
 Ὡς σελασφόρα ὄμματα, φιλόσοφα, λαλοῦντα,
 Παιδαγωγοῦντα τὰς ψυχὰς κ' ἰλιέως συμπαθοῦντα.
 Ἄστέρες, ὅθεν πνεύματος καὶ κρίσεως ὀξείας
 Ἐξέλαμπον μαρμαρυγαὶ καὶ πῦρ εὐκισθησίας.
 Ὡς καθαρὸκρουνος πλῆγὴ τῆς εὐγλωττίας, χεῖλη,
 Τῆς ἀφελείας ἔπαυλις, τῆς ἀληθείας πύλη.
 Καὶ γλῶσσα, τὸ ἀνάθημα καὶ ὄπλον τῆς σοφίας,
 Καὶ ῥήτρα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ὀρθοδοξίας,
 Ἄρ' ἦς ὁ Ἕλληνας ἔρρεε καὶ ὁ ἀλλόθραυς λόγος,
 Σφῆς, γλυκεῖων μέλιτος, ἀτημελῆς ἑλλόγως.
 Ὡς στέφον, ἀδαμαντοπηγὴ ἀνάκτορα τῶν φίλτρων,
 Πλήρη στοργῆς ἄλλ' ἔρημα θηλυπρεπῶν θελητήρων.
 Τῆς πίστεως τὸ ἄσυλον ἢ κιβωτὸς τοῦ νόμου,
 Ἢ λαύρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐν Χριστῷ ἀτρόμου.
 Καὶ βουλευτήριον εὐρὺ μεγάλων μελεδώνων,

Καὶ κατακόμβ' ὑπομονῆς μαρτυρικῶν αἰώνων.
 Ὡς τῆς Ἐργάνης Ἀθηνᾶς χεῖρες πεπαιδευμέναι,
 Καλλιτεχνίται δάκτυλοι, τλησίπονοι ὀλέναι,
 Δι' ὧν ἡριστουργήθησαν τὰ ἔργα τῶν χαρίτων,
 Κ' ἐγράφησαν ἐμπνεύσεων σελίδες ἀτιμῆτων.
 Ὡς ἀγαλμα θεότεκτον ἀπάτη· ἀκροβατίας,
 Ὡς βίβλος περιφορητὴ ζωῆς διδασκαλίας.
 Ὡς σῶμα, κεῖται ἀψυχον· λοιπὸν καὶ ἄπνου πτώμα,
 Τῆς σπευδόντος σπάρραγμα, καὶ τῶν σκολιῶν βρῶμα.
 Τόσην δὲ χάριν, τόσον νοῦν, καὶ πνεῦμα, φῶς τοσοῦτον,
 Τοσοῦτον ἀνεξάντλητον εὐκισθησίας πλοῦτον,
 Τόσα λαμπρὰ καὶ σπάνια χαρίσματα τοῦ πλάστου,
 Τοσοῦτον οὐσίτημ' ἀρετῶν ζωῆς ἀξιαγίστου,
 Ἀθρόα συλλαβοῦσ' αὐτῆ, τὰ πάντα παραχρῆμα,
 Σποδὸν καὶ τέφραν προῦθλας καὶ τῷ θανάτῳ θυμαί,
 Τὴν δὲ τῶν πείραν σου μακρὰν λαβόντων εὐτυχίαν,
 Μετέτρεψας εἰς συμφορὰν καὶ κακοδαιμονίαν;
 Εἰς ἐξ ἀπάντων καὶ αὐτὸς, ὦ φίλη μακαρία,
 Τὰ σὰ πλεονεκτήματα ἐδάην τὰ μυρία,
 Τετιμημένος ὑπὸ σοῦ τῷ τίτλῳ τῆς φιλίας,
 Καὶ κοινωνήσας παρὰ σοὶ ἄλων φιλοξενίας.
 Ὡς κειωμένος πρὸ πολλοῦ μητροθέου, ἀδελφόθεν,
 Ἐκ φρονημάτων, ἐξ ἀρχῶν, ἐκ λόγων πανταχόθεν,
 Ποσάκις εὐλαθεῖ χεῖρι τὸν πέπλον ἀνασεύσας
 Τῆς μετριοφροσύνης σου, καὶ ἔνδον ἀτενίσας,
 Τοῦ ἐνδομύχου κάλλους σου ἐπόπτης ἐγενόμην,
 Καὶ τῆς μεγάλης σου ψυχῆς τὸ εὐγενές ἠσθόμην.
 Ποσάκις δικαίωματι χρυσάμενος οἰκείου,
 Ἰχνεύσας ἡρέμας ἐντὸς τοῦ σοῦ σπουδαστηρίου,
 Τὸν θῆλυ ἐυρον ποιητὴν, τὸν θῆλυν συγγραφέα,
 Ἐν πέπλοις θαλαμῶντα ἔργ' ἀνδρικὰ, γενναῖα,
 Ἀραπέτην τῶν εὐφημιῶν, τρομάζοντα τοὺς κρότους,
 Καὶ διεληθεῖν πειρώμενον φωστῆρα διὰ σκότους.
 Διότι, ὦ περιφανῆς ἐν ἀφανείᾳ γύναι,
 Πεφωτισμένη ἤθελες οὐχὶ δοκεῖν ἀλλ' εἶναι.
 Ποσάκις ἐκ τῶν δύο σου εὐλιχρινῶν χειλέων
 Νοῦς ἐμβριθῆς καὶ ὑγειῆς μετ' ἀφελείας βέων,
 Κατήρθευέ μου τὴν ψυχὴν, ἐθέρομαινε τὸ στήθος;

Ἐφώτιζε τὰ λογικὸν κί' ἐρρύθμιζε τὸ ἦθος,
 Καὶ ὄλον ὡς ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐπαιδαγώγει,
 Ὡστ' ἦσαν ἄρτος πρὸς ἐμέ ἀγγέλων οἱ σοὶ λόγοι!
 Ἄλλ' ἤδη, ὦ μακαριστὴ ψυχὴ Αἰκατερίνα,
 Μνημόσυνα γεγόνασι τὰ θαυμαστὰ ἐκεῖνα!
 Καὶ σὺ μὲν, τέκνον τ' οὐρανοῦ, κατὰ χρηστὴν ἐλπίδα,
 Εἰς τῆς οἰκείας φύσεως μετέστης τὴν πατρίδα·
 Ἐγὼ δ' ἐλπίδα ἐν τῷ ζῆν τυφλός, οὐκ ἔχων ἄλλην,
 Ἦ τὴν ἐμὴν φωταγωγὸν εἰσόψεσθαι καὶ πάλιν,
 Νῦν ἀντὶ σοῦ δῶρον βαρὺ ἐν ταῖς χερσὶ βαστάζω,
 Σκιὰν νεκροῦ ἀνωφελῆ, καὶ δάκρυα σταλάζω.
 Ἴθι, ἐμβάτευς λοιπὸν εἰς τοὺς χρυσοὺς αἰθέρας,
 Οὐς γῆθεν ἐν ποιητικαῖς ἐκστάσεσιν ἐπέρας·
 Κατόπτεις τ' ἀκήρατα τῶν ἀθεάτων κάλλη,
 Περὶ ὧν πάντοτ' ἐν εὐχαίᾳ ἡ γλώσσά σου ἐλάλει,
 Τὴν ἁρμονίαν τοῦ παντὸς αὐγάζου καὶ τὴν τάξιν,
 Ἦς τύπος ἦσο, καὶ πρὸς ἡν ἐρρύθμιζες τὴν πράξιν.
 Ἀπόλαυς τῶν ἀρετῶν παρὰ Θεοῦ τὰ γέβρα,
 Ἐν τῇ ἀδύτῳ λάμπουσα ὡς ἥλιος ἡμέρα·
 Καὶ χαῖρέ μοι αἰμίμηστος ἐπουρανία φίλη,
 Εἰ καὶ τῶν φίλων θνήσκουσα ἐπὶ κρῆνας τὰ χεῖλη.
 Ἄν δ' ἄνωθεν τὰ πνεύματα αἰσθάνωνται τῶν κάτω,
 Ἀκούεις αἶον ἐφ' ὃν νῦν ἐπὶ σοὶ συντάττω,
 Ἐντάφια ἐπὶ νεκρᾷ προσάγων τελευταῖον,
 Ἄνθ' ὧν σοὶ πρέφην ἔμελψα ὡς νύμφη ὑμεναίων!

—ο—

Σοφία σὺ δε σύγγνωθι, ἂν ὡς ἐκ τῆς εἰκόνοσ
 Ἦγμένοσ, ὅλοσ γέγονα τοῦ θρήνου καὶ κλαυθμῶνοσ·
 Θερμῶσ ἀποδεξάμενοσ τὴν προσφορὰν ἐκείνην,
 Ὅμολογῶ σοὶ, θύγατερ, πολλὴν εὐγνωμοσύνην.
 Ζῆθι μοὶ σὺ χρόνοὺσ μακροὺσ, τῇ δὲ σοφῇ σου θεαία
 Ὅμοιομένην, φάνηθι φερώνυμοσ Σοφία.
 Ἐν Χάλκη, τῇ ιθ'. Μαῖου αωνζ'.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Γεγραμμένον ὀπισθεν τῆσ εἰκόνοσ.

Τὴν πάροσ ἐν σοφίῃ περίφαντοσ ἀν' Ἑλλάδα μέσσην,
 Παντοίων τ' ἀρετῶν ἀνθεστὶ βριθομένην,
 Χεῖρ Σοφίησ ἔγραψεν, ὅτ' ἔφθιτο, Αἰκατερίναν,
 Μητρολασιγνήτην, τὴν Δοσίου ἄλοχον·
 Ὡ κεφαλὴ κείνησ γε καὶ ὄμματα σεμνὸν ὀρώντα,
 Χεῖλεσ δ' ἠδυεπῆ, καὶ χεῖρεσ ὀξυγράφοι,
 Ἦθεσ θ' ἡμερόεντα, ἔρωσ δὲ τε πατρίδοσ αἰνόσ,
 Καὶ τλήμων κραδίη καὶ νόοσ ὑψηλάμων!
 Αἶθε σε μήποτ' ἔγνωσ, μεγαλήτορ, πότνα γυναικῶν,
 Ἐκ λεχέων γεγονῶσ ἡ τυφλόσ, ἧὲ νέκυσ·
 Νῦν δὲ φίλη, κλάω σε τανηλεγέ' ὕπνον ἔχουσαν
 Ἄντὶ σοφῆσ ἔμπνου, εἰκόν' ἀπνοὺσ σοφίησ.

Ἐποιήθη τῇ ιθ'. Μαῖου αωνζ'.

Λύσισ τοῦ ἐν τῷ ΚΓ'. Φυλ. Αἰνίγματοσ.

Νικη-φόροσ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Οἱ μὲν Ἑλληνικοὶ χαρακτῆρες δηλοῦσι τὸ φυλλάδιον,
οἱ δὲ Ἀραβικοὶ τὴν σελίδα.

Α.

Ἄγρουπνὴ ἢ θεία δίκη, ΙΣΤ'	Σελ.	180.
Ἄϊνιγμα· ΙΘ'. Κ'. ΚΓ'	336, 384, 528.	
Ἄλέξανδρος (ὁ μέγας) ΙΕ'. ΙΣΤ'	131, 145.	
Ἄλκωνοίδην (τὰ κατὰ) τὸν Μεγαρέζ, Κ'. ΚΑ'. ΚΙ'	354, 411, 447.	
Ἀνακάρδιον (τὸ), (Ασαίου) ΙΗ'	286.	
Ἀνέκδοτον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, ΙΘ'	335.	
Ἀοράτων (ὁ τῶν) Ἀγωγὸς Χύμ. ΚΒ'	455.	
Ἀπρίλιος (ὁ) μῆν, τὸ Πάσχα καὶ τὰ αὐτὰ τοῦ Πάσχα ΚΑ'	428.	
Ἀρμενία· μελέται ἱστορικαί, ΙΗ' ΙΘ'. Κ'	280, 303, 368.	
Ἀχαρνῆς (Ἀριστοφάνους), κωμῳδία εἰς τὴν καθομιλουμένην ΙΣΤ'	188.	

Β.

Βαλουκλαεῖα (μάχη τοῦ) ΙΙ'	44.	
Βιβλιογραφία· ΙΣΤ'. ΚΓ'	188, 527.	

Γ.

Γάμου (περὶ) ΙΔ'	59.	
Γενικὴ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Κ'	383.	
Γνωμικὰ Φραγκλίνου· ΙΖ'	239.	
Γνωστοποιήσεις· ΙΣΤ'. ΙΗ'	192, 288.	

Δ.

Διόρθωσις (Παρορρημάτων) ΚΒ'	479.	
Διονυσίου Σολωμοῦ (εἰκὼν) Κ'	383.	

Ε.

Ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι· Κ'	377.	
Ἐμπορίας (περὶ) ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι πτώσεως Ῥώμης· ΙΘ'	298.	
Ἐπικῆδειον (τὸ) τοῦ Μοζάρ· ΙΣΤ'	176.	
Ἐπιστολιμαία διάλεξις περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ Παχωμίου τοῦ Ῥωζάνου· ΚΑ'. ΚΒ'. ΚΓ'	392, 448, 488.	

Ἐρως ἐν Γάμῳ, ἱστορικὴ μελέτη· ΙΓ'. ΙΔ'. ΙΕ'. ΙΖ'	31, 66, 120, 221, 273, 307.	
Εὐδαίμωνος (περὶ) βίου· ΚΑ'. ΚΒ'	401, 439.	
Εὐτράπελος σπουδαιολογία· ΙΓ'	23.	
Ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις· ΚΑ'	429.	

Η.

Ἠθικὰ Σελουῦ τοῦ Παλλίκου· ΚΑ'	548.	
--	------	--

Θ.

Θησαυροφυλάκειον (τὸ) τοῦ βασιλέως Ῥαφινίτου· ΚΓ'	510.	
Θρησκευτικὴ ἑορτὴ τῆς Κερατομανίας· ΙΖ'	237.	

Ι.

Ἰταλικῆς (περὶ) φιλολογίας· Κ'	346.	
Ἰστορία περὶ τῆς πρώτης ἐξάπλώσεως τοῦ Χριστ. εἰς τοὺς Φράγκους· ΚΔ'	538.	

Κ.

Κομῆτης (ὁ) ΙΘ'	329.	
Κοσμοσοφία ἢ τὸ Καθολικὸν ἀλληλέγγυον· ΙΣΤ'	189.	
Κριμαία (περὶ τῶν ἐν) ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων· ΙΔ'	74.	
Κυρίλλου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐγκύκλιος· ΙΓ'	38.	
Κωπατῆδος (περὶ) λίμνης καὶ τινων παρακειμένων ἀρχαίων πόλεων· ΙΗ'	259.	

Λ.

Λόγος Εἰσαγωγικὸς εἰς τὴν δογματικὴν Θεολογίαν· ΙΖ'. ΙΗ'	211, 241.	
Λόγος Ἐπιτάφιος εἰς τὸ μνημόσυνον Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων· ΚΑ'. ΚΒ'	417, 433.	
Λύσις τοῦ ἐν τῷ ΙΘ'. φυλλαδίῳ αἰνίγματος· Κ'	384.	
Λύσις τοῦ ἐν τῷ Κ'. φυλλαδίῳ αἰνίγματος· ΚΑ'	432.	
Λύσις τοῦ ἐν τῷ ΚΓ'. Φυλ. αἰνίγματος· ΚΔ'	573.	

Μ.

Μάιος (ὁ)· ΚΒ'	476.	
Μαχώνιον· ΙΗ'	286.	
Μεταξοσκώληξ (νέος) ΙΘ'	333.	
Μένανδρος (ὁ) ἢ περὶ νέας κωμῳδίας παρ' Ἑλλήσι· ΙΓ'. ΙΔ'	1, 49, 97, 195, 289.	
Μικροσκοπίον (τὸ) ΙΘ'	334.	
Μνημόσυνα ἄσματα Ἀριστοτέλους Βλαωρίτου· ΚΓ'	527.	

Ν.

Νεφέλαις (ἐν) ἀέρων ἢ τελειοποιήσεις τοῦ ἀεροπόρου· ΙΘ'	316.	
Νουσοκομείων (βραχέα τινὰ περὶ) ΚΔ'	544.	

Ο. Οδοιπορικὰ ἸΖ'. ΠΗ' ΙΘ'. Κ'. ΚΒ'. ΚΓ'. 231, 263, 323, 361, 460, 504.
 Οικονόμου (περὶ τοῦ Διδακτῆλου Κ.) τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ΚΓ'. ΚΔ'. 544, 529.
 Ὀπτασίη (ἡ) τοῦ Μίρτζα ΙΔ'. 62.

Η.

Παλάτιον (τὸ) τῶν Δογῶν ἐν Βενετίᾳ ΙΑ'. 57.
 Παρθεναγωγεῖον Ἀγιοταρικὸν ἐν Φαναρίῳ ΠΗ'. 283.
 Ποίησις ΙΣΤ'. Κ'. ΚΑ'. ΚΔ'. 191, 372, 424, 527.
 Προῦτσι (περὶ) ἀρχαίων κατοικίων τῆς Πρωσσίας ΙΕ'. 116.
 Πράγματα δυσεύρετα παρ' ἀνθρώποις ΙΓ'. 48.

Ρ.

Ῥαμκζάνιον Καραγκιώζη· Καδὶρ-Γκεζεσῆ· Βαϊράμιον ΚΒ'. ΚΔ'. 467, 553.

Σ.

Σκευπῆρος ἸΖ'. 203.
 Σικελικὰ, μελέται ἱστορικαί Κ'. ΚΑ'. ΚΓ'. 337, 385, 481.
 Στέφης τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β'. ΙΔ'. 77.
 Συνδρομηταῖς (τοῖς Κ. Κ.) ἸΖ'. 193.
 Σύμμικτα ἸΖ'. ΙΘ'. Κ'. ΚΑ'. 235, 333, 383, 428.
 Συστατικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἸΖ'. 238.

Τ.

Τάφου (περὶ τοῦ) τοῦ Ἴπποκράτους, ΚΒ'. 474.
 Τελειοποίησις τοῦ Ἀριθμομέτρου, ἸΖ'. 235.
 Τεχνῶν (περὶ) καὶ ἐπιστημῶν ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων μέχρι τῶν
 καθ' ἡμᾶς, ΙΓ'. 17.

Υ.

Υποτύποις τῆς Χριστιανικῆς εὐγλωττίας κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα (ὁ Μέγας
 Βασίλειος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός) ΙΓ'. ΙΕ'. ΠΗ'. 8, 106, 252.

Χ.

Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου ΚΔ'. 564.

Ι.

Ι. 316
 Ι. 314